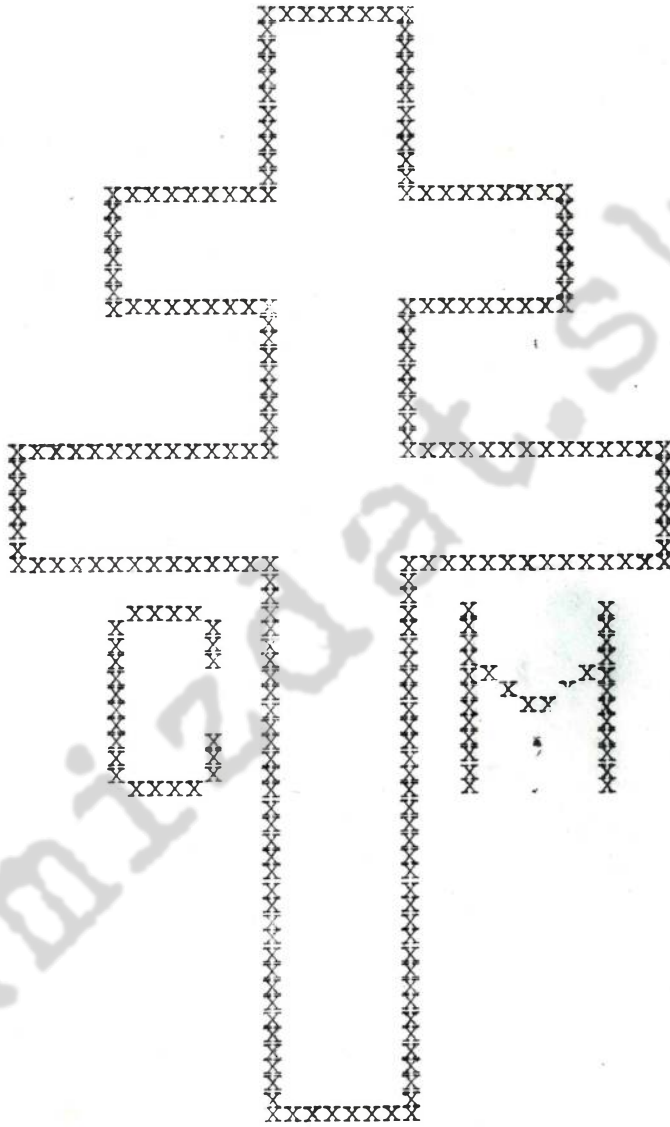

U N A S A N C T A
C A T H O L I C A

A D M E N T

1954

E U C H A R I S T I A : Základný prvok Cirkvi

Kázeň sv. Otca počas omše na Carnadero - štadióne v Lugano 12.6.1984

1/ "Zotrúvali potom na vyučovaní apoštolov, v spoločnom nažívaní, pri lámaní chleba a na modlitbách" /Sk 2,42/. Tento text z 2. hlavy Skutkov apoštolských predstavuje nám pred oči začiatky Cirkvi, krátko po tom, čo v deň Turíc vystúpila z večeradla na verejnosť. Cirkev bola vyvedená silou Ducha Svätého z miesta očakávania a modlitby, aby zvestovala ľuďom rôznych národov "veľké božie skutky" /Sk 2,11/.

V minulú nedeľu, na sviatok sv. Ducha, mali sme radosť, práve v ten deň, ktorý "učinil Pán", znova prežiť deň narodenia Cirkvi. Tu vidíme spoločenstvo, ktoré zotrúva "na výuke apoštolov... na lámaní chleba a na modlitbách". Toto spoločenstvo žije ešte v dennom spojení s chrámom v Jeruzaleme /zúčastňovalo sa ešte starozákonných bohoslužieb/ a zároveň láme po domoch chlieb /Sk 2,46/, slávi už Eucharistiu, sviatosť Novej a večnej zmluvy. Sviatosť, ktorou sa Cirkev už skoro dvetisíc rokov budovala a ďalej buduje.

Cirkev je jedna jediná

2/ Tento text Skutkov apoštolských je dôležitý. V ňom sa stávajú zjavné niektoré nosné prvky Kristovej Cirkvi: božie slovo, ktoré počúva spoločenstvo veriacich, ktoré sa zhromažďuje okolo apoštolov ku sláveniu Eucharistie, ktorí sa v budúcnosti postarajú o to, aby si v osobe biskupa zaistili svojich nástupcov. Odvtedy, až po dnes a do konca časov nemožno dosiahnuť plnú skutočnosť Cirkvi bez týchto základných prvkov. Už Cirkev prvých časov, ktorá vo večeradle v Jeruzaleme a v praspoločenstve začala za apoštolov, má takúto štruktúru. Ona je - možno tak povedať - miestna a zároveň svetová Cirkev. Miestna Cirkev lebo je viazaná na jedno miesto, na Jeruzalem, ale aj svetová Cirkev, lebo sa v nej zišli, ako sa to ukázalo na Turíce, ľudia z rôznych národov. Túto mnohotvárnosť potvrdil Duch rečovým zázrakom, ktorým dal možnosť počuť apoštolov vo svojej materinskej reči.

Oduševnení tým istým Svätým Duchom môžeme radosťne súhlasiť s týmito dvoma dimenziami Cirkvi pri dnešnom stretnutí a počas celého týždňa. Návšteva rímskeho biskupa a nástupcu Petra chce zvláštnou jasnosťou ukázať, že vaša diecéza Lugano a všetky diecézy Švajčiarska a všetky Cirkvi, ktoré sa vo vašej vlasti nachádzajú - i keď si žijú svojim vlastným životom, zároveň žijú životom svetovej Cirkvi: Cirkvi, ktorá je na celom svete iba jedna jediná. Svätá, katolícka a apoštolská Cirkev.

Cirkev je ľud boží: "ľud, ktorého Boh je Pán, národ, ktorý si vyvolil za dedičný podiel" /Ž 32,12/. Slová dnešnej liturgie hovoria o Izraeli, o Božom ľude Starého Zákona. A zároveň hovoria o Novom Izraeli, o Cirkvi, ktorá sa rozšírila ponad starozákonné hranice jedného jediného národa. Vo všetkých národoch zeme žije tento jediný boží ľud, pretože príberá občanov zo všetkých ľudí nie však pre pozemské, ale pre nebeské kráľovstvo. Všetci veriaci, roztrúsení po zemekruhu, stoja s ostatnými v Duchu Svätom v spoločenstve a tak ten, čo býva v Ríme vie, že jeho údmi sú aj Indovia /Lumen gent.č.13/.

Ľud: to je spoločenstvo živých ľudí, ktorých Boh všetkých navzájom a každého jednotlivca objíma zvláštnou láskou. On ich objíma ako Stvoriteľ a Otec, ako Vykupiteľ a Duch, ktorý všetko preniká.

"Pán pozerá zhora z neba, on pozerá na všetkých ľudí. Zo svojho trónu pozerá na všetkých obyvateľov zeme. Ten, ktorý utvoril ich srdcia, pozoruje všetky ich činy /Ž 33,13-15/. Všetci a každý jednotlivec sú preniknutí večným plánom božej lásky. Všetci a každý jednotlivec" je vykúpený tou istou nesmiernou cenou spasenia v Kristovi.

Všetci a každý jeden sú podriadený dychu jediného Ducha Pravdy.

3/ Dnešná liturgia nám hovorí o tejto jednote v Evanjeliu o viniči a viničných prútoch. "Ja som pravý vinič a môj otec je vinohradník /Jn 15,1/. Tak hovorí Ježiš ku svojim učeníkom vo svojej rozlúčkovej reči vo večeradle. Do širokej bázy ľudstva posadil nebeský otec tento viničný ker v čase, z Panny Márie zrodeného Božieho Syna. A všetci ľudia sú živení ako viničné ratolesti šťavou nového života, ktorý je v tomto viniči. "Každú ratolest, ktoré prináša ovocie, čistí, aby priniesla väčšiu úrodu" /Jn 15,2/.

Čo je Cirkev v obidvoch dimenziách, vo svetovej Cirkvi a miestnej Cirkvi? Ona je prostredie novej existencie človeka. Cez toto má človek, dieťa zeme, novú existenciu v Ježišovi Kristovi, Synovi Božom. Ako prút na viniči. Tak je to teda. Tak je to aj s existenciou detí Božích. Preto je Cirkev miestom božej ochrany a opatery. My všetci, čo tvoríme Cirkev, spolu a jednotlivo, musíme prinášať ovocie v Kristovi.

"Ako viničný prút nemôže sám od seba prinášať úrodu, ale len vtady, keď ostáva na viniči, tak ani vy nemôžete prinášať žiadne ovocie, ak neostanete vo mne...

Kto ostáva vo mne a v kom ostávom ja, ten prináša hodne ovocia, lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť. Môj Otec je práve tým oslávený, že prinášate hojné ovocie a že ste sa stali mojimi učeníkmi. Ako mňa miloval Otec, tak aj ja som vás miloval. Ostante v tejto mojej láske" /Jn 15,4-5,8-9/.

4/ V našom rozjímaní o Cirkvi v obidvoch dimenziách musíme stále dochádzať ku tejto udivujúcej analógii. V nej je obsiahnutý najhlbší základ jednoty a zároveň mnohorakosti. Táto analógia má aj v tom svoj zvláštny význam, že ukazuje ako obidve dimenzie Cirkvi sa vyjadrujú pojmom "svetové" Cirkev a "miestna" Cirkev, a patria konkrétne ku sebe, keďže jedna obsahuje druhú.

Z Kristovho viniča vytryskuje jednota účinkom Ducha Svätého, ktorý bol darovaný apoštolom na Turíce.

Jednota vychádza z Otca

A preto je jednota v tele a duchu, ako to oznamuje pisateľ listu Efezanom: "Buďte jedno telo a jeden duch, ako ste povolání v jednej nádeji svojho povolania: jeden je Pán, jedná viera, jeden krst, jeden Boh a Otec všetkých nás /Ef 4,4-6/. Tak pochádza jednota Cirkvi koniec koncov od Otca. Ona prichádza od Otca cez Krista - vinič v Duchu Svätom. Usilujte sa zachovať jednotu ducha, vo zväzku pokoja, píše apoštol /Ef 4,3/.

To je odporúčanie, ktoré má trvalú hodnotu. Aj dnešní kresťania sa musia s tým vysporiadať. Každá miestna Cirkev, zhromaždená okolo biskupa je skutočne a plne Cirkev. Toto povedomie sa stalo po II. vatikánskom sneme tak silným, že my dnes následnou bohatou formuláciou hovoríme, že jedna a jediná Cirkev katolícka pozostáva z čiastkových Cirkví, t.j. diecéz /por CIC 368/. To znamená: kde je spoločenstvo so svojim biskupom vo viere a vo vernosti ku vzkriesenému Pánovi okolo svojho biskupa zhromaždené, tam je skutočne Cirkev. Ale celá skutočnosť mystického Kristovho Tela sa v tomto nevyčerpáva: čiastková Cirkev nemôže ostať sama a nemôže ani bratsky žiť na miestnej úrovni, ale musí uskutočňovať spoločenstvo aj s inými Cirkvami. My žijeme v Novom Zákone a ako už predtým medzi rôznymi Cirkvami trvala jednota, ktoré sa dokazovala výmennou pomocou a informáciami, cestami a hosťovskými prijatiami, ale predovšetkým pevným vyznaním rovnakej viery, tých istých sviatostí, zachovávaním apoštolmi zavedenej disciplinárnej praxi, ktorú jednomyselne prijali a ktorú ich nasledovníci stále obnovovali. Najmä Skutky apoštolské nás informujú: ako sa z Jeruzalema začalo rozširovať Evanjelium s vytváraním nových

obcí na rôznych miestach, kde došla blahozvesť, tieto obce sa naďalej unierali na jeden stredobod, na materskú Cirkev, ktorou vtedy bol Jeruzalem, miesto, kde žil na začiatku Peter s inými apoštolmi.

Aj dnešní kresťania sú zaviazaní skusovať tú istú jednotu: nemôže existovať žiadna miestna Cirkev, ktorá by nebola v spoločenstve s inými, ktorá by sa neotvára pre bolesti a radosti iných miestnych Cirkví, ktorá by sa nepokúšala súhlasiť a dosvedčovať večné slová Evanjelia konkrétnymi spôsobmi, pred dnešným svetom. Nemôže existovať taká miestna Cirkev, ktorá by nevytvárala hlboké spoločenstvo so Stolicou sv. Petra.

5/ "Cirkev je jedna"

Každá rôznosť spočíva na tejto jednote. Táto rôznosť je, ako to čítame v nasledujúcom texte sv. apoštola Pavla - rôznosť povolaní: "aby náležite pripravovali svätých na dielo služby, totiž na budovanie Tela Kristovho /Ef 4,12/. Tak ako prvá generácia stavala toto Telo na apoštoloch, prorokoch, evanjelistoch, biskupoch a učiteľoch, tak sa buduje Telo Kristovo aj dnes. Rôznosť povolaní je opravdivá rôznosť, ak vyviera z jednoty a buduje jednotu. Každá obec v Cirkvi je skutočná obec /zodpovedajúca evanjeliovej a apoštolskej tradícii/, ak sa vyvíja z jednoty a túto jednotu zároveň buduje.

6/ Pri tejto eucharistickej slávnosti na začiatku mojej apoštolskej návštevy vo Švajčiarsku, rád by som pozdravil všetky cirkevné obce, ktoré sú spojené s vašimi miestnymi Cirkvami. Cirkev v Bazeli, Chure, Lausanne, Ženeve, Freiburgu, St.Gallen, Sitten, ale aj v talianskom Graubinden. Zvlášť srdečne pozdravujem diecézu Lugano, pričom zvláštnym spôsobom myslím na biskupa Ernesta Togni, na knazov, rehoľníkov a rehoľnice a na všetkých laikov.

Všetky tieto Cirkvi pozdravujem s úctou, ktorá zodpovedá ich rôznej evanjeliovej a apoštolskej hodnosti. Posielam vám bratský bozk pokoja.

Zároveň vyjadrujem vnútorné pranie, aby všetky tieto Cirkvi ostali v pevnom zväzku so svetovou Cirkvou a tak splnili poslanie o ktorom Duch Sv. v liste Efezanom hovorí: "kým všetci nedospejeme k jednote vo viere a v poznaní Božieho Syna v dospelého muža, k miere plného vzrastu Krista" /Ef 4.13/.

Inými slovami, prajem vám, milí bratia a sestry, ako služobník a strážca jednoty Cirkvi, aby sa vo vás splnilo tajomstvo o viniči a ratolestiach. Každý, kto prijal milosť, nech ju využije z celého srdca a vytrvalo tou mierou, akou nám ju daroval Kristus /Ef 4,7/.

Táto milosť stavia Cirkev vždy do jej svetocirkevnej a miesto-cirkevnej dimenzie.

7/ Ku prijatiu týchto milostí disponujú vás, milí švajčiarski katolíci, vaše dejiny. Lebo ony sú dejinami zeme, v ktorej sa vedeli spájať jednota a rôznosť v každodennej skúsenosti, pokojnej svornosti, vo vzájomnej úcte a v účinnej spolupráci. Tieto tradície vám môžu veľmi pomáhať otvoriť sa záväzne pre veľkodušné áno, pre svetový rozmer Cirkvi. To vám, katolíkom Tessine, bude ešte ľahšie pomocou cirkevných dejín vášho spoločenstva, ktoré mohlo čerpať z bohatého náboženského dedičstva, ktoré vydalo mužov takého formátu, akým je sv. Ambroz a sv. Karol Boromejský.

Vaša situácia, nakoľko ste len veľmi krátko diecézou v tejto geografickej oblasti, je podnetom hľadať hlbšie spoločenstvo s inými Cirkvami a to aj vo vernosti ku tej zvlášť cirkevnej významnosti, ktorá počas storočí v generáciách vašich predkov dozrela pod vedením vašich biskupov, medzi ktorými by som zvlášť vyzdvihol sluhu božieho Msgr. Aurelia Baccariniho.

8/ Buďte si vedomí veľkosti vašej slávnej minulosti!

Želám vám v prehojnej miere dary Kristove. Želám vám, buďte "otvorení pre Ducha Kristovho", podľa motta, ktoré ste si zvolili pre môj príchod. Heslo, ktoré dobre vystihuje najhlbšiu potrebu každej čiastkovej Cirkvi, ktorá chce plne žiť svoje vlastné poslanie. Ona musí byť dobre zostaveným a účinným organizmom, aby mohla aktívne svedčiť o Božej spáse pred svetom. Ale ona musí byť najprv a predovšetkým oduševnená Duchom Kristovým a ním stále premieňaná.

Duch je to, ktorý obnovuje tvárnosť zeme! Nevidia všetci, na konci 20. storočia po Kristu, ako veľmi potrebuje tvár zeme, ktorú obývajú ľudia, obnovu? Rozhodujúca obnova môže prísť len životadárnej činnosti Ducha! Len on môže "presvedčiť svet" /Jn 16,8/ o Božstve Kristovom, o Vykupiteľovi a o pravej nádeji dejín.

Hovorme preto so žalmistom:

"Naša duša dúfa v Pána, on je našou ochranou a pomocou. Áno, a v ňom sa teší naše srdce a dôverujeme v jeho sväté meno /Ž 33, 20-21/.

Áno, dôverujeme! Amen.

ZACHOVAŤ ZMYSEL PRE SAKRÁLNO

Príhovor pápeža účastníkom medzinárodného liturgického kongresu biskupských konferencií v audienčnej sále 27. októbra 1984

Otcovia kardináli, drahí bratia v biskupskom a kňazskom úrade!

1. Srdečne vás pozdravujem a vyjadrujem svoju radosť nad touto spomienkovou slávnosťou.

Ďakujem pro-prefektovi kongregácie pre Božiu službu za priateľské slová, ktoré mi adresoval, a ďakujem štyrom otcom kardinálom za ich objasnenia, ktoré som si vypočul so živým záujmom.

S osobitnou srdečnosťou vyjadrujem svoj pozdrav a vďaku tým predsedom a sekretárom národných liturgických komisií, ktorí prišli do Ríma pri tejto dôležitej príležitosti. Lebo veď prišli ste sem kvôli tomu, aby ste sa zúčastnili na tom kongrese, ktorým sa chce osláviť 20.-te výročie zverejnenia koncilovej konštitúcie o posvätnej liturgii Sacrosanctum Concilium.

Toto výročie naozaj treba zdôrazniť. Veď tu ide o taký dokument Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý mal a stále má osobitný význam pre život Božieho ľudu. Totiž v tomto dokumente sa už nachádza jadro tej ekleziologickej nauky, ktorá potom bola predložená na koncilovom zhromaždení. Konštitúcia Sacrosanctum Concilium, ktorá v časovom slede bola prvým koncilovým dokumentom, anticipuje konštitúciu Lumen Gentium a predpokladá ju. A to ani nemohlo byť inakšie: lebo veď tájnosť Cirkvi ohlasuje sa, vychytáva sa a prezíva sa predovšetkým v liturgii. V liturgii Cirkev pochopuje samu seba, živí sa pri stole slova a chleba života, tu čerpá každý den silu, aby pokračovala na tej ceste, ktorá ju má viesť k radosti a k pokoju "prisľúbenej zeme". Možno povedať, že duchovný život Cirkvi vedie cez liturgiu, v ktorej veriaci nachádzajú neprestávajúci pramen milosti a konkrétnu i presvedčivú školu tých čností, ktorými pred bratmi môžu vzdávať úctu Bohu.

Preto sa úprimne teším nad vydarenou iniciatívou tohoto kongresu, ktorý v odstupe 20 rokov chce podať správu o situácii zbieraním svedectiev tých, čo majú zodpovednosť v národných liturgických komisiách, aby sa dalo obsiahle zhodnotiť, ako Cirkev prežíva svoju liturgiu, ako sa Cirkev v liturgii sprítomňuje v rozličných národoch.

Dvadsať rokov je dostatočný časový odstup pre vecné uvažovanie o novej úprave liturgie, tak, ako to Koncil chápal a ako si to želal; o jej súčasnom realizovaní a pastorálnom pôsobení; o výhladoch na jej uplatnenie ako vrchol života a pôsobenia Cirkvi.

Už dávno som si veľmi prial získať v tejto veci predstavu o súčasnom stave a preto ochotne používam príležitosť, akú mi poskytuje vaše rokovanie, lebo veď je tu svedectvo tých, čo sú v priamom styku s miestnymi situáciami v liturgickej oblasti a preto môžu dôkladne poznať to, čo sa už vykonalo, poznať ťažkosti a nádeje v jednotlivých cirkvách. Ďakujem vám za to, a rád používam túto príležitosť povzbudiť vás, aby ste veľkodušne pokračovali v úsilí o liturgické oživenie spoločenstiev, ku ktorým patríte, pričom ostévate v úzkom styku s kongregáciou pre Božiu službu, ktorá kongregácia pred niekoľkými mesiacmi dostala nové usporiadanie a teraz má samostatné dikasterium, aby sa mohla lepšie uplatniť jej dôležitá funkcia v službe Božiemu ľudu.

2. So záujmom som sledoval v týchto dňoch vašu intenzívnu prácu, keď ste referovali o terajších skúsenostiach a keď ste ich konfrontovali s pokynmi koncilovej konštitúcie. Už v prvých paragrafoch tohoto dokumentu v štyroch stručných odôvodneniach načrtáva sa "mens", teda zámer Koncilu pri schválení textu, ktorý má byť určený k tomu, aby dodal Cirkvi dych nového života. Dobre poznáte tieto slová: "Posvätný Koncil kladie si za cieľ čoraz väčšmi prehĺbovať kresťanský život veriacich; lepšie prispôsobiť potrebám našich čias tie ustanovizne, ktoré podliehajú zmenám; napomáhať všetkému, čo môže prispieť k jednote všetkých v Krista veriacich; a upevňovať to, čo pomáha priviesť všetkých do lona Cirkvi. Zároveň si pokladá za povinnosť postarať sa osobitným spôsobom aj o obnovu a zveladenie liturgie". /1/

V tomto úvode sa predovšetkým poukazuje na prehĺbenie kresťanského života. Je to cieľ, ktorý liturgia stavia na prvé miesto. Ďalší dôvod bol v tom, aby sa prejavila nielen opravdivosť liturgie, ale rovno základný zmysel Cirkvi, ktorej "culmen et fons", vrcholom a pramenom je práve liturgia.

Potom prichádza prispôsobenie sa požiadavkám našich čias. Liturgia nie je bez tela; ba v znakoch, v ktorých sa ona vyjadruje, je stvárnením a účinným sprítomnením Kristovho tajomstva, to je večnej Božej múdrosti, ktorá "sa objavila na zemi a prebývala medzi ľuďmi" /porov. Bar 3,38/. Preto ona musí prispôsobiť svoje meniteľné časti ľuďom všetkých čias a všetkých miest /prov. Sacrosanctum Concilium č.21/

Na treťom mieste sa pripomína úsilie o jednotu všetkých, čo veria v Krista; je to jednota, ktorá osobitným spôsobom sa vyjadruje a nadobúda práve v liturgii a v jej stredobode, totiž v eucharistii.

A napokon zdôrazňuje sa posilnenie tých iniciatív, ktoré sú vhodné napomáhať ku misionárskej činnosti Cirkvi: ku činnosti, v ktorej - ako to často pripomínajú modlitby misálu - má vrcholiť správne pochopená a plná účasť na liturgickej slávnosti.

Ako vidno, liturgia sa nedá redukovať iba na "dekoratívny ceremoniál", ani na "číry súhrn zákonov a predpisov", totiž takéto chápanie bolo zamietnuté už v encyklike Mediator Dei /3/. Treba odmietnuť aj názor, ktorý sa často vyskytuje v našich časoch a ktorý v liturgii väčšmi zdôrazňuje sociálne aspekty, napríklad poukazom na priateľstvo, na radosť zo spoločenstva, zo skupiny a podobne, než Božiu iniciatívu, ktorá zveláva veriacich, a než jeho slovo, ktoré človek má počúvať kvôli tomu, aby sa jeho modlitba a jeho konanie zho-

dovali s týmto slovom.

Ku tejto "mens", totiž ku tomuto chápaniu Koncilu neprišlo sa však náhle a odrazu, ako keby sa v predchádzajúcich rokoch nebolo nič urobilo, lebo veď dovtedy sa robila horlivá príprava pomocou liturgického hnutia, ktoré v jednote s eucharistickým hnutím a s biblickým hnutím chcelo povzbudiť okolitý svet a položiť tie základné štruktúry, o ktoré sa musí opierať každý liturgický dej, ktorý si zasluhuje toto meno.

Liturgická reforma bola v Cirkvi dobre prijatá

3. Dvadsať rokov po uverejnení Sacrosanctum Concilium možno si položiť otázku, ako vyzerá skutočnosť liturgickej reformy, ktorú tento dokument uviedol. Na túto otázku usilovali ste sa v týchto dňoch dať čo najobjektívnejšiu a najvyčerpávajúcejšiu odpoveď.

Vo svetle vami predložených svedectiev a aj so zreteľom na rozličné predtým vykonané prieskumy možno rozhodne tvrdiť, že vo všeobecnosti liturgická reforma bola dobre prijatá v celej Cirkvi latinského obradu, a to tak od spoločencstiev, ako aj od jednotlivých veriacich. Ocenilo sa najmä zavedenie živých jazykov a zjednodušenie obradov; veriaci mohli takto lepšie rozumieť to, čo sa za nich a v ich mene zvestuje na oltári a čo sa pred nimi koná. Okrem toho treba s uspokojením uznať, že tam, kde zodpovední činitelia konali správnu katechézu o základných a v Božej službe stále sa vracajúcich témach - takými sú dejiny spásy, veľkončné tajomstvo, zmluva /boha s ľuďmi/, rozličné spôsoby Kristovej prítomnosti v liturgii, Kristovo knazstvo, úradné knazstvo a všeobecné knazstvo, atď. - veriaci mohli robiť pozoruhodné pokroky v pochopení obsahu viery a z toho získavali povzbudenie ku tomu kresťanskému uzrievaniu, ktoré so stále väčšou naliehavosťou sa vzťahuje v dnešných socio-kultúrnych súvisoch.

Ako ďalšiu známku veľkej dôležitosti treba zdôrazniť mnohotvárnny pokrm Božieho slova, ktoré má trvalo a hlboko zasiahnuť srdce a život počúvajúcich. Ďalej neslobodno zabúdať na príbratie aktívnej účasti laikov v liturgii, a to aj v službách, ktoré boli predtým vyhradené klerikom. Ďalšie vydávanie mnohých dokumentov, ktoré dôkladnejšie vysvetľujú normatívnu časť konštitúcie Sacrosanctum Concilium a aj aplikujú zmeny, a postupné uverejňovanie rozličných liturgických kníh nielenže účinne prispelo a ďalej prispieva k novému oživeniu záujmu pre liturgiu, ale napomáha aj k porozumeniu a k duchovnému vychutnávaniu odtienov liturgického výrazu.

4. Avšak spolu s pozitívnymi aspektami povinnosť zaiste núti poukázať aj na negatívne stránky. Boli a stále ešte sú odporovania jednotlivcov a skupín, ktoré odpočiatku prijímali s nedôverou liturgickú reformu a celkové práce, ktoré Koncil podnikol; zatiaľ zas na opačnej strane sú ľudia, ktorí sú nespokojní s dosiahnutými výsledkami, zavádzajú svojvoľné liturgie a spôsobujú nepokoj a zmätok v Božom ľude.

Okrem toho sú určité skupiny, ktoré sa pokladajú za splnomocnené vytvárať si svoje vlastné liturgie, ktorým však ohľadom trvania, povahy a spôsobu Božej služby chýba tá vyváženosť, ktorej sa vždy držala liturgia Cirkvi a pravidelne sa jej ešte vždy drží. Títo ľudia zabúdajú, že liturgia podľa svojej povahy patrí celému cirkevnému spoločenstvu a že pastieri i veriaci musia postupovať jednotne, aby v oblasti takého veľkého významu konalo sa všetko v súlade s pokynmi Cirkvi.

5. To, čo som doteraz vyložil, núti ma prirodzene k tomu, aby som podčiarkol niektoré poukazy, aby totiž liturgická reforma celkom docielila to, kvôli čomu bola vykonaná a aby toto stretnutie posky-

lo plnšiu odpoveď na to, čo očakáva.

Prvý pokyn sa mi vnuká v č. 14 konštitúcie Sacrosanctum Concilium, kde je reč o "plnej, uvedomelej a činnej účasti", na ktorú majú byť veriaci pripravovaní s "osobitnou pozornosťou": niet však nijakej nádeje dosiahnuť to, ak - dodáva text - najprv sami dušpastieri nebudú preniknutí duchom a silou liturgie.

Teda ide tu o to, aby sa niečím začalo: a to pri liturgickej výchove duchovenstva a najmä mladých seminaristov, "schľadáška teologického a historického, ako aj duchovného, pastorálneho a právneho" /Sacrosanctum Concilium, č.16/.

Táto výchova musí poukazovať na najvhodnejšie texty v liturgických knihách pre štúdium a pre uvažovanie, ako aj v dokumentoch, ktoré do týchto kníh uvádzajú: sú to apoštolské konštitúcie, Praenotanda Institutiones generales.

Pravdaže - a to je druhý pokyn - táto výchova bude sa musieť rozvíjať v znamení vernosti, ktorá vyplýva z hlbokého presvedčenia, že liturgiu ustanovuje Cirkev a že duchovenstvo a veriaci nie sú jej vlastníkmí, ale služobníkmi. Táto vernosť má pred očami aj otvorenosť a pripravenosť pre také prispôsobenia, ktoré sama Cirkev dovoľuje a ku ktorým ona posmeluje, keď sú v súlade so základnými princípmi a keď to vŕžaduje kultúra nejakého národa.

V tomto svetle - a to je tretí pokyn - za určitých podmienok a podľa údajov liturgických kníh, sa môže odobriť tá správne pochopená kreativita, ktorá v predvídaných obradoch a časoch zväčšuje pozornosť veriacich a znovu oživuje ich účasť pomocou takých omšových formulárov, ktoré bezprostredne zodpovedajú konkrétnej situácii zhromaždenia, čo slávi bohoslužbu. Nikdy sa však nesmie zabúdať, že opravdivá kreativita skrsá v lone Cirkvi a v podďajnosti tomu "creator spiritus", totiž tomu tvorivému duchu /6/, ktorému sa pri liturgickej slávnosti má otvárať srdce i duch.

6. Keďže sa s radosťou môžeme obracať na kvalifikovaných členov miestnych cirkví a na tých, čo majú zodpovednosť v národných liturgických komisiách, rád by som vám na prvom mieste odporúčal, aby ste sa starali o liturgickú výchovu a aby ste ju umocnili, aby ste boli verní pokynom Cirkvi pri zachovávaní toho zmyslu pre sakrálnu, ktorý je vlastný pri slávení liturgie, a predovšetkým aby ste sa venovali s veľkou vyváženosťou vám zverenej úlohe a aby ste vzali do úvahy zástoj Boha i zástoj človeka, hierarchiu i veriacich, tradíciu i pokrok, zákon i prispôsobenie, jednotlivca i spoločenstvo, ticho i povznášajúci spev.

Takýmto spôsobom zemská liturgia bude sa môcť napojiť na nebeskú liturgiu, v ktorej - podľa sv. Ignáca z Antiochie - vytvorí sa jeden jediný chór, v nom Boh prijme všetky noty, ktoré v dokonalej harmónii budú vzájomne uvedené do súladu, aby skrz Ježiša Krista jedným hlasom oslavovali Otca, ktorý nás počuje a podľa nášho konania uzná, že my sme piesnou jeho Syna.

Vám všetkým a vašim spolupracovníkom ako záruku mojej lásky a ako znak bohatej nebeskej radosti zo srdca udeľujem apoštolské pozhnanie.

PONÍŽENOSŤ SA SNAŽÍ PO VYŠŠÍCH HODNOTÁCH

Príhovor pápeža v kolégiu San Carlo Borromeo v Pavii 3.novembra

Drahí bratia a sestry!

1. Srdečne pozdravujem všetkých a každého jednotlivo a ďakujem vám za vašu prítomnosť v tejto aule Borromejského kľégia, ktoré je pýchou vášho mesta a symbolickým výrazom veľkosti ducha a srdca svoj-

ho zakladateľa.

Ďakujem rektorovi msgr. Angelo Comini-mu za pekné slová, ktorými vyjadril pocity všetkých, a osobitne pozdravujem senátora Mino Martinazzoli, ministra spravodlivosti a bývalého chovanca, patriaceho do veľkej rodiny Borromejského kolégia, ďalej pozdravujem princa Gilberta Borromeo, protektora kolégia, a vážených rektorov iných univerzitných kolégií v Pavii.

Srdečne pozdravujem zástup študentov a ešte väčší zástup bývalých študentov tohoto kolégia, ich rodiny, spolok FUFFI, ktorý slávi storočnicu svojho vzniku, a všetkých, čo prišli na dnešnú slávnosť.

V rámci môjho putovania po miestach a mestách pri príležitosti 400-teho výročia smrti sv. Borromea, bolo treba navštíviť túto monumentálnu budovu, ktorú jej zakladateľ rád nazýval "moje kolégium" v Pavii /list z 15. mája 1566/.

V tomto kolégiu on nielen rozdeľoval plným priehrástím poklady svojej veľkodušnosti, ale urobil ho znamením svojho žiarivého intelektu v oblasti kultúry a nástrojom svojej neúnavnej pastierskej činnosti. Skutočnosť, že toto dielo odolalo zubu času, zatiaľ čo mnohé podobné ustanovizne zmizli, ešte väčšmi zdôrazňuje aktuálnosť jeho určenia.

Prišiel som sem práve kvôli tomu, aby som zdôraznil inšpirujúcu skutočnosť tohoto ústavu v takom čase, v ktorom potreba vzťahov medzi vierou a kultúrou stáva sa stále zreteľnejšou.

2. Plný dosah zriadenia borromejského kolégia nemožno pochopiť, ak si neuvedomíme, že jeho zakladateľ, podobne ako všetci uskutočňovatelia veľkých myšlienok, mal jasnú predstavu o situácii svojich čias, ktoré s historického stanoviska znamenali určitý obrat v spoločnosti: z náboženského hľadiska bolo to storočie úpadku a zároveň novej výstavby, z kultúrneho hľadiska bolo to jedno z najbohatších a najveľkolepejších storočí na ceste ľudského pokroku.

S objavením Ameriky padli tisícročné geografické hranice starého sveta, otvoril sa nový vek. Vo vynikajúcich géniach renesancie dosiahlo umenie vo všetkých výrazových formách opravdivé vrcholy a humanizmus vrátil lesk jazykom Ríma a Grécka. Vynález tlače vytvoril predpoklady pre kultúru širokých vrstiev. Zároveň však rúcho kresťanskej jednoty dostalo veľmi široké a hlboké trhliny.

Cirkev neostala iba ako divák pri obloku. Pomocou tridentského koncilu vykonala dôkladné dielo, ktorým postavila do správneho svetla pravdy viery, opätovne obnovila svoju vnútornú disciplínu a pomocou početného zástupu veľkých, Bohom vyvolených svätcov starala sa o "reevanjelizáciu" starého sveta a o evanjelizáciu nového sveta.

Sv. Karol Borromejský osobnou svätosťou svojho života a svojou pastoračnou tvorivou silou patrila medzi prvoradých mužov a dorástol svojim úlohám.

Idea a jej uskutočnenie v založení univerzitného kolégia pre mladých laikov zo všetkých stavov patrili do plánu konkrétnej a predvídavej pastierskej činnosti.

Položenie základného kameňa budovy spravil biskup z Pavie roku 1564; plánom budovy, ktorá sa dvíhala v bokom položenom okolí, osobitne vhodnom pre sústredené štúdium, poverený bol architekt Pallagrino Pellegrini, ktorý veľkolepou štruktúrou a elegantnými líniami dal budove jedinečný vzhľad.

3. Zriadenie univerzitného kolégia, tak ako to mal na mysli sv. Karol, je nielen ovocím ducha renesancie, epizódou veľkej katolíckej obnovy, ono je čímisi oveľa viac: jeho prednostné nasadenie je zamerané na ľudské, duchovné a kultúrne vzdelávanie mladých ľudí pre riešenie veľkých sociálnych problémov, na pozornosť voči človekovi ako hlavnej postave, voči človekovi, ktorý vytvára štruktúry zodpovedne požiadavkám života a pokroku.

Keď sv. Karol plánoval "svoje" kolégium, podistým ho k tomu pohýňala aj vtedy panujúca mentalita veľkorysého mecenášstva, ale to len kvôli tomu, aby dosiahol vyšší cieľ ľudského napomáhania; a túto pomoc človekovi on stále sledoval v rozličných smeroch: organizovaním seminárov pre vzdelávanie duchovenstva, rozvojom vyššej kultúry, ktorá je preniknutá náboženským duchom, ako jej to práve tu, a to všetko kvôli príprave vedúcej vrstvy laikov v nastupujúcej spoločnosti.

Vedúce sily sa nedajú improvizovať, najmä nie v krízových časoch. Zanedbať úlohu dohodobo, dôkladne a usilovne pripravovať takých mužov, ktorí majú riešiť krízu, znamenalo by nechať beh dejinných udalostí bez kormidla.

Správnosť iniciatívy sv. Karola potvrdená je tou skutočnosťou, že v tej istej Pavii, ktorá vždy bola stredom pozornosti Cirkvi, v krátkom odstúpe po založení Borromea nasledovalo zriadenie kolégia Ghislieri na prianie sv. Piusa V. a v najnovšom čase kolégium sv. Kataríny, ktoré založil Pavol VI.

Sv. Karol si prijal, aby jeho kolégium bolo otvorené nádejám budúcnosti, a aby ich nevystavoval nebezpečenstvu, žeby z nedostatku penazí museli prerušiť štúdiá, nezabudol s kniežacou veľkorysťou obdarit kolégium dostatočnými finančnými prostriedkami, ktoré sa získavali z rozličných, najmä cirkevných prameňov, počnúc intervenciami u svojho strýka Piusa IV.

4. Gorgio Vasari hovoriac o kolégiu v Pavii píše, že kardinál Borromeus začal akýsi "pelác pre múdrosť". Nemožno vari nájsť lepšieho výrazu, aby sa vyjadril duch svätého stavebníka, ktorý cítil povinnosť riešiť problém vzťahov medzi vierou a kultúrou a ako jeden zo svojich cieľov si predsavzal povýšiť vedu na úroveň múdrosti. Keď sa autonómia vedy obmedzí na to, že ignoruje vieru, napokon potom veda už neslúži človekovi.

Spojiť cestu viery vysokoškolskej mládeže so zdokonalením a rozšírením vyššieho vzdelania znamenalo pre milánskeho kardinála postaviť sa do cesty tým prúdom, ktoré za fasádou evanjeliovej obnovy upadajú do starého a stále sa vracajúceho omylu, ktorý chce zmeniť pravú podstatu Cirkvi. Ako všetci svätci, aj sv. Karol si želal katolícku reformu v Cirkvi, nie však zmenu katolíckej Cirkvi.

V jeho kolégiu preberali a prehľbovali sa tie témy, ktoré boli predmetom univerzitných prednášok, aby sa tak rozvíjalo kritické myslenie, aby sa cibrili vlohy dialektiky a výrečnosti, ale aj aby sa rátať vo svetle právd viery. Duchovné vzdelávanie predstavuje jeden z kľúčových bodov v cieľoch zakladateľa.

Dvojica slov viera-kultúra, sa dá vyjadriť slovom Humilitas, ktoré vystupuje v strede erbu kolégia a ktoré sa stalo jeho heslom. Je to heslo, ktoré znamená určitú čnosť. "Gloriam praecedat humilitas. Humilitas alta petit" /Sláve predchádza poníženosť. Poníženosť sa snaží po čomsi vyššom/. Je to čnosť, ktorá sa stáva základom pravej veľkosti človeka, lebo ho pobáda, aby sa snažil ku vyšším hodnotám. Bez poníženosti niet nijakej veľkosti, a niet poníženosti bez Boha.

Ježiš učí, že hodnota stromu poznáva sa podľa kvality ovocia. Nuž teda krátky pohľad do minulosti Borromea nám potvrdzuje, že toto ovocie bolo vynikajúce.

Prvý študent kolégia, Federico Borromeo, bol bratancom sv. Karola a neskôr tak isto kardinálom a stal sa slávnym cez Manzoniho literárne dielo. Ako spolupracovník a následník sv. Karola bol akoby druhým zakladateľom kolégia.

V zozname ex-alumnov zo štyroch storočí nachádzajú sa mená slávnych mužov z oblasti kultúry, vedeckého bádania, slobodných povolání a verejného života v službe Cirkvi a spoločnosti.

Je tu Carlo Forlanini, vynálezca pneumothoraxu pri liečení tuberkulózy. Je tu blahoslavený Contardo Ferrini, slávny znalec rímskeho

práva. Medzi mnohými biskupmi a cirkevnými hodnostármi, alumnami Borromea nachádza sa kardinál Ignazio Busca, ktorý zastával úrad štátneho sekretára.

Aj iné kolégia v Pavii priniesli svoje mimoriadne ovocie. Pri tejto príležitosti chcel by som spomenúť bývalého žiaka kolégia Ghislieri, Teresio Olivelli, ktorý roku 1945 bol zavraždený vo vyhľadzovacom tábore Hersbruck za podobných okolností ako sv. Maximilián Kolbe.

6. Drahí alumni a ex-alumni, pred vami bola slávna tradícia, do ktorej sa máte zapojiť a ktorú máte nasledovať. Prajem vám, aby ste boli hodní takýchto vzorov.

A tak prajem celej veľkej rodine Borromea a ďalším kolégiám v Pavii, aby ste pokračovali v tomto smere, aby tomuto dnešnému svetu, ktorý podobne ako za čias sv. Karola, nachádza sa v akomsi spoločenskom prelome, podarilo sa spraviť z kresťanskej viery hnaciu silu ľudskejšieho a civilizovanejšieho postupu.

ZOMRIEŤ, ZNAMENÁ OVEĽA VIAC

Príhovor pápeža na záver meditácií pri Krížovej ceste na Svätom vrchu vo Varallo, 3. novembra 1984.

Drahí bratia a sestry z Varallo a z celej diecézy Novara!

1. S hlbokým pohnutím presiel som niekoľko staníc Krížovej cesty na tomto Svätom vrchu vo Varallo. Pri mojom putovaní po stopách sv. Karola, to, čo s vami teraz prežívam, má značenie osobitne pôsobivého okamihu. Cítim tu ducha veľkého biskupa ambroziánskej cirkvi v tom, čo bolo a čo ostáva centrálnym aspektom jeho špirituality a jeho služby: úcta k utrpeniu a smrti Pána.

Na sv. Karola osobitne zapôsobili tajomstvá Kristovho utrpenia. Stadiaľ bral pohnútku ku umŕtvovaniu, ktorým podroboval svoje telo, a zároveň tú silu viery, ktorú vedel vstúpiť iným. O nom veru môžeme povedať, že bral doslova základné slovo božského Učiteľa: "Kto chce byť mojim učeníkom, nech premôže seba, nech vezme na seba svoj kríž a tak nech ma nasleduje" /Mt 16,24/.

Svätý Karol dokazoval rozličným spôsobom svoju hlbokú účasť na utrpení Božieho Syna. V Miláne mal osobitnú záľubu pre kostol Božieho hrobu. Keď mu to dovoľovali jeho mnohé pastorálne návštevy, každé popoludnie v stredu a v piatok odchádzal do tohoto kostola a oduševňoval veriacich svojimi káznami o krížovej ceste.

Okrem toho mal vo veľkej úcte relikviu klinca zo svätého kríža a túto relikviu nosil v procesii po uliciach mesta počas tragickej morovej pohromy, pričom bol odetý do jednoduchého kajúceho rúcha.

No na tomto Svätom vrchu vo Varallo prejavoval osobitnú horlivosť. Tomuto vrchu dal pomenovanie "Nový Jeruzalem" a kedykoľvek mu to bolo možné, strávil tam celé dni a noci v usobraní. Uvažoval o utrpení Pána a pri krížovej ceste zastavoval sa v pobožnom rozjímaní pred kaplnkami, ktoré sú obdivuhodnými syedectvami zbožnosti a umenia. Jeho najdlhší a najpozoruhodnejší pobyt na tomto mystickom mieste bol krátko pred jeho odchodom do večnosti.

V určitom zmysle aj my prežívame znova tie dni duchovného sústreďenia, ktoré on tu prežíval v októbri pred 400 rokmi a ktoré boli v skutočnosti jedinečnou prípravou na smrť. Sme tu presne v ten deň a možno aj v tú hodinu, keď sv. Karol odovzdal v Miláne svoju dušu Bohu.

Karol Borromejský mal vtedy práve 46 rokov. Jeho milánsky episkopát spolu s mimodiecéznou činnosťou bol v plnom rozkvetu. Ale jeho telo, zodraté námahami a umŕtvovaním ukazovalo, že už nevládze odolávať.

2. Drahí bratia a sestry, keď prežívame túto mimoriadnu duchovnú udalosť v tejto náboženskej scenérii, bohatej na umenie, sústredme naše uvažovanie na tajomstvo smrti.

Sv. Karol ukazuje, koľme môžu na náš život pôsobiť slová apoštola Pavla: "Nikto z nás nežije seba, a nik sebe neumiera. Lebo ak žijeme, Pánovi žijeme, ak umierame, Pánovi umierame. A tak, či žijeme, či umierame, patríme Pánovi /Rim 14,78/.

Táto objasňujúca istota vkladá prirodzenú udalosť smrti do chápania viery a zároveň do perspektívy plnej zrelosti ľudskej osobnosti. Iba Boh je pánom života a smrti. Ale život vyžaduje, aby bol prežívaný v plnosti vnútornej slobody. Takýmto spôsobom človek môže a má prijímať smrť ako vyjadrenie svojej vnútornej slobody, v odpútaní sa od vecí a ešte väčšmi v odpútaní sa od seba: je to úkon zvrchovanej poslušnosti, dobrovoľné podrobenie sa vyššej vôli.

Teda umretie neznamena iba vŕhasnutie telesného života. Znamená to oveľa viac. Je to opravdivý prostriedok očistenia a oslobodenia, prostriedok, ktorý zahrnuje celý rozsah ľudského konania, aby umierajúci "odložil starého človeka a aby si obliekol nového človeka, stvoreného podľa obrazu Boha v opravdivej spravodlivosti a svätosti" /Ef 4, 22-24/.

Na celý kresťanský život treba pozeráť ako na prípravu na budúci život, na večný život v kráľovstve vzkriesených.

3. Drahí bratia a sestry, život sv. Karola nám je vzorom, ako sa pripravovať na smrť.

On žil spoljený s Bohom. Živil sa modlitbou a eucharistiou. Neúnavne pracoval v pastorálnej službe kresťanských obcí. Ako veľký putujúci katechéta vynaložil obrovskú námahu na to, aby zachytil aj najvzdialenejšie kúty. Nadovšetko však myslel na záchranu vlastnej duše. Spovedal sa skoro denne. Prial si, aby v malej skupine, ktorá ho sprevádzala na jeho apoštolských cestách, bol vždy aj jeho spovedný otec.

V poslednom okamihu života človeka rozhoduje sa o jeho večnom zameraní. Preto Ježiš upozorňuje, že treba vydržať až do konca, aby sa mohlo dosiahnuť spasenie /porov Mt 10,22/. Prvoradý význam života je príprava na zomretie v Božej milosti.

Pravdaže, brána záchrany môže sa otvoriť aj tomu, kto v poslednej chvíli čestne olutuje svoju vinu a prosí Boha o totálne očistenie. Tak to bolo s putujúcim priestupníkom pri zomierajúcom Ježišovi. Božie milosrdenstvo nemá hraníc a môže vykonať každý zázrak. Lenže Ježišovo napomínanie je nezvratné a dôrazné: "Neodkladajte opasky a usilujte sa, aby vaše lampy horeli! Podobajte sa ľudom, čo čakajú svojho pána, ktorý je na svadbe, aby mu otvorili hneď, ako príde a zaklope. Blahoslavení slušovia, ktorých pán nájde bdieť pri svojom príchode!... Aj vy buďte pripravení! Lebo syn človeka príde v hodinu, v ktorej to nečakáte" /Lk 12, 35-37,40/. Kresťan, ktorý sa verne drží týchto slov, bude sa usilovať o to, aby obohatil svoj život zásluhami.

Sv. Karol svojím svedectvom nás učí, koľme je dôležité myslieť stále na smrť a tým udržiavať pripravenosť k viere, k poníženosti, k vnútornej čistote, k odovzdaniu sa a k nádeji so zreteľom na dôležitý a obávaný prechod. Dobrá smrť v kresťanskom zmysle je podstatne smrť v Božej milosti, ba môžeme povedať, že toto odovzdanie sa človeka je ako čisté a príjemné obeť /Porov Ex 6,10; Ef 5,2; Fil 4,18/.

4. Smrť sv. Karola, hodná veľkého kňaza, akým on bol, ostáva pre nás výrečným príkladom radostného vnútorného pokoja. Keď sa jeho stav zhoršil v to popoludnie 3. novembra po náhlom návrate do jeho milán-

skeho sídla, on duchovne sledoval - lebo sám sa už nevládal modliť žalmy - modlitby breviára, ktoré sa modlil rodinný príslušník, a pri tom neodvracal pohľad od obrazov, zobrazujúcich Pánovu smrteľnú úzkosť v Getsemani a uloženie do hrobu, a tieto obrazy si dal postaviť pred seba.

Keď pobožne prijel viaticum a pomazanie chorých, upadol do agónie. Vtedy na jeho žiadosť, vyslovenú už predtým, jeden z okolostojacích, hlasno čítal z evanjéliea časť o Pánovom utrpení.

Posledný jeho duch bol v milujúcom pohľade, s náznakom úsmevu, na Ukrižovaného.

Tak umiera spravodlivý. Tak by mal umierať každý Kristov učeník.

Kresťan sa spokojne stavia pred tajomstvo smrti. On vie veľmi dobre, že nemôže byť ušetrený od tej vnútornej premeny, ktorú prežil sám Kristus, ale zároveň vie tak isto, ako umierajúci Bohočlovek, že dostáva posilu z ochoty ponížené skloniť hlavu pred vôľou nebeského Otca.

Ak chceme mať pravý pokoj pred smrťou, musíme v našom živote zosilniť boj proti hriechu, proti urážke Boha. Oslobodenie sa od hriechu je tajomstvo, je to dar spokojného prechodu, ktorý si treba zaslužiť a ktorému je slúbené svetlo konečnej blaženosti vo videní Boha!

Preniknime sa týmto učením - a potom náš život zo dna na deň bude nadobúdať väčšiu plnosť.

Drahí bratia a sestry z Varallo, z Vallesia a z celej diecézy Novara, osvojte si najmä vy túto náuku; veď máte tú výhodu, že k duchovným bohatstvám vášho kraja patrí tento Svätý vrch, ktorý vznikol vďaka vnuknutiu, iniciatíve a námahе Frá Bernardina Caimi roku 1486 a hneď sa stal pre mnohých vyvoleným miestom rozjímania a mariánskej úcty, stal sa ohniskom pre mnohé a veľkodušné a silné duše, ktoré tu vedeli nájsť a ďalej vedia nachádzať povzbudenie a pomoc, aby boli vo svete svedkami Ježiša, Vykupiteľa, ktorý pre záchranu človeka zomrel a vstal zmŕtvych: lebo o tomto tajomstve práve tu hovorí ku nám všetko pôsobivým a presvedčivým hlasom.

Podľa vzoru sv. Karola, syna vášho kraja, nedopusťte, aby volanie tohoto hlasu vyznelo pre vás nadarmo. Amen.

"VY STE SRDCE, KTORÉ MÁ SÚCIT"

Príhovor pápeža účastníkom 13. plenárneho zhromaždenia pápežskej rady "Cor Unum" 17. novembra 1984

Pán kardinál!

Drahí bratia v biskupskom úrade!

Drahí bratia a sestry!

1. Je to už 13. plenárne zhromaždenie, ktoré usporadúva pápežská rada "Cor Unum". Vždy sa teším, keď pri takejto príležitosti môžem sa stretnúť so zodpovednými činiteľmi i so všetkými účastníkmi a s tými všetkými, ktorí každý deň vykonávajú široko rozkonárenú prácu generálneho sekretariátu. Základom toho je význam diela, ktoré je vám zverené a ktoré je pekne predstavené vo vami vydannej brožúre: "Moderná diakonia lásky k bližnému v strede Cirkvi." No táto audiencia chce vyzdvihnúť aj tie osobitné služby, ktoré v mene pápeža preberá rada "Cor Unum" a ktoré zdôvodňujú osobitnú jednotu s ním: veď "Cor Unum" je ustanoveným orgánom jeho lásky k bližnému.

S radosťou pozdravujem nového predsedu, drahého kardinála Rogera Etchegaray-a, ktorý opustil svoju metropolu Marseille, aby sa venoval tomuto univerzálnemu poslaniu lásky k bližnému. A pozdravujem všetkých spolupracovníkov okolo neho, z ktorých mnohí prvý raz sa zúčastňujú na zhromaždení tejto rady. Drahí priatelia, popri ťažkých povin-

nostiach, ktoré máte, povolání ste ku tejto službe pre celú Cirkev a veľmi rátame s vašou spoluprácou. Vaša účasť na tomto zasadaní znamená pre vás nielen informáciu, ale angažované zapojenie.

2. Poznáte ciele, ktoré súvisia so založením "Cor Unum". Tak ako sa táto rada až doteraz usilovala konať, budete sa aj vy snažiť uviesť do súladu tie sily a iniciatívy rozličných katolíckych zriadení, ktoré už pracujú s ochotným zapojením v oblastiach lásky k blížnemu, ochrany ľudí, zdravotníctva, a to nielen kvôli tomu, aby sa podporilo určité zosústreďenie a zjednotenie, ale aby sa dosiahlo potrebné porozumenie, zosúladené postupovanie a lepšie rozdeľovanie peňažných prostriedkov a akčných možností najmä pri nepredvídaných katastrofách, pri prírodných katastrofách veľkého rozsahu, alebo pri tragických následkoch konfliktov medzi ľuďmi. V prvom rade dávate sa do služby biskupom, miestnym cirkvám, aby mohli mať osov z týchto prostriedkov. Budete sa usilovať o spoluprácu s oddelenými bráťmi, ktorí sa venujú podobnej činnosti, a so zodpovednými činiteľmi pre spoločné dobro, s organizáciami verejnej a medzinárodnej povahy. Budete inštanciou stretávania sa, dialógu a prehĺbeného teologického uvažovania o láske k blížnemu, o jej zakorenení v kresťanskom poslanstve, aby sa tak prispelo k jej obnoveniu a rozvinutiu v celej Cirkvi.

3. Vaša plenárna schôdzka umožňuje vám spraviť bilanciu o práci v poslednom roku a zamerať sa na ďalšie projekty. Nemusím tu vchádzať do jednotlivostí.

Musím však spolu s vami myslieť na veľké a súrne núdzové stavy, ktoré sa ukazujú v Cirkvi a vo svete, a v ktorých budeme sa aj naďalej angažovať aktívne, podľa našich možností a budeme musieť burcovať našich súčasníkov.

Krajná bieda v rozsiahlych oblastiach Afriky v dôsledku suchoty a katastrofálneho hladu, ktorý suchota spôsobila, musí mobilizovať naše možnosti nápadov a naše sily. Spolu s vašimi bratmi a sestrami z Caritas Internationalis vydal som pred niekoľkými dňami rozhodnú výzvu za našich bratov v Etiópii, kde v stálom nebezpečenstve smrti nachádza sa tisíce ľudí, dospelých i detí. A nemôžem zabúdať ani na mnohé iné krajiny tohoto svetadiela, ktoré musia bojovať s takým istým, veľmi ťažkým položením. Naša fundácia pre oblasť Sahelu prispieva k príprave lepšej budúcnosti, lenže treba zvládnuť už aj drámu prítomnosti.

Z rozličných dôvodov v dôsledku vojen, konfliktov, partizánskych bojov, mnohí iní ľudia žijú tiež vo veľmi povážlivom položení, ktoré je ešte zhoršené odchodom zo svojho kraja alebo odlúčením od svojej rodiny: sú to utečenci v Ázii, v Afrike alebo v latinskej Amerike; ďakujem vám za všetko, čo ste pre nich urobili a ešte urobíte.

4. Potreby sú mnohoraké. Naše úsilie mohlo by sa javiť ako neprimerané. No ono skutočne, účinne a včas prispieva k zmierneniu; dáva príklad, povzbudzuje vziať budúcnosť do svojich rúk; vyvoláva vlnu lásky k blížnemu. A pri plnom zachovaní si svojej svojrýznosti sa spája s tým, čo podnikajú medzinárodné inštalácie, s ktorými si želáte mať užitočné styky ohľadom informácie a spolupráce: sem patria osobitné organizácie Spojených národov, Vysoký komisariát pre utečencov, UNO organizácia pre pomoc pri katastrofách /UNDRÓ/, Svetová zdravotnícka organizácia, Európske hospodárske spoločenstvo a iné.

Okrem služby informácie, koordinovania a zapojenia napokon sa usilujete povzbudzovať v Cirkvi, najmä vo vašich pracovných skupinách, k uvoľňovaniu o solidárnej, celoludskej pomoci, o zdraví a o mnohom inom. Je dôležité, že takéto uvažovanie osoží pastoračnej činnosti Cirkvi v jej rozmanitých rovinách; je to pohľad, na ktorý Cirkev nikdy nesmie zabúdať pri svojom úsilí o evanjelizáciu.

Okrem služby informácie, koordinovania a zapojenia, napokon sa

usilujete povzbudzovať v Cirkvi, najmä vo vašich pracovných skupinách, k uvažovaniu o solidárnej, celoludskej pomoci, o zdraví a o mnohom inom. Je dôležité, že takéto uvažovanie osoží pastoračnej činnosti Cirkvi v jej rozmanitých rovinách; je to pohľad, na ktorý Cirkev nikdy nesmie zabúdať pri svojom úsilí o evanjelizáciu.

5. Nikdy nesmiete zabúdať, že láska k blížnemu je dušou posolania pápežskej rady "Cor Unum". Musíte dôrazne a účinne vydávať také svedectvo, ktoré by normálne malo byť znakom pre všetkých kresťanov: láska k blížnemu. Vy ste akýmsi okom, ktoré zachytáva a rozpoznáva mnohoraké formy chudoby. Vy ste srdcom, ktoré má súcit a pre druhých, čo sú v biede, chce robiť to, čo by si prialo pre seba. Vy ste rukou, ktorá sa bratsky vystiera a účinne pomáha.

Také je povolanie kresťanov. A je dobrým znakom, keď dnes v mnohých miestnych cirkvách a u mnohých zodpovedných činiteľov v civilnej oblasti možno zistiť zvýšenú citlivosť pre novú chudobu, totiž pre skutočne chudobných v takej spoločnosti, ktorá však dospe- la, ako by sa zdalo, k vysokému stupňu organizácie a rozvoja a ktorá verí, že sa všetko dá usporiadať v rovine spravodlivosti.

Lenže dôvod našej lásky k blížnemu je neodnateľná dôstojnosť, ktorú priznávame každému človekovi, lebo ho Boh stvoril na svoj obraz a podobu, miluje ho, zachraňuje ho a prijíma za svoje dieťa a že ho akosi stotožňuje so samotným Kristom. Nesmieme sa zmieriť s tým, že tohoto brata, ktorý má takú vysokú cenu, ponecháme v biede, v opustenosti, v osamotenosti. Naša láska presahuje citovú súst- rast, ktorá je istotne prirodzeným prístupom k láske k blížnemu. Ona presahuje horizontálne formy solidarity. Ona sa opiera o transc- endenciu, ktorú uznávame v každom našom bratovi. Naša bratskosť má svoje žriedlo v Bohu. To je to vznešené a mocné svedectvo, ktoré máte vydávať v Cirkvi, sťa ono svetlo, ktoré sa nemá klásť pod me- ricu., sťa pochodeň, čo má blčať pred očami ľudí. A predsa vo všet- kej poníženosti si uvedomujeme, že sme len služobníci.

Drahí bratia a sestry, uistujem vás o mojej plnej dôvere. Pro- sím Ducha svätého, Ducha lásky, aby vám udelil svoje svetlo a svoju silu, a žehnám vás z celého srdca.

"A SVET ČAKÁ"

Príhovor pápeža účastníkom plenárneho zhromaždenia pápežskej rady pre laikov, 19. novembra 1984.

Drahí bratia a sestry v Kristu!

1. Veľmi sa teším, že sa stretávam s vami, najmä s tými, čo sa len nedávno stali členmi pápežskej rady pre laikov a prvý raz majú účasť na výročnom zhromaždení! Všetkých vás čo najsrdečnejšie pozdravujem. A osobitne sa obraciam na kardinála Eduarda Pironio, ktorý od niekoľkých mesiacov je predsedom tejto rady, a na všetkých členov, ktorí všemožne pracujú pre organizáciu laickej rady. Moje uznanie platí všetkým a každému jednotlivo. Čerím si vyšu spoluprá- cu a viem si predstaviť námahu, ktorú beriete na seba, aby ste slú- žili Cirkvi. Moja vďačnosť chce byť úprimným povzbudením nových čle- nov za ich veľkodušnú pohotovosť prispievať ku životaschopnosti rímskej ustanovizne pre laický apoštolát.

Každý z vás má svoju osobnú skúsenosť, ktorú prežil a doviedol ku zrelosti vo svojom angažovanom zapojení sa do apoštolských hnu- tí, do národných laických rád a do mnohých iných foriem spolupráce v misionárskom živote Cirkvi. Každý mal svoju osobitnú cestu viery, totiž každý našiel Boha v priebehu svojho života.

Cirkev sa nedá vybudovať bez spolupráce všetkých údov Kristovho Tela. Tak, ako každý úd potrebuje telo, tak isto aj telo potrebuje všetky svoje údy. Práve na to upozorňuje apoštol Pavol kresťanov v Korinte: "Lebo ako telo je jedno, a má mnoho údov, ale všetky údy tela tvoria jedno telo, hoci je ich viacero, tak je to aj s Kristom. I my všetci sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo..." /1. Kor 12, 12-13/.

Vy ste pribratí do života a do poslania toho organizmu rímskej kúrie, ktorý na prianie Otcov Druhého vatikánskeho koncilu utvoril môj predchodca Pavol VI. Tento organizmus získal už skúsenosť a dospeť k zrelosti. On zreteľne ukazuje známky vernej služby, poukazuje na význam svojich úloh v živote Cirkvi a pre pápežov úrad služby. Boli mu zverené povinnosti, ktoré majú vysoké požiadavky. Máte byť pevne presvedčení o tom, že ja rátam s vašou spoluprácou, ale z vašej strany aj vy môžete rátať s mojou pozornosťou a s mojou podporou pre prácu v budúcich rokoch.

2. Povolání ste v osobitne priaznivej chvíli mať účasť na živote pápežskej rady pre laikov. Pred dvadsiatimi rokmi končil sa Druhý vatikánsky koncil. Táto veľká udalosť naznačila cestu, po ktorej sa Cirkev čoskoro pustí, keď na biskupskej synode sa bude v určitom termíne prejednávať téma "Poslanie laikov v Cirkvi a vo svete". Tieto dve udalosti tesne súvisia. Veľmi dobre viete, s akou teologickou hĺbkou, s koľkou cirkevnou múdrosťou, s akým duchom obnovy si Druhý vatikánsky koncil prial a podporoval zosilnenú a uvedomelú účasť laikov na apoštolských a misionárskych činnostiach Cirkvi.

V koncilovom zámere, ktorý sa rozvíja okolo dvoch hlavných osí - Lumen gentium a Gaudium et spes - a ktorý sa potom obohatil pôsobením biskupských synod a bol potvrdený pozitívnymi skúsenosťami v duchovnej obnove, nachádza sa plodný základ pre nový elán kresťanského života v laickom stave. Vždy som si priať, aby základným cieľom môjho pontifikátu bolo plné a zákonité uskutočňovanie koncilu. A najbližšia biskupská synoda nám ukladá ísť ďalej po tejto ceste, keď ide o poslanie laikov v Cirkvi a vo svete.

3. Súhrn vašich skúseností, problémov a požiadaviek má sa chápať a vnímať vo svetle evanjelia a učiteľského úradu Cirkvi. Pri predsynodálnych poradiach treba povzbudzovať k širokej účasti laikov a ich hnutí i spolkov. Dnes sú laici aktívne prítomní v Božej službe, v katechetickéj práci a v rozličných štruktúrach miestnych cirkví. Zastávajú rozmanité úlohy v tej službe, ktorá nie je vyhradená sviatostnému úradu; podporujú a podopierajú knazské a reholné povolania, pričom dostávajú inšpiráciu z evanjelia a zo sociálnej náuky Cirkvi; pracujú v úsilí za spravodlivosť a za obranu dôstojnosti a slobody. Vydávajú svedectvo o svojom kresťanskom presvedčení v rodine, medzi chudobnými, vo svete práce - a to počnúc od každodenných záležitostí až po medzinárodný život. Pridružené k obvyklým spolkovým formám skrývajú rozličné cirkevné hnutia, ktoré smerujú k dozrievaniu a tak obohacujú životné sily Cirkvi.

Je tu toľko skúseností, toľko problémov, toľko nádejí! Dnes by som chcel len upozorniť vás na jednu myšlienku, ktorú pokladám za základnú v tejto oblasti. Dynamické ohlasovanie evanjelia začalo sa príchodom Ducha svätého v podobe víchru a ohňa. Posolstvo Kristovej smrti a Kristovho vzkriesenia nie je nijaký statický skutkový stav. Toto posolstvo vyžaduje pohyb. Ono chce rozohniť druhých. Ono si vyžaduje, aby bolo široko-ďaleko ohlasované. A svet to očakáva. Materializmus nevládze uspokojiť ľudské srdce.

Akože máme zväčšiť kvalitu a kvantitu kresťanských laikov, ktorí si vo zvýšenej miere uvedomujú svoju vlastnú dôstojnosť, svoju zodpovednosť, svoje osobitné úlohy, a chcú prispieť k tomu, aby veľké idey a impulzy Druhého vatikánskeho koncilu stali sa záležitosťou nielen akejsi vyberanej menšiny, ale celého Božieho ľudu? Toto je vaša úloha

a výzva, ktorá na vás čaká. Vzdelávanie laikov vyžaduje katechetickú prácu všade v Cirkvi. Vyžaduje, aby sa odstránila každá rozluka medzi vierou a životom v životnom postupovaní pokrstených ľudí. Intelektuálna analýza je síce veľmi potrebná, no ona sama nestačí. Musíme vytvoriť taký okolný svet, ktorý pomáha pri obrátení, víta jeho príkazy a jeho pretvárajúcu silu.

4. V takejto perspektíve vidíme, že sa tu črtá veľká úloha pre stále rastúci počet laikov, ktorí si uvedomujú svoje základné a osobitné povolanie: byť staviteľmi takého sveta, ktorý lepšie zodpovedá dôstojnosti každého jednotlivca a všetkých ľudí. Svet potrebuje prítomnosť a osobitný prínos kresťanov v mnohých oblastiach: tam, kde treba uviesť do súladu vedecký a technický pokrok s etosom; tam, kde sa bojuje proti vojne a proti hladu; tam, kde sa ľudská hodnota práce prejavuje v súdržnosti samotných robotníkov; tam, kde sa podporuje a ochraňuje taká kultúra, ktorá sa stavia za život a nie za smrť; tam, kde si jednotlivci i národy uvedomujú porobu rozličných foriem materializmu, a kde sa stavajú proti klamom ideológií, o ktoré sa materializmus opiera; tam, kde sa buduje opravdivé bratstvo a spoločenstvo. Jedným slovom, svet potrebuje prínos kresťanov tam, kde sú vždy viditeľné sľubné znaky nového spoločenstva v znameniach pravdy a lásky.

Toto sú vaše cesty spolu s Kristom a k tomu by sa mala prizvať predovšetkým mládež. Ako som to už často povedal, mládež je nádejou Cirkvi, v mládeži je zajtrajší svet. Toto moje presvedčenie je dnes ešte silnejšie: veď je tu mimoriadna udalosť, totiž jubilejný rok mládeže, ktorý v Ríme organizuje vaša rada s veľkodušnou spoluprácou rozličných mládežníckych hnutí a skupín. Ja osobne som prijal túto udalosť s radosťou a s oduševnením. Vytušil som tu dych toho turíckeho ducha, ktorý môže premeniť srdcia. Ovocie tohoto ducha som zachytil vtedy, keď som videl tváre týchto mladých ľudí. Bolo by nesprávne nezachytiť túto pastorálnu príležitosť, akú poskytujú takéto stretnutia. Preto tým väčšími vás povzbudzujem podporiť tento projekt, ktorý mi toľko leží na srdci, totiž medzinárodné stretnutie mládeže, ktoré pápežská rada plánuje na budúcu kvetnú nedeľu a na predchádzajúcu sobotu v rámci medzinárodného roku mládeže. Mám pevnú nádej, že v tom čase, v ktorom bude stretnutie v Ríme, podobné slávnosti budú aj vo všetkých miestnych cirkvách, aj s pomocou medzinárodných mládežníckych organizácií.

Uvedomujem si, že žiadam od vás veľa, ale aj viem, že vaše zodpovednosti ako členov pápežskej rady pre laikov zdôveríte Pánovi, s vedomím, že on jediný môže udeliť plodnosť vašej práci a vašim námahám. Preto ostávajúce spojenie vo vašej modlitbe a vo vašej práci. Rátam s vašou službou a s vašou vernosťou. A rátam aj na vaše modlitby za môj zámer pre celý svet. Nech vás sprvádza Panna Mária. Nech ona, ako prvý učeník, je vzorom a príkladom pre každého z vás, vzorom a príkladom, ktorý vás naučí robiť všetko, čo si želá Ježišov srdce.

Pre česť Ježišovho mena namáhajme sa a bojujme. Usilujme sa odovzdať svetu Ježišovo tajomstvo. "Milosť Ježiša Krista, nášho Pána, nech je s vami všetkými!" /2 Sol 3,18/.

Príhovor Otca biskupa Dr. J. Gábriša pri udelení diakonátu v Bratislave, dňa 12. decembra 1984

Milí duchovní synovia!

Ja som prišiel dnes medzi vás, hoci nie celkom zdravý, ale prišiel som s láskou, aby som vám udelil diakonát. Diakonát je bezprostredný sviatostný stupeň pred kňazstvom.

Prv, než som vám udelil diakonát, tak som si žiadal od vás, aby ste vyjadrili sľub úcty a poslušnosti. Tí kandidáti, ktorí patria do arcibiskupstva trnavského, vyjadrili úctu a poslušnosť mojej osobe a mojím nástupcom. Tí kandidáti, čo patria do iných diecéz, vyjadrili svoju úctu a poslušnosť svojim ordinárom. Lenže viem, že si všetci uvedomujete, že Pán Ježiš, keď založil Cirkev, dal jej štruktúru hierarchickú. On jej určil hlavu Cirkvi. Touto hlavou sa stal apoštol Peter, ktorý bol rímskym biskupom. V Ríme pracoval, v Ríme položil život, v Ríme je pochovaný. Preto rímski biskupi sa stávajú nástupcami sv. Petra ako biskupi, ale aj ako pápeži. Ba stávajú sa viac, rímski biskupi sa stávajú zástupcami samého Krista, Hlavy Cirkvi. Preto, moji milí bratia, my biskupi a ordinári sme sľúbili úctu a poslušnosť, ale stále máme na zreteli jeho postavenie. Naša láska voči nemu je tak silná, že nikto nie je v stave ju udusiť. A len preto, že máme takýto vzťah voči zástupcovi Krista na zemi, len preto máme právo žiadať od vás, aby ste aj vy nám vyjadrili úctu a poslušnosť. Štruktúra Cirkvi stojí práve na tejto poslušnosti a úcte. Ona smeruje k hlave Cirkvi. Keby sme si my neuctievali Hlavu Cirkvi, nemali by sme nijaké právo, aby sme usmernovali nám podriadených, aby si ctili nás. Ale vedzte, milí bratia, keď sa dívam dnes na vás, vidím vo vás prvý stupienok, ktorý vedie k hlave Cirkvi. Preto vás prosím a žiadam, aby ten sľub úcty a poslušnosti u vás všetkých bol zameraný na hlavu Cirkvi - na sv. Otca. On je Kristov námestník tu na svete; kto by si neuctil jeho, nie je hodný, aby patril do duchovného stavu.

Prv, než som vám udelil diakonát, položil som vám niekoľko otázok, a vy ste na ne kladne odpovedali. Z týchto otázok za najdôležitejšie pokladám dve. V prvom rade váš sľub, že sa budete denne modliť breviár za sv. Cirkev a za celý svet. My všetci vieme, aký je dnešný svet. V dnešnom svete omnoho viacej ľudí hreší, ako sa modlí. Keby na tomto podklade Boh mal jednať s ľuďmi, na základe spravodlivosti, tak život by bol hrozne ťažký. Boh by musel trestať ľudí, pretože si nezasluhujú, aby im On daroval milosť. Ale práve naše modlitby, náš breviár je usmernený k tomu, že prosíme Pána Boha, aby nejednal s ľuďmi, ani so zlými, podľa spravodlivosti, ale na základe lásky. Na základe milosrdenstva, pretože my sme si vedomí toho, čo to znamená, keby Boh nebol voči nám milosrdný. Že my svojou činnosťou si nezaslúžime ani to, aby sme sa dostali do tohto duchovného stavu. Druhá dôležitá vec, na ktorú ste mi odpovedali kladne, bola otázka celibátu. Mnohí si myslia, že celibát je jarmo, ktoré sa dáva mladým ľuďom. Je to omyl. Celibát ste zložili a sľúbili, že ho budete zachovávať dobrovoľne z lásky k Pánu Ježišovi, za to, že vás Pán Ježiš prijal do duchovného stavu. Z tejto lásky vyplýva sľub, že budete celý svoj život zachovávať celibát. Ja som sa dnes z hĺbky svojej duše za vás, aby ste zachovali tie sľuby, ktoré ste zložili pred udelením diakonátu.

Zvlášť teraz mám na zreteli, aby sa z vás, kandidátov kňazstva, stali dobrí, horliví, svätí kňazi. K tomuto nech vám poslúži moje požehnanie, ktorým ukončíme dnešnú pobožnosť, aj túto svätú omšu.

"BOH JE NÁŠ OTEC"

Denne spíname svoje ruky a modlíme sa Otče náš. Túto modlitbu naučil apoštolov sám Pán Ježiš a apoštolovia ju odovzdali nám. Čo nám príde na myseľ pri vyslovení slova: Otče náš? Cítíme tú úžasnú skutočnosť, že Boh je náš Otec? Dovtedy slovo: Otče náš nebude mať opravdivý zvonivý zvuk, kým sa nenecháme stvárniť podľa najhlbších úmyslov Kristovho srdca, kým sa nenecháme povzbudiť Spasiteľovými prikázaniami a poučiť Božou Cirkvou. To znamená, kým sa nestaneme opravdivými bratmi Pána Ježiša a skutočnými dietkami Božími, dovtedy nebudeme vedieť povedať: Otče náš!

Aj my si predstavujeme Boha vždy tak ako nám vyhovuje? Ak zhrešíme, vtedy chceme, aby bol Boh milosrdný. Keď nám niekto ublíži, boli by sme radi, keby Boh bol spravodlivý Sudca voči nemu. Keď sa nechceme vzdať svojich chýtok, chceme, aby Boh bol ku nám trpezlivý. Chceme, aby Boh bol ku nám láskavý a dobrotivý darca, keď ho vždy o niečo prosíme, pritom zabúdame, že sa mu máme aj poďakovať a oslavovať ho. Spasiteľove prikázania nás povzbudzujú a Božia Cirkev nás o tom učí, aký je Boh. Syn Boží prišiel, aby nám zjavil Otca. Nestačí ostať iba pri Synovi, čo je teraz vo veľkej móde: žiť Krista a ďalej sa nedostať. Opravdivo žije Krista ten, kto sa skrze Krista dostáva k Otcovi. "Ja som cesta", hovorí Kristus. Kto ostáva pri Kristovi, je len na ceste. Touto cestou treba ísť ďalej, k Otcovi. Mnohí našli Syna, prišli sa k nemu, ale sa zjavili Otca. Pred ľuďmi chcú byť synmi bez toho, žeby boli bratmi a pred Bohom chcú byť bratmi bez toho, žeby boli synmi. Ako rozumieť tieto slová? Ak máme preukázať lásku k blížnemu, vtedy nimi nechceme byť, ale chceme byť zas bratmi. A tak Kristova sťažnosť je dnes časová: "Spravodlivý Otče, svet Ťa nepoznal!"

Kto z nás si myslí na Boha ako na svojho otca? Skôr chceme vidieť Boha a predstaviť si ho ako vzdialeného, ďaleko od nás, ktorý je akýsi nespokojný, keď od nás vždy niečo požaduje, ktorý je priechy, keď nesúhlasí s našimi myšlienkami, slovami, skutkami. Keďže my nemáme k nemu veľa lásky, myslíme si, že ani on nemôže mať k nám mnoho lásky. Často sa nám zdá, že sa o nič nezaujímá. Slovom nie je taký, akého by sme ho my chceli mať. Seba považujeme za lepšieho, keď všetko kritizujeme a opravujeme a nevieme nič prijať s láskou, čo nám dáva. Preto sa Voltaire odvážil povedať: "Boh stvoril človeka na svoj obraz a svoju podobu a človek mu to dobre vrátil". Ale Zjavenie nám hovorí, že Boh nie je ako my. Ak chceme poznať jeho city k nám, nemôžeme sa radiť svojich citov voči nemu. Boh je náš Otec. Boh je láska, miluje nás bez toho, že by sme ho my milovali. Miloval nás prv, ako nás stvoril. Z lásky nás stvoril, z lásky nás vykúpil a s láskou sa o nás denno-denne stará. Z lásky nás chce všetkých spasiť.

Odriekame: "Otče náš!" Ale koľkokrát sme to aj uverili? "Viera sa vzťahuje nie na vyjadrenie dogmy, ale na tú pravdu, ktorú vyjadruje!", hovorí svätý Tomáš Akvinský. Celé dejiny ľudstva sú ustavične pomýlené, rozbité, lebo Adam si urobil chybnú ideu o Bohu a chcel byť ako Boh. Adam si vybral zlý model. Myslel si, že Boh je nezávislý, samovládny, sebestačný. A aby sa stal ako On, tak sa vzbúril a neposlúchol. Ale keď sa Boh zjavil a ukázal sa, že je láska, nežnosť, vydanie seba, nekonečná záľuba v inom, prítalnosť, závislosť, poslušnosť až po smrť, vtedy Adam, keď si myslel, že sa stáva Bohom, vtedy sa od neho celkom odlišoval. Každý z nás opakuje chybu Adama a jeho zblúdenie. Myslíme si, že nájdeme šťastie v tom, že sa staneme bohtšími, nezávislejšími, sobodnejšími od podrobenia, že si budeme robiť, čo sa nám zachce, myslieť na to, čo sa nám zapáči, že si zaručíme svoju budúcnosť, že sa spoliehame na svoje bohatstvá. Hľa, a to je celkom proti myšlienke, že Boh je našim Otcem.

Ale ak sú naše ambície vždy viac milovať, byť nežnejšími, poníženejšími, ak chceme nájsť svoju radosť v potešovaní iných, svoje bohatstvo v rozdávaní, svoju moc v slúžení, svoju záľubu v inom, vtedy sa staneme ako Otec, staneme sa vlastne jeho synmi.

Diabol nás pokúša a nahovára nám, že niečo znamenáme, že plnšie žijeme vtedy, keď vlastníme, keď požívame ako vtedy, keď sa sami dávame, keď sme nezávislí, keď sme pánmi a nie podriadenými, keď myslíme len sami na seba. Boh nežije sám pre seba. On je žijúci vzťah. To je večná láska medzi osobami v Najsvätejšej Trojici. A to je aj láska k nám. Mať iniciatívu lásky k nám, znamená byť otcom. Boh sa stal našim Otcom, lebo nás miluje bez toho, že by sme si to zaslúžili. "Ťažko nájsť človeka, ktorý zomrie, čo aj za spravodlivého, hoci sa, hádam skôr nájde niekto, kto by sa odvážil zomrieť za dobrodincu. Boh však dokazuje svoju lásku k nám tým, že Kristus zomrel za nás vtedy, keď sme boli ešte hriešni".

Boh chce spoluúčasť s bratmi. Otče náš sa nemôžeme modliť bez bratov. V Bohu sú tri Božské osoby, ktoré sa navzájom milujú. Ľudia sú stvorení na Boží obraz, preto nemôžu byť synmi bez bratov, ako ani bratmi bez synovstva, lebo sa musíme milovať. Prví kresťania ukázali pravú tvár ľudí, Božích dietok, keď sa o nich hovorilo: "Hľa, ako sa milujú!" To aj spôsobili, že sa ľudstvo obrátilo ku kresťanstvu, lebo našlo seba. Bohu budeme podobní len natoľko, nakoľko ho v sebe necháme rásť. Boha budeme poznať len keď ho prijmeme, len keď mu necháme v sebe miesto. To znamená, že sa naplníme láskou. Kde je hnev, nenávisť, tam Boh nemá miesto, tam nemôžeme byť synmi, lebo nie sme bratmi. Preto sa nám Kristus prihovára: "Keď prinášaš svoj dar na oltár a tam ti príde na um, že tvoj brat má niečo proti tebe, nechaj svoj dar pred oltárom a odíď sa najprv zmieriť so svojim bratom a potom sa vráť". Tragédia našej doby, ktorá je síce veľkodušná, ale zúfalá, je, že chceme byť bratmi bez Otca, Národy sa pretekajú v dobročinnosti voči biednym a akosi bez väčšieho výsledku, lebo to nie je dávanie z lásky, nie je to dávanie seba, ale iba toho, čo máme nazvyš. To nie je uplatnenie Božej lásky, to je chcieť byť bratom bez synovstva. Ale ešte je tragickejšie vidieť tých kresťanov, ktorí chcú otcovstvo, ale bez bratstva. To znamená, že s Pánom Bohom chcú byť za dobre, ale na blížneho nehľadajú. So zármutkom musíme povedať, že pri cestovaní vlakom v kupé je viac srdečnosti ako v našich kostoloch. Tam sa ponúkne ovocím, požiadame si časopis, stratíme pár slov. Ale pri našich bohoslužbách? Roky sa stretávame v kostole, z videnia sa poznáme, ale pri stretnutí sa ani nepozdravíme. Naše bohoslužby sú len synovské, obcujeme len s Bohom a nie sú bratské. "Po tom vás poznajú, že ste mojimi učeníkmi, že sa navzájom milujete". "Keby však niekto povedal, že miluje Boha a nenávidí blížneho, je luhár".

Prví kresťania mali jedno srdce a jednu dušu. Všetko mali spoločné. A to ich robilo blaženými. Kiež by sme vedeli byť aj my takí, ako prví kresťania, keby sa aj o nás hovorilo: Pozrite sa na týchto, ako sa milujú! Zakrátko by na svete nebolo pohana, ani odporcu a nepriateľa Boha a Božích právd. Celý svet by jednohlasne s vierou a v plnom znení mohol zvolať: Otče náš!

KOMUNIKATÍVNE PROSTRIEDKY V NAŠOM SVETE

V predkladanej úvahe sa ideme zaoberať so skutočnosťami, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou modernej civilizácie a čím ďalej, tým viac ovplyvňujú náš život. Ale, aby sme presnejšie vedeli, o čom ideme hovoriť, odpovieme si hneď na začiatku na otázku:

Čo sú komunikatívne prostriedky?

Robíme to preto, lebo slovo "komunikatívny" nie je v slovenčine jednoznačné a mohlo by zapríčiniť nejasnosti, prípadne nedorozumenie.

Slovo "komunikatívny" je odvodené od latinského slova "communicatio", ktoré znamená spojenie, sprostredkovanie, ale aj dorozumenie a oznámenie.

Od toho istého latinského slova sa v slovenčine odvodzuje aj slovo "komunikácia", ktoré sa, najmä v množnom čísle, používa zvyčajne na označenie spojov: doprava, cesty, železnice, telefón, telegraf, pošta. Od slova "komunikácia" sa potom odvodzuje prídavné meno "komunikačný" a spoje, ktoré sme spomenuli, sa môžu označovať výrazom "komunikačné prostriedky".

Aby sa od technických spojov odlíšili písané, zvukové a obrazové komunikácie, ktoré majú iné charakteristické známky a iný cieľ, používa sa pre ne výraz "komunikatívne prostriedky". Tento názov sa vzťahuje predovšetkým na tlač, film, rozhlas a televíziu. Novšie sa k nim priradujú audiovizálne pomôcky a komputery, ktoré sprostredkujú informácie, pomáhajú pri vyučovaní alebo podávajú zábavné programy.

Komunikatívne prostriedky sa niekedy nazývajú aj prostriedky alebo nástroje spoločenskej, či masovej /hromadnej/ komunikácie. Často sa používa aj cudzí výraz "mass-media". Pokus vyjadriť tieto pojmy čisto slovenskými výrazmi, nebol doteraz úspešný. Niekedy sa stretáme s výrazom "hromadné oznamovacie prostriedky", ale ten sa môže vzťahovať iba na časť komunikatívnych prostriedkov, a to predovšetkým na žurnalistiku; nehodí sa na označenie filmu, vedeckej, umeleckej a zábavnej literatúry, ako ani na označenie väčšiny televíznych alebo audiovizálnych programov. Podobne nevyjadruje dobre označovanú skutočnosť výraz, "prostriedky masového dorozumievania" alebo "prostriedky masového pôsobenia". Tento posledný výraz má už širší dosah, ale zužuje význam komunikatívnych prostriedkov iba na jednosmerné účinkovanie.

Napriek uvedenému teoretickému odlíšieniu sa v praxi často stretáme so zamieňaním výrazov "komunikačný" a "komunikatívny" a ťažko sa mu vyhneme aj v našej úvahe. Preto pri presnejšom určovaní patričných výrazov treba vždy brať zreteľ na širší kontext, v ktorom sa vyskytujú tieto výrazy.

Význam komunikatívnych prostriedkov

Dnes sa zdá byť používanie komunikatívnych prostriedkov také samozrejmé, že by sme si bez nich nevedeli predstaviť normálny život. No nebolo to vždy tak.

Z prostriedkov hromadnej komunikácie, vstúpila do dejín ako prvá tlač, a to vynájdением kníhtlačiarstva v polovici 15. storočia. Tým sa veľmi urýchlilo šírenie vedomostí a výmena myšlienok so všetkými kladnými i zápornými dôsledkami, ako bolo urýchlenie pokroku, ale aj ideových a spoločenských otrasov.

Vznikom dennej tlače v prvej tretine 19. storočia sa zvýšila účinnosť tlačeného slova a súčasne sa začala aj éra hromadnej informácie v celosvetovom rozsahu. Tá sa veľmi urýchlila vynálezom telegrafu /1837/, telefónu /1876/ a napokon v prvej štvrtine tohto storočia rozhlasu, ktorý umožnil okamžitý príjem informácií alebo iných programov na ktoromkoľvek mieste zeme, ba aj mimo nej.

Nový pokrok do hromadných komunikácií priniesla koncom minulého storočia obrazová reprodukcia pohyblivých scén pomocou filmu. Napokon elektromagnetické vlny umožnili prenášať obraz na diaľku, čím vznikla televízia, ktorá sa po druhej svetovej vojne rýchlo rozšírila do všetkých kútov sveta.

Negatívne dôsledky alebo skôr zneužívanie komunikatívnych prostriedkov vyvolalo neraz kritiku, ba priamo odmietanie týchto nástrojov ľudského pokroku. No neprávom. Komunikatívne prostriedky majú samy o sebe kladnú hodnotu: sú užitočnými služobníkmi človeka a spoločnosti, ako aj cennými nástrojmi ľudského rozvoja. Pokúsime sa poukázať bližšie na niektoré ich kladné stránky.

Prekonávanie vzdialenosti a času

Ešte pred 50 rokmi sa väčšina ľudí oboznamovala s ďalekými krajinami iba pomocou kníh, časopisov alebo filmových reportáží. Dnes pomocou televízie môžeme sledovať rozličné udalosti v týchto krajinách už v tej chvíli, keď sa odohrávajú.

Čas, i vzdialenosť, ktoré kedysi citelne oddeľovali ľudí, akoby ustúpili do úzadia pri používaní moderných komunikácií. Svet sa stal malým a všetci sme sa stali navzájom susedmi. A to je veľká vec, najmä keby sme vedeli byť dobrými susedmi.

Vytváranie jedného ľudského spoločenstva

Už rozvoj technických komunikácií /zlepšenie dopravy, telefón, telegraf/ veľmi prispel k vzájomnému zblíženiu ľudí. Oveľa viac to možno povedať o moderných komunikatívnych prostriedkoch, najmä o dennej tlači, rozhlase a televízii, ktoré nám umožňujú nepretržité spojenie so všetkými časťami sveta, rasami a kultúrami. Africkí černosi alebo Papuánci vo svojom charakteristickom výstroji nám kedysi pripadali ako ľudia z inej planéty. Dnes sa s nimi pravidelne stretáme na obrazovke farebnej televízie, takže už v nás nevyvolávajú dojem čudnej cudzoty. Takto sa navzájom poznávame s inými ľuďmi bez ohľadu na vzdialenosť, ako aj bez ohľadu na rasové a národnostné rozdiely a vytvárame jedno ľudské spoločenstvo, ktoré si stále viac uvedomuje, že všetky základné problémy môže úspešne vyriešiť iba vo vzájomnom porozumení a spolupráci.

Tak vzniká tiež plnší pojem spravodlivosti, ktorý nehľadá iba na svoje nároky, ale má cit aj pre oprávnené záujmy iných. Takto vznikajú aj predpoklady plodnej spolupráce a mierového spolunažívania.

Rýchla výmena informácií

Keď začiatkom decembra 1552 zomrel František Xavérsky na ostrove Sanciane pri brehoch Číny, jeho spoločníci v Ríme sa to dozvedeli až o dva roky. Keď 22. novembra 1963 zabili v texaskom Dallase amerického prezidenta J.F. Kennedyho, celý civilizovaný svet o tom vedel už o štyri minúty.

Moderné komunikatívne prostriedky umožňujú stále rýchlejšie sprostredkovanie informácií. Spravodajská sieť obopína celý svet a má k dispozícii výkonné technické pomôcky.

Táto rýchlosť informácií slúži nielen na uspokojenie zvedavosti, ktorá žiadostivo čaká na každú novotu. Stále dopĺňanie najnovších správ o situácii vo svete a v jeho jednotlivých častiach má veľký význam tak pre jednotlivcov, ako aj pre rôzne organizácie a národy. Možno to badať zvlášť v krajinách s miešaným obyvateľstvom, ako je napr. Kanada, kde sa ľudia živo zaujímajú o novosti z krajiny ich pôvodu, kde žijú ich príbuzní, najmä keď sú tieto krajiny postihnuté prírodnou pohromou, vojnou alebo sa v nich odohrávajú iné mimoriadne udalosti.

Ešte väčší význam má poznanie najnovšej svetovej situácie pre medzinárodné organizácie /hospodárske, politické, zdravotné, vedecké, športové.../, bez ktorých by moderný svet nemohol jestvovať.

Do oblasti rýchlych informácií patria aj osobitné služby, ako napr. meteorologická služba, medzinárodná doprava, hlásna zdravotnícka služba /najmä pri šírení epidémií a i./

Služba vedeckému rozvoju

Azda menej rýchla, ale nie menej dôležitá je výmena informácií vo vedeckej oblasti. Komunikatívne prostriedky sú tu v službe vedy a technického pokroku.

Každý aspoň trochu vyspelý štát má sieť vedeckých ustanovizní, ktoré si vymenávajú vedecké informácie, aby tak dosiahli čo najväčší rozvoj na svojom úseku. To však nestačí. Dnes sa každý významnejší vedecký ústav zapája do výmeny informácií v medzinárodnom rozsahu. A čím je táto výmena živšia, tým väčší vedecko-technický rozvoj umožňuje.

V službe vzdelania a kultúry

Objav písma sa všeobecne pokladá za jeden z najvýznamnejších kultúrnych míľnikov v dejinách ľudstva. Myšlienky bolo možné premeniť na trvajúce znaky a tak ich zachovať pre budúcnosť. Tieto písomné doklady sa stali nielen cennými pamiatkami minulosti, ale bola to aj pevná, nezmazateľná forma istého kultúrneho stupňa, na ktorej mohli stavať ďalšie generácie. Písomní svedkovia minulosti sa takto stali učiteľmi budúcnosti.

Vynálezom tlače nastalo akési priemyslové obdobie písomníctva. Menšie písomnosti i väčšie knihy, ktoré sa dovtedy vyrábali po jednom kuse namáhavým ručným písaním, bolo možné vydávať odrazu v mnohých exemplároch. Pre šírenie vedomostí to bol veľký pokrok, ktorý urýchlil kultúrocivilizačný rozvoj ľudstva.

Kniha a všeobecne tlač slúži šíreniu vedomostí podnes, či je to už v škole alebo mimo nej na odborných pracoviskách alebo na uspokojenie prirodzenej ľudskej túžby po vedomostiach. No v posledných desaťročiach dostala tlač pri šírení vedomostí pomocníkov a v niektorých prípadoch i vážnych konkurentov. Sú to rozhlas, televízia, audiovizuálne pomôcky a komputery rozličného typu. Na vyšších školách a odborných pracoviskách vyspelých krajín majú už trvajúce miesto a postupne sa dostávajú aj do vyučovacieho programu základných škôl.

Ako rýchlo sa komunikatívne prostriedky začleňujú do vzdelávacieho procesu vidno z dvoch prieskumov z posledného obdobia.

V r. 1950 urobilo UNESCO prieskum, podľa ktorého v tom období, teda pred explozívnym rozvojom masových komunikácií, výchovu dieťaťa usmerňovala zo 75 % rodina, 10 % škola, 9 % Cirkvi, 6 % spoločnosť. V r. 1976 sa konal podobný prieskum v Brazílii. Z neho bolo vidno veľkú zmenu, aká nastala vo formácii detí. Dnes má výchovu dieťaťa zo 75 % vplyvajú masové komunikácie. O ostatných 25 % sa potom delí rodina, škola, Cirkvi, spoločenské prostredie.

Moderné komunikatívne prostriedky sa veľmi osvedčili pri masovom odstraňovaní negramotnosti a pri dvíhaní kultúrocivilizačnej úrovne v rozvojových krajinách. Dobrú službu tu urobil najmä rozhlas s použitím tranzistorových prijímačov, ktoré umožnili vyučovanie domorodcov roztratených v ťažko dostupnom teréne.

Priemyslové a "popriemyslové" obdobie nie je veľmi žičlivé starým kultúrnym tradíciám, ktoré sa rýchlo vytrácajú zo života.

Moderné komunikatívne prostriedky slúžia starému kultúrnemu dedičstvu sčasti tým, že jeho zachované zvyšky predstavujú svetovej verejnosti. Tak sa kultúrne beztvárne masypriemyslových oblastí oboznamujú s pôvodným kultúrnym bohatstvom ľudstva a v mnohých sa oživí záujem on. Nie menej záslužnú prácu robia komunikatívne prostriedky tým, že v osobitnej tlači, na filme, magnetofónových páskach a videokazetách zachovávajú tieto vzácne pamiatky pre budúcnosť.

Koncerty, divadlá a iné náročné kultúrne programy sa kedysi viazali na divadelné alebo koncertné siene. Pomocou komunikatívnych prostriedkov, najmä rozhlasu a televízie, sa môžu dostať do každého domu. Má to veľký význam pre pozdvihnutie kultúrnej úrovne širokej pospolitosti.

Kedysi sa hovorievalo, že kniha je náš najlepší priateľ. Prirodzene, myslelo sa pritom na dobrú knihu. Dnes sa môže to isté povedať aj o gramoplatniach, magnetofónových záznamoch, videokazetách, rozhlase a televízii. Ak podávajú dobré programy, sú našimi vzácnymi priateľmi, či už v čase nášho odpočinku alebo keď sme sami, prípadne chorí, starí alebo odlúčení od domova.

Netreba zdôrazňovať, že komunikatívne prostriedky môžu poskytnúť aj výbornú zábavu a rozptýlenie, ktoré potrebuje dnešný človek v napätom ovzduší moderného života.

Možno ešte pripomenúť, že dobré komunikatívne prostriedky nefungujú iba jednosmerne, to znamená od komunikátora /spisovateľa, žurnalistu, riaditeľa agentúry.../ k príjemcovi /čitateľom, poslucháčom, divákom.../, ale sú nástrojom vnútrospoločenského dialógu. Jednak odzrkadľujú myslenie a život rozličných ľudí s jeho svetlami a tienmi, jednak umožňujú plodnú výmenu náhľadov počnúc od jednotlivcov až po národy, medzinárodné organizácie a svetové hnutia.

* * *

Zdalo by sa teda, že s komunikatívnymi prostriedkami je všetko v najlepšom poriadku. A predsa nie je. Prečo? Chyba nie je priamo v komunikatívnych prostriedkoch, ale v ľuďoch, ktorí s nimi narábajú.

Na lavici obžalovaných

Komunikatívne prostriedky majú v súčasnej spoločnosti veľký vplyv a moc. A keďže každý vplyv a moc sa dá zneužiť, nie je to inakšie ani s komunikatívnymi prostriedkami. Uvedieme tu niektoré nebezpečenstvá a spôsoby zlého užívania, ktorých sme svedkami v našom období.

Jednosmerná komunikácia

V našej konzumnej spoločnosti by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že komunikatívne prostriedky majú iba funkciu služby, ktorú komunikačný pracovník predáva a ktorú konzument, spotrebiteľ komunikácií, kupuje. A často, ak nie v prevažnej väčšine, je to aj skutočne tak.

V takom prípade však možno hovoriť o znehodnotení komunikatívnych prostriedkov. Stratila sa jedna z ich dôležitých úloh, a to uskutočňovanie vnútrospoločenského dialógu, na ktorom sa majú aktívne zúčastňovať aj príjemci komunikácií.

Ak sa z takých príjemcov stanú iba pasívni spotrebitelia, vydávajú sa na milosť a nemilosť myšlienkovému a mravnému vplyvu pracovníkov komunikácií, prípadne ich dirigentov. Postupne strácajú samostatnosť v myslení a stanú sa časťou masy, ovládanej spoza kulís spoločenských komunikácií.

Niekedy sa takáto manipulácia nás uskutočňuje na základe trocha upravenej ekonomickej zásady ponuky a dopytu. Komunikátori skúmajú ľahko uspokojiteľné chůtky obecnstva, aby im potom ponúkli s patričnou reklamou a s efektami modernej techniky tovar, ktorý "zaberá". Uvedieme tu príklad z našich dní.

V júli t.r./1984/ pri súťaži o "kráľovnú krásy" v Spojených štátoch dostala titul "Miss America" 21-ročná černoška Vanessa Williamsová. Prirodzene, vo všetkých ilustrovaných časopisoch sa objavili jej fotografie z "korunovačnej" slávnosti a po nej. Avšak časopis "Penthouse" zašiel ďalej. Oznamil, že uverejní jej veľké fotografie spred dvoch rokov, na ktorých je neskoršia "Miss America" nahá a vo veľmi kompromitujúcej póze. Nastalo pobúrenie, pre ktoré sa Miss Williamsová musela zriecť titulu kráľovnej krásy. No napriek pobúreniu Penthouse neustúpil od uverejnenia fotografií. Vydavateľ vyhlásil, že čitatelia budú s jeho službou veľmi spokojní /"delighted"/. A nemýlil sa. Boli takí "spokojní", že zaplatili zvýšenú cenu toho čísla, ktoré sa rýchlo minulo aj vo veľkom náklade.

Ide o typický prípad zneužitia nízkych chůtok čisto konzumného obecnstva, ktoré sa stáva ľahkou korisťou mravne nezodpovedných manipulátorov spoločenských komunikácií. Na tejto zásade stavajú aj vydavatelia pornografie, či už v tlači alebo vo filme. Prirodzene, dôsledky takéhoto počínania sa dajú ľahko uhádnuť a vidíme ich okolo seba.

Monopol komunikácií

Osobitným prípadom jednosmerného používania komunikatívnych prostriedkov je jeho monopolizovanie. V našom období sa najčastejšie vyskytuje v totalitárnych štátoch, kde si vláda nárokuje vlastnenie všetkých komunikácií a až do podrobností určuje ich obsahovú náplň. Takto sú postihnutí nielen príjemci komunikácií, ktorí sú vyradení z vnútrospoločenského dialógu, ale aj samy komunikácie, ktoré sú citelne obmedzené, ak nie priam paralyzované v úlohe výmeny informácií.

Klasickým príkladom monopolizácie komunikatívnych prostriedkov bol nacistický vládny systém v Hitlerovom Nemecku a doteraz sú ním štáty s marxistickými vládami. Tieto vlády komunikatívnymi prostriedkami systematicky ovplyvňujú myslenie ľudí a nedovolia inému zasahovať do tejto oblasti. Preto kontrolujú a obmedzujú občanov pri získavaní zahraničnej literatúry, prípadne filmov a zneumožňujú počúvanie zahraničných vysielaní, ktoré sa nezhodujú s ich ideologickou platformou. Prirodzene, takýto monopol poškodzuje činnosť komunikatívnych prostriedkov v celosvetovom rozsahu, lebo prekáža slobodnej výmene myšlienok a informácií. Obyčajne trpí aj objektívnosť a úplnosť informácií, lebo totalitárne systémy robia všetko možné, aby komunikatívne prostriedky slúžili iba ich záujmom bez ohľadu na pravdu a bez ohľadu na legitímne záujmy iných.

Je zlo zaujímavejšie?

Kanadská televízia niekedy vysielala verejné debaty o aktuálnych problémoch. Tak 15. júla t.r. vysielala diskusiu mladých s dvoma predstaviteľmi tlače. Mladí sa sťažovali, že na titulných stranách denníkov sa predstavujú v nápadnej forme zločiny, ako vraždy, lúpeže, znásilnenia... Vytvára sa tak ovzdušie nervozity a strachu, ba v charaktere labilných jedincov sa podnecujú zločinné náklonnosti. Okrem toho sa skresľuje obraz normálneho života. Prečo sa nevenuje väčšia pozornosť dobrým veciam a udalostiam?

Predstaviteľ rozšírených toronstských novín "Sun" obhajoval kritizovanú novinársku prax. Jeho najväčší, viackrát opakovaný argument bol: "The newspaper must survive!" - "Noviny sa musia udržať pri živote!" Keby tam neboli senzácie, ľudia by ich neku-
povali. A na otázku, prečo neuverejňujú dobré senzácie, bez veľ-
kého rozmyšľania vyhlásil, že "dobro nie je zaujímavé".

Druhý predstaviteľ mass-médií doplnil svojho kolegu pripo-
mienkou, že treba poukazovať na zločin, aby si ľudia uvedomovali
túto závažnú skutočnosť.

Posledný uvedený dôvod je iste správny a patrí medzi základ-
né povinnosti hromadných komunikácií: rýchlo, pravdivo a nakoľko
možno úplne informovať širokú verejnosť o vážnych udalostiach,
najmä keď sa týkajú celej spoločnosti.

No v praxi sa pracovníci komunikatívnych prostriedkov riadia
skôr filozofiou prvého spomínaného žurnalistu, že totiž zlo sa
javí priemernému konzumentovi našich čias zaujímavejšie, a preto
mu patria prvé stránky, nápadné tituly a dramtická ilustrácia.
Tak sa môžu potom noviny udržať pri živote a s čo najväčším zis-
kom aj v silnej konkurencii.

Mass-média v službe zla

Avšak uvedené presvedčenie, že zlo je zaujímavejšie, je pri-
velkým pokušením pre menej charakterných pracovníkov komunikatív-
nych prostriedkov. Dnes sme svedkami toho, ako sa istá literatú-
ra, najmä ilustrované časopisy, niektorí filmoví producenti, vý-
robcovia videokaziet a celé televízne kanály špecializujú na mrav-
ne nízke programy. Ich predmetom je násilie všetkého druhu a oso-
bitne rafinovaná a znetvorená sexualita.

Pisateľ týchto riadkov sa kedysi na Slovensku stretol s tvr-
dením, že televízia podáva lepšie programy o zvieratách ako o ľu-
doch. Táto kritická pripomienka sa vzťahovala na slovenské tele-
vízne programy druhej polovice šesťdesiatych rokov. Čo by naši
dobrí ľudia povedali, keby videli niektoré terajšie televízne pro-
gramy v západných krajinách?

Pravda, moderná sekularizovaná spoločnosť nemá rada morali-
zujúce pripomienky. Preto sa stavia proti akejkoľvek cenzúre tla-
če, filmov, televízie alebo videokazetovej produkcie. Keď sa v Ka-
nade niektoré organizácie ozvali proti pornografii, úradné miesta
odpovedali, že každé obmedzenie v tomto smere by zasahovalo do o-
sobnej slobody tak výrobcov, ako aj konzumentov. Napokon, každý
dospelý človek je zodpovedný sám za seba a je čisto jeho vec, aká
literatúru číta alebo aký program pozerá.

Lenže časom sa zistilo, že pornografia nie je iba vecou vý-
robcu a spotrebiteľa, ale aj nič netušiacich obetí a celej spoloč-
nosti. Vyskytli sa prípady násilností vrátane sadistických výraž-
d, ktorých páchatelia boli ešte pred istým časom poriadnymi ľuďmi
a občanmi. Pri vyšetrovaní sa zistilo, že dramatickú zmenu v ich
živote zapríčinila práve pornografia. Preto úrady začali hľadať
spôsob ako obmedziť, prípadne celkom zamedziť šírenie tohto úpad-
kového druhu konzumistickej kultúry. Lenže v danej situácii sa to
sotva podarí.

Brutálne zločiny sú však iba najkrikľavejším dôsledkom
škodlivého vplyvu zlých produktov masovej komunikácie. Je to iba
nepatrný zlomok z množstva vykoľajených charakterov, ktoré stra-
tili zmysel pre normálne životné hodnoty a idú iba za dráždivými
predstavami pokazenej fantázie. Tých, čo majú možnosť vidieť za
naparádenú fasádu moderného života, sa nemôže nedotknúť smutný
obraz ľudskej biedy, ktorý majú vo veľkej miere na svedomí práve
zlé mass-média.

Dá sa tu niečo robiť?

Represívnymi opatreniami úradov sotva. Azda ešte najúspešnejší môže byť protest ohrozenej verejnosti. Ak môžu ľudia protestovať proti vojne, ku ktorej nemusí prísť, tým skôr môžu protestovať proti nasovému ničeniu charakterov, ktoré sa odohráva pred našimi očami. Splní sa tak aj požiadavka správneho používania mass-médií, v ktorom ľudia nie sú iba bezmyšlienkovitými spotrebiteľmi, ale partnermi vnútrospoločenského dialógu.

Prirodzene, nemožno podceňovať ani vplyv rodinnej výchovy. Rodičia, ktorí sa vyžívajú v mravne pochybnej literatúre a v pozieraní divých televíznych scén, ťažko vychovávajú zo svojich detí správnych užívateľov komunikatívnych prostriedkov.

* * *

Polovačka na senzácie môže niekedy priviesť žurnalistu k priamej spolupráci so zločinom.

Začiatkom januára 1981 taliansky týždenník "Espresso" uverejnil dva dokumenty talianskej teroristickej organizácie "Brigate Rosse" - "Červené brigády". Prvým dokumentom bol zápis z "výšetrovania" sudcu Giovanniho D'Urso, ktorého držali Červené brigády pod hrozbou smrti na neznámom mieste a fyzickým ako aj morálnym násilím na nom vynútili senzačné "priznania" a "vyhlásenia".

Druhým dokumentom bolo interview, v ktorom žurnalista týždenníka Mario Scialoja kládol zástupcom brigadistov 54 otázok. Oni niektoré obišli, na niektoré odpovedali priamo, iné si prispôbilibi a tak na ne dali odpoveď.

Obidva dokumenty zabrali 24 novinových strán a spôsobili veľký rozruch. Nevedno, či sa žurnalista úmyselne ponúkol brigadistom alebo či ho viedlo hľadanie originálnych informácií, ku ktorému teroristi pridali hrozbu, že zabijú sudcu, ak nebudú uverejnené ich vyhlásenia. Fakt je, že Mario Scialoja sa na stránkach novín stal hlásnou trúbou teroristickej propagandy. Jeho prostredníctvom mohli brigadisti hovoriť veľmi širokému publiku to, čo chceli a spôsobom, akým chceli.

Netreba zdôrazňovať, že uvedený prípad nie je v dejinách žurnalistiky ojedinelý. Mnohí žurnalisti sa stali služobníkmi zločinu, či už úmyselne zo zlej vôle alebo zo zle chápanej úlohy pracovníka komunikatívnych prostriedkov.

Výchova lenivcov alebo odborníkov?

Napokon sa dotkneme najmladšieho odvetvia komunikatívnych prostriedkov. Sú to komputery, ktoré sa používajú ako prostriedky informácie alebo zábavy alebo ako vyučovacie pomôcky.

O ich vzrastajúcom vplyve nemôžeme pochybovať, ak berieme do úvahy ich rozšírenie. Na ilustráciu si môžeme uviesť aspoň niektoré údaje z Nemeckej spolkovej republiky. Len v roku 1983 sa tam predalo 300.000 domácich komputerov. Každá ôsma rodina má videorekordér a na každú rodinu pripadajú viac ako dva vreckové počítače. Z univerzít a odborných učilíšť sa komputery šíria do stredných škôl, kde dostávajú pevné miesto vo vyučovačom programe.

Reakcie na tento pohyb sa obyčajne sústreďujú do dvoch protichodných postojov. Jedni s bezvýhradným nadšením vítajú každú technickú novotu, ktorá uľahčí človekovi rozumovú námahu, kým druhí poukazujú na nebezpečenstvo bezduchého automatizmu v ľudskom myslení a počínaní.

Na niektoré výhody či nevýhody informatívnych a zábavných komputerov sme poukázali v 29. čísle Echa v úvahe nazvanej "V tieni komputerov" /str.27-32/. Tu chceme venovať pozornosť komputerom

ako školskej pomôcke.

Pri vyučovaní sa komputer začal užívať v matematike a fyzike, kde odbremeňoval študenta od zložitých a zdĺhavých počítačských úkonov. Neskôr začal preberať aj niektoré iné procesy, ktoré spadajú do tzv. racionálnopoznávacej oblasti.

Prirodzene, mladí aspiranti vedy privítali s radosťou tohto pomocníka, ktorý im tak zjednodušil a uľahčil štúdium. Lenže hneď sa objavili aj nedostatky tohto uľahčenia. Tak ako "športovanie" na komputerovej obrazovke nepodporuje telesný vývoj, tak ani "myslenie" pomocou elektronického mozgu veľmi nerozvíja rozumové schopnosti. Z užívateľov komputera sa stali viac-menej pohodlní páni, ktorí nemusia veľmi myslieť, lebo za nich rozmýšľa ich elektronický sluha. Stačí oboznámiť sa s funkciou jednotlivých gombíkov a podľa potreby ich stísať. No takto jestvuje reálne nebezpečenstvo, že sa vyvinie generácia moderných primitívov a duchovných lenivcov.

Avšak ani toto reálne nebezpečenstvo nemôže byť dostatočným dôvodom, aby sa pri vyučovaní odmietali elektronické počítače alebo iné komputerové pomôcky, ktoré uľahčujú štúdium a urýchľujú vedeký rozvoj. Treba len dbať o to, aby pritom rozum nekrpatel.

Niektorí odborníci poukazujú na to, že doteraz sa pri vyučovaní jednostranne preťažovala pamäť, takže učený človek bol akýmsi kráčajúcim komputerom. V jeho hlave bolo poukladané veľké množstvo údajov, ktoré sa dali patričnými podnetmi vyvolať do predia a použiť. Túto viac-menej mechanickú funkciu rozumu má z veľkej časti prevziať komputer. Človekovi tak ostáva viac času a energie na rozvinutie kreatívnej, tvorivej činnosti a unenia. Západonemecký univerzitný profesor Klaus Haefner /z Brém/ to vyjadril slovami: "Popri každom komputeri potrebujeme v učebni aj klavír!"

Pravda, vznikajú tak zvýšené nároky na školskú výchovu. Ale je nevyhnutné, aby sa škola usilovala čo najlepšie ich zvládnuť. Ak sa jej to nepodarí, vychová naozaj rozumových primitívov a duchovných lenivcov, ktorí sa nestanú strojcami, ale skôr obeťami technického pokroku. Ale ak škola a ostatné výchovné ustanovizne budú vedieť rozvíjať tvorivo-umelecko-citovú stránku mladého človeka, vtedy jeho osobný rozvoj nebude zaostávať za technickým a on ostane stále jeho inteligentným a činným pánom. Takého človeka jednak neubije práca, ako sa to často stáva v zmechanizovanom životnom štýle, jednak stále sa zväčšujúci voľný čas mu poskytne veľké možnosti bohatšie rozvíjať telesno-zmyslový i duchovný život.

RIEŠENIE JE V ČLOVEKOVI

V prvej časti tejto úvahy sme povedali, že komunikatívne prostriedky same osebe majú kladnú hodnotu: sú užitočnými služobníkmi človeka i spoločnosti a cennými nástrojmi ľudského pokroku. Ako je potom vysvetliteľné, že ich užívanie môže spôsobiť toľko zla, ako môžeme vidieť z dennej skúsenosti?

Odpoveď sme mohli aspoň sčasti vyrozumiť z toho, čo sme si povedali doteraz. Či sú totiž komunikatívne prostriedky kliatbou alebo požehnaním ľudstva, to závisí predovšetkým od človeka, a to tak od pracovníka komunikácií, ako aj od ich užívateľa.

Pracovník komunikatívnych prostriedkov

Aj tie najmodernejšie komunikatívne prostriedky ostávajú neúčinné, mŕtve, ak za nimi nestojí človek. Musí to byť odborný pracovník, ktorý v sebe spája všeobecné vedomosti s technickou zručnosťou a žurnalistickou pohotovosťou, najmä ak ide o oblasť informácií.

Všeobecne sa od pracovníka komunikácií vyžaduje, aby bol efektívny a efektívny, to znamená, aby vedel upútať obecenstvo a aby vedel dosiahnuť cieľ patričných komunikácií, či už je to kvalitné spravodajstvo alebo propagácia nejakej idey alebo obchodná reklama.

Málo sa však myslí, ak vôbec, na mravnú vyspelosť pracovníkov komunikatívnych prostriedkov. Ba niektorí vedome odmietajú akékoľvek mravné zásady s odôvodnením, že obmedzujú ich profesionálnu slobodu. A to je vážna, ak nie hlavná príčina toho, že sa komunikatívne prostriedky dostávajú do služby zla: spoločenskej nenávisťi, sociálnej nespravodlivosti, sexuálnej prevrátenosti, fyzického a morálneho násillia, nezdravej konzumistickej horúčky...

Pravda, netreba vždy dávať najväčšiu vinu pracovníkovi komunikácií. Za ním stojí jeho šéf, politická strana, ideologická alebo hospodárska organizácia. Títo všetci určujú zameranie a neraz aj štýl jeho práce. No tým sa nestráca jeho zodpovednosť za prácu, ktorú robí. Ak má táto práca nemravný cieľ alebo mravne nízke prostriedky, jej vykonávateľ nesie za ňu vážnu zodpovednosť, najmä ak ju prijal dobrovoľne. Ešte horšie je, keď z túžby po úspechu a kariére vedome porušuje zásady mravnosti alebo úmyselne zneužíva slabosti obecenstva.

V takom prípade by si mali uvedomiť verejní činitelia, že je ich povinnosťou brániť mravné a spoločenské hodnoty občanov proti rozkladnému vplyvu zlých komunikácií.

Príjemca /spotrebiteľ/ komunikácie

Často sme však svedkami toho, že verejní predstavitelia nechránia občanov pred zhubným vplyvom nezodpovedne používaných komunikatívnych prostriedkov. Totalitárne vlády ich nechránia preto, lebo ony samy majú v rukách monopol masových komunikácií a využívajú ho na to, aby vnútili občanom svoje náhľady a záujmy. Demokratické režimy zase nechcú obmedzovať pracovníkov mass-médií s odôvodnením, že by tak narušili ich zákonom zaručenú slobodu a samostatnosť.

Ide o zrejmu nedôslednosť, lebo demokratické vlády majú chrániť slobodu a samostatnosť všetkých občanov. A tá je vážne obmedzená masívnym vplyvom komunikatívnych prostriedkov. Ešte vážnejšia je povinnosť chrániť občanov v tom prípade, keď komunikatívne prostriedky zjavne ohrozujú ich osobné a spoločenské hodnoty. Ak v takých prípadoch ostáva zákonitá vrchnosť ľahostajná, nie je to známka demokracie, ale mravnej nízkosti celej spoločnosti. Vtedy masové komunikácie vlastne iba odhaľujú nezdravé ovzdušie patričnej pospolitosti, ktoré však ešte zhoršujú svojimi zásahmi.

Tu ostáva jediná možnosť, a to rozhodný postoj príjemcov alebo užívateľov komunikácií.

Čitatelia kníh, časopisov, poslucháči rozhlasu, ako aj filmoví či televízni diváci si majú predovšetkým uvedomiť kladné i záporné hodnoty, veľké prednosti a nemenšie možnosti zneužitia všetkých prostriedkov masovej komunikácie. Takto budú kritickejší pri ich výbere a užívaní. Ľahšie si budú môcť vybrať dobrý a odmietat zlý tovar, ktorý im ponúkajú pracovníci komunikatívnych prostriedkov.

Tu majú príjemci komunikácií oveľa väčšie možnosti, ako sa môže zdať na prvý pohľad. Dôsledným odmietaním zlej literatúry alebo programov môžu konzumenti celkom umlčať tieto nežiadúce produkty modernej civilizácie. Demokratická spoločnosť poskytuje občanom možnosť, aby sa verejne a organizovane ohlásili proti zneužívaniu komunikatívnych prostriedkov. A pri dnešnom stave vecí je viac ako dosť dôvodov, aby občania túto možnosť využili.

Pravda, tu tiež záleží na charakterovej úrovni ľudí, v tomto prípade príjemcov komunikácií. Ak si niekto úmyselne kupuje takú

Literatúru alebo volí také programy, ktoré dráždia jeho nízke chůtky, jednak schvaľuje a podporuje prácu zlých komunikátorov a jednak šíri jej vplyv aj na iných. Niekedy to azda nie je zlá vôľa ako skôr nerozumná ľahkomyselnosť. Takýmto konzumentom zlých komunikácií istý kazateľ hovoril: "Ste hlúpejší ako myši. Tie žerú otravu, ale aspoň za nu neplatia, kým vy za nu platíte!"

Osobitnú zodpovednosť tu majú rodičia a vychovávatelia mladšej generácií. Nemôžu očakávať, že ich zverenci budú pri používaní mass-médií kritickejšie a disciplinovanejšie ako oni sami. V tomto ohľade sú dospievajúci veľmi zraniteľní. Zlý príklad - ak nie priamo navádzanie - dospelých môže mladých vyradiť zo zdravého, plnohodnotného života prv, ako by donho vstúpili. Je v tom veľa neúprimnosti, keď sa rodičia alebo vychovávatelia pozastavujú nad výčinnosť mladých, aké im umožňujú včítať v istých časopisoch alebo každodenne vidieť v televízii. Sugestívne scény na televíznej obrazovke pôsobia na mladú fantáziu iste viac ako nezaujímavé moralizovanie rodičov, najmä ak sa mravokárne slová nezodujú s ich životom.

+ + +

Záverom môžeme teda ešte raz zdôrazniť, že komunikatívne prostriedky sú veľmi cennými nástrojmi modernej civilizácie a rozvoja ľudskej spoločnosti. Aby však takými boli naozaj a v plnom zmysle slova, musia byť tak ich pracovníci, ako aj ich užívatelia na patričnej mravnej výške. A to je cieľ, ktorý by nás všetkých mal zaujímať a ku ktorému každý z nás môže prispieť.

Rajmund Ondruš

W ÚSTRETY NOVÉMU SVETOVÉMU PORIADKU INFORMÁCIÍ

"MacBridova správa"

Jeden z najpríznačnejších znakov spoločenských a kultúrnych premien nášho času je nepochybne fakt, že svet sa stále zmenšuje. Ľudstvo si dnes uvedomuje, že tvorí jednu rodinu, býva v tom istom dome a nevyhnutne sa delí o ten istý osud.

Tento proces zjednotenia a spojenia - ktorý sa už stal skutočnosťou v rozličných oblastiach ľudskeho spolužitia od politickej po hospodársku, spoločenskú a kultúrnu - prišiel až k bodu, v ktorom je jasná nenahraditeľná a rozhodujúca úloha komunikácie a informácie. V posledných desaťročiach, vďaka aj revolučnému pokroku techniky a vied, sa stalo možným veľmi rýchle šírenie poznatkov, správ a kultúry na planetárnej a masovej úrovni. Zrodila sa tak nová moc /dvojznačná svojou povahou/, ktorá môže v doteraz nemysliteľnom rozsahu slúžiť porozumeniu medzi národmi, účinnej politike mieru, rozvoja a podporovania ľudských práv, ale ktorá môže vytvoriť aj nové kolonializmy a nové nerovnosti, najmä vo vzťahoch medzi vyvinutejšími krajinami a tými, ktoré sa nachádzajú v zaostalejšom štádiu kultúrneho a technického rozvoja.

V takej situácii sa už nedá odkladať medzinárodná iniciatíva zosúladenia a rozvoja komunikačného a informačného systému, aby sa zaručilo jeho konštruktívne užívanie, ktoré by z jednej strany vylúčilo rozličné druhy násillia a novej diskriminácie a z druhej by podporovalo príchod nového svetového poriadku komunikácie.

Tieto úvahy priviedli UNESCO na 19. zasadaní svojej generálnej konferencie /v Nairobi r.1976/ k tomu, že poverilo generálneho tajomníka Amadou Mahtar M'Bowa, aby vytvoril medzinárodnú študijnú komisiu o problémoch komunikácie. Komisia mala veľmi náročný a ťažký cieľ: čeliť celej spleti problémov, ktoré sa dnes vyskytujú v tejto oblasti. Komisia sa skladala zo šestnástich významných osobností pochádzajúcich z celého sveta a patriacich k tým

najrozličnejším kultúrnym a politickým oblastiam. Predsedníctvo zverili Sean MacBridovi, vynikajúcemu právnikovi a významnému politikovi, spoluzakladateľovi "Amnesty International", nositeľovi Nobelovej ceny a Leninovej ceny mieru. Po dvoch rokoch intenzívnej práce, presných vedeckých výskumov a debát, otvorených každej pozoruhodnej pripomienke; napokon v r. 1980 UNESCO uverejnilo konečnú správu komisie, ktorá je známa pod menom predsedu komisie ako "MacBridova správa" alebo "MacBridov raport".

Ako čeliť deformáciám a nerovnováhe, ktoré sú prekážkou informácie zvlášť v medzinárodnom rozsahu? Je možné, a za akých podmienok, jednostrannú informáciu alebo informáciu monopolizovanú držiteľmi moci pretvoriť tak, aby sa stala naozaj demokratickou, opierajúcou sa o dialóg všetkých so všetkými? Na akých zásadách sa má zakladať nový svetový poriadok informácie a komunikácie, aby bol spravodlivý a účinnejší? Toto sú iba niektoré z náročných otázok, na ktoré chce správa nájsť odpoveď. Tak pre rozhodujúcu dôležitosť pretriasaných problémov, ako aj pre vyváženosť a objektivnosť predložených riešení, pričom ide o prvý takýto pokus na medzinárodnej úrovni, možno tvrdiť, že MacBridova správa predstavuje udalosť historického významu. Ale prv, ako by sme ju celkovo zhodnotili, bude dobre vysvetliť jej vnútornú skladbu.

Štruktúra MacBridovej správy

Správa sa delí na päť hlavných častí.

Prvá časť sa zaoberá základnou témou Komunikácia a spoločnosť. Opierajúc sa o ľudskú prirodzenosť a o hlavné etapy ľudských dejín správa ukazuje, ako komunikácia oživuje a udržuje ľudský život vo všetkých jeho odvetviach: kultúrnom, spoločenskom, politickom, hospodárskom, duchovnom. Od hovorenej komunikácie po písanú a od tejto po použitie elektriny na telegraf, telefón, rozhlas, film až po televíziu a veľké komunikačné systémy s použitím umelých družíc a k informatike našich dní, sme svedkami procesu, ktorý na jednej strane otvára stále vzrušujúcejšie perspektívy ľudského rozvoja, no na druhej strane zapríčiniuje nové ťažké poruchy rovnováhy, a to tak vnútri jednotlivých krajín, ako aj vo vzťahoch medzi krajinami. Vývoj bol taký rýchly a neusporiadaný, že dnes sú potrebné smelé a energické rozhodnutia, aby sa dalo medziludskej komunikácii nové, spravodlivejšie a účinné usporiadanie. Nejde tu iba o použitie novej techniky, ale je nutné oprieť celý proces o uznanie niektorých základných princípov a práv. Lebo v pluralistickej spoločnosti, kde spolu nežijú rozličné kultúry a spoločensko-hospodárske modely, nebude možné uskutočniť nový svetový poriadok komunikácie, ak sa navzájom neprijmeme so svojimi zvláštnosťami, avšak jednotní v základných hodnotách civilizovaného spolužitia. Preto má správa pravdu, keď nástojí na jasnej závislosti a úzkom súvisi, ktoré spájajú komunikáciu a výchovu, a pýta sa na prostriedky, ktoré by urobili ich vzťah čo najplodnejší a najkladnejší. Syntéza, ktorú treba uskutočniť medzi pozornosťou voči minulosti /ku ktorej prirodzene smeruje škola/ a pozornosťou k budúcnosti /na ktorú sa spontánne zameriava komunikácia/, sa dosiahne posilnením hodnôt a kultúr, ako aj komunikáciou hodnôt a myšlienok.

Druhá časť správy pokračuje v rozprave prechodom zo všeobecnej témy k špeciálnejšej a hovorí o komunikácii dnes. Začína poznámkou, že tento jav dosiahol v našich dňoch takú zložitosť, že ho nemožno vyčerpávajúco opísať. Lebo komunikácia sa dnes prejavuje ako "všeobecný, globálny jav, ktorý sa nedá zredukovať na niekoľko izolovaných a navzájom neodvislých prvkov, keďže každý z týchto prvkov je doplnujúca časť toho istého celku. Ale všetky tieto prvky sa nachádzajú - prirodzene, v rozdielnom rozsahu a s meniacim sa významom a výsledkami - vo všetkých častiach sveta.

Po tomto upozornení správa pokračuje skúmaním charakteristiky, ktorú dnes nadobudla komunikácia, a sledujúc postupne hlavné fázy jej vývoja, popisuje jeho technické, psychologické a spoločenské problémy od najjednoduchších až po najfantastickejšie. Takto hovorí o stále rafinovanejších nástrojoch; o monopolistickom sústreďení a nadnárodnej kontrole komunikácie; o interakcii medzi jednotlivcami, skupinami, spoločenstvami a mocou, ktorou disponujú povolania, národné a medzinárodné podniky, štát, medzinárodné organizácie; o nerovnostiach nielen kvantitatívnej, ale aj kvalitatívnej povahy, na ktorých zmenšenie treba mať silu, či už je to vo vnútri každej jednotlivcej krajiny alebo medzi oblasťami alebo medzi vyvinutými spoločnosťami a Tretím svetom. Načrtnutý obraz poskytuje celkove povzbudzujúce hľadiská a kladné perspektívy pre usporiadaný budúci vývoj komunikácie, a to vďaka takým ohromným možnostiam a účinnosti najnovších technických výdobytkov, ako aj vzrastajúcej odbornosti a uvedomenosti pracovníkov komunikácie. No nechýbajú ani záporné hľadiská a znepokojujúce perspektívy.

Preto v tretej časti správa rozoberá a skúma ťažkosti, nedôslednosti, disproporcie, ktoré zapríčiňujú všeobecné obavy. Ale - vysvetľuje dokument - uvažovanie o prekážkach a nebezpečenstvách úchyliet, ktoré sú toho času početné na poli komunikácie, nemá priviesť k pesinistickému alebo porazeneckému úsudku, ale má poslúžiť na utvorenie predstavy o vzrastajúcej spleťtosti problémov napriek nepopierateľnému pokroku, ktorý sa dosiahol. Potom správa podáva prehľad predovšetkým chýb v šírení informácií, ktoré /šírenie/ je často znehodnotené jednostrannosťou vnútenou zhora alebo zákonmi trhu a reklamy. Ide o nebezpečné prekážky, ktoré sa môžu prekonať iba rozhodnou politickou vôľou. Čo sa týka obsahu komunikácie, správa poukazuje na jeho prekrúcanie a nespočetné manipulácie, ktoré znemožňujú objektívnu informáciu, a tak sťažujú skutočné poznanie situácie, zabráňujú patričné zachytenie problémov, a tým aj záporne vplyvajú na rozhodnutia, ktoré sú potrebné na ich riešenie. Hlavná cesta na prekonanie týchto "všeobecných obáv" je demokratizácia komunikácie. To znamená, že treba uviesť do činnosti proces, "vďaka ktorému jednotlivec sa stane činným predmetom a nie jednoduchým predmetom komunikácie, zvýši sa rozmanitosť vymenených posolstiev, vzrastie stupeň a kvalita spoločenského zastúpenia v komunikácii alebo účasť na nej" /str.207/. Takto sa znovu vracia nevyhnutnosť oživiť citlivosť pracovníkov a príjemcov komunikácie; všetci si majú uvedomovať, že "komunikovať" je ich právo a povinnosť, a že toto právo a povinnosť bude treba vedieť uplatňovať so zdravým kritickým citom. V tomto bode správa poukazuje na úzke spojenie, ktoré je medzi komunikáciou a riešením najťažších problémov dnešného sveta, ako sú: ekologická rovnováha a rozumné používanie prírodného bohatstva, energetická kríza, nezamestnanosť a inflácia, boj proti sociálnym bičom /hladu, suchoty, negramotnosti, chorôb.../, postupné odstránenie nespravodlivosti a nerovnosti, obrana ľudských práv, preteky v zbrojení, mier. Sú to navzájom skĺbené otázky, ktoré by sa mohli pokladať za celkom cudzie úvahám o komunikácii. Avšak jasno vynikne, aký je nenahraditeľný pre ich riešenie príspevok nového informačného a komunikačného poriadku, keď si uvedomíme, že na vyriešenie spomenutých problémov nevyhnutne potrebujeme ich presne poznať, vytvoriť uvedomejšiu medzinárodnú solidárnosť a plnšie sa presvedčiť, že každý má byť strojom a hrdinom vlastného vývoja. A ako by sa tieto pevné body mohli stať spoločným dedičstvom bez priranej informácie a komunikácie na planetárnej úrovni?

Preto nadobúda rozhodujúcu váhu tak inštitucionálne /alebo štrukturálne/ hľadisko komunikácie, ako aj ľudské zdroje, ktoré prichádzajú do úvahy pri uskutočnení nového svetového poriadku, o ktorom sa hovorí. S týmito otázkami sa zaoberá štvrtá časť správy, ktorá skúma inštitucionálny a profesionálny rámeč. Solídny

inštitucionálny rámec - prízvukuje dokument - je nevyhnutný pre účinné uskutočnenie rozličných komunikačných politík, ktoré sa vypacúvajú tak trochu všade na národnej a medzinárodnej úrovni. Jeho úlohou je mobilizovať zdroje, zosúladiť infraštruktúry, vyľúčiť nerovnováhu, podporovať dialóg medzi kultúrami, zvýšiť nepretržitú formáciu, aby sa upevnila samostatnosť a identita každého národa. Keďže jestvuje množstvo rozdielnych situácií, nemožno si predstaviť jedinú sústavu komunikačných štruktúr, ktorá by vyhovovala všetkým krajinám. Lebo sú rozdielne materiálne zdroje, ktoré môže použiť tá-ktorá krajina /infraštruktúry, technológia, cena projektov, vonkajšia pomoc/ a dosť rozdielna je kvalitatívna úroveň, ku ktorej dospel výskum v jednotlivých krajinách. Preto bude potrebný dostatočne pružný, ale súčasne aj účinný inštitucionálny rámec. V každom prípade základom ostanú vždy ľudské zdroje, pri ktorých profesionálny rámec má mať prevahu nad inštitucionálnym. Sú potrebné štruktúry a ustanovizne, sú nevyhnutné hmotné zdroje a technológia, ale rozhodujúca úloha pozostáva vo formovaní komunikačných pracovníkov.

Pozornosť správy potom prechádza prevažne na žurnalistov, na ich zodpovednosť a na ich práva, nielen preto, že prostredníctvom masových komunikácií vykonávajú nenahraditeľnú spoločenskú funkciu, ale preto, že možnosť, ktorú majú pri ovplyvňovaní, dokonca v tvárnení myšlienok a názorov, robí zo žurnalizmu viac "poslanie" ako "povolanie". V skutočnosti práva žurnalistov /ako je slobodný prístup k prameňom informácie, právo vysvetľovať fakty, predkladať ich a objektívne komentovať/ sú cenné nielen pre tých, čo majú informovať, ale aj pre tých, čo sú informovaní, to značí pre čitateľov a pre všetky druhy obecnstva. Z toho potom vychádza odporúčanie správy zakotviť v deontologických zákonníkoch normy profesionálnej mravnosti a správania sa. Je potrebné, aby také deontologické zákonníky /v súčasnosti ich jestvuje asi 60 v takom istom počte krajín vo všetkých svetadieloch/ prekonali mravnosť individualistického typu, totiž chápanú výlučne ako usporiadanie vzťahov medzi osobami /komunikátor-príjemca/. "Profesionálna mravnosť - správne poznamenáva správa - má oveľa širší a oveľa subjektívnejší dosah ako zákonníky." Lebo pracovníci komunikácií /a zvlášte žurnalisti/ majú presne vymedzenú zodpovednosť nielen vzhľadom k svojmu presvedčeniu, ale aj voči verejnosti. Za hranicou zmluvnej zodpovednosti voči informačným orgánom a právnej zodpovednosti voči zákonu jestvujú pre žurnalistov aj iné druhy mravnej a spoločenskej zodpovednosti s presnými záväzkami voči verejnej mienke, voči spoločnosti a voči hodnotám všeobecne prijatým národným a medzinárodným spoločenstvom.

Napokon piatu časť venuje správa vzhľadom do budúcnosti: komunikácia zajtra. Veľkolepé rozšírenie nástrojov a možností komunikácie otvára stále nové a vzrušujúce perspektívy, no pritom nemôže nevzbudzovať obavy a neistotu z budúcnosti. Všetko závisí od voľby, ktorú sme schopní uskutočniť, od užívania mimoriadnych možností, ktorými disponujeme a nadovšetko od odbornosti a svedomia komunikačných pracovníkov:

"Komunikácia môže byť rovnako nástroj moci alebo revolučná zbraň, obchodný výrobok alebo výchovný prostriedok. Môže slúžiť cieľom oslobodenia alebo útlaku; môže prispieť k utváraniu jednotlivcej osobnosti, ako aj k drezírovaniu ľudských bytostí. Je vecou každej spoločnosti, aby si zvolila najlepšiu cestu, ako zaisťiť úlohu, ku ktorej sme všetci pozvaní, a najst' prostriedky na prekonanie hmotných, spoločenských a politických obmedzení, ktoré sú prekážkou pokroku." /str.315/

Vo svetle tohto všeobecného uzáveru a opierajúc sa o pevné presvedčenie, že komunikácia je v tom istom čase základným právom osoby a neodcudziteľným kolektívnym právom celých spoločenstiev a celých národov, správa na zakončenie formuluje niekoľko návrhov

v podobe odporúčaní. Aby sme spoločne uskutočnili na medzinárodnej úrovni nový, spravodlivejší a účinnejší poriadok informácie a komunikácie - tvrdí - je nevyhnutné na prvom mieste zasadiť sa o zmenšenie jestvujúcej nerovnováhy, aby bola zaručená neodvislosť a možnosť každého národa byť strojom vlastného ľudského povznesenia pomocou spravodlivej účasti na spoločnej sústave komunikácie. Dôvod je v tom, že komunikácia sa už považuje za základný prvok rozvoja a všetci sa musíme navyknuť ju takto ponímať - to je druhé odporúčanie správy -, lebo iba cez tento nástroj stvárňovania poznania a povedomia sa budú môcť občania uvedomele zúčastňovať na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú. Preto pracovníci komunikácie a osobitne žurnalisti majú - a to je tretie odporúčanie - zosúladiť slobodu a zodpovednosť podľa stanovených mravných a profesionálnych noriem, ktoré sa môžu užitočne usporiadať do vhodných deontologických zákonníkov. Štvrté odporúčanie nástojí na demokratizácii komunikácie, aby táto účinne slúžila na ochranu ľudských práv, čo je jeden z jej hlavných cieľov; preto sa má zaručiť sloboda slova, tlače, informácie, zhromažďovania a iných výrazov základného práva "komunikovať", ktoré majú osoby i skupiny. Napokon posledné odporúčanie - azda najviac opakované na stránkach správy - je záväzok podporovať medzinárodnú spoluprácu, najmä na poli medzinárodnej pomoci a väčšieho porozumenia medzi národmi.

Prednosti a nedostatky

Práca, ktorú vykonala komisia za dva roky výskumom komunikačných problémov, je nepochybne pozoruhodná a cenná. Ale MacBridova správa, ako všetky priekopnícke podujatia, spolu s mnohými prednosťami ukazuje aj jasné nedostatky. Napokon týmto sa nemohla vyhnúť na takom rozsiahlom poli, ktoré mala preskúmať; niektorí odborníci dokonca neváhali označiť úlohu, ktorú zverilo UNESCO Mac Bridovi a jeho spolupracovníkom, za "nemožné poslanie".

Prvá vec, ktorá prekvapí toho, čo listuje vo veľkom zväzku, je ohromné množstvo látky, ktorá je usporiadaná viac encyklopedicky ako v podobe organického traktátu. Keď potom skúmame rozličné časti, zreteľne cítime, že chýba presný teoretický východiskový rámec, ktorý by bol potrebný pre jednotnosť celej rozpravy a ktorý by dal väčšiu účinnosť rozborom a návrhom. Komisia zrejme nemohla vo svojom vnútri prekonať ťažkosť, ktorá je súčasťou našej pluralistickej spoločnosti a ktorá sa jasne odráža aj v zložení MacBridovej komisie. Ako by mohli vytvoriť jednotný teoretický rámec odborníci celého sveta, ktorí sú vybavení takou rozličnou kultúrou a skúsenosťou, nemajú rovnorodú kompetenciu a patria k ideologicky odchodným politickým oblastiam a spoločensko-ekonomickým sústavám? Tým sa vysvetlí, že správa uprednostňuje praktické hľadiská komunikácie a informácie /najviac pozornosti venuje masovým komunikáciám/ a vyhýba sa teoretickej konfrontácii - príliš náročnej - o povahe, o vnútorných rozmeroch a o ontologických cieľoch ľudskej komunikácie. Toto prízvukovanie operatívnych hľadísk môže vyvolať mylný dojem, že správa stotožňuje vytvorenie nového svetového komunikačného poriadku viac s vývojom techniky a ekonomie ako s dozrievaním osobného a kolektívneho povedomia. Ale sama správa pokladá za potrebné viackrát výslovne poprieť takéto zužujúce chápanie textu. Napriek tomu ostane faktom, že najpoužívanejšie kľúčové pojmy, ako "ľudské práva", "moc", "sloboda", "profesionálnosť", "demokratizácia" atď, sa nejavia dostatočne podložené v teoretickej náplni, a preto umožňujú rozličné vysvetlenia. Napokon sami členovia komisie prví rozlične používali a rozumeli kľúčové pojmy správy.

Ale paradoxne tieto nedostatky umožňujú lepšie vyniknúť prednosťami správy. Zoči-voči kultúrnym, ideologickým a politickým rozdielom a rozporom, ktoré sťažujú dohodu a spoluprácu v dnešnej

pluralistickej spoločnosti, by sa nám nikdy nepodaril vyriešiť ani jeden z takých vážnych problémov, ktoré nás mučia, keby sme najprv mali dosiahnuť úplnú totožnosť hľadísk na teoretickej úrovni. Preto je nevyhnutný dialóg a hľadanie spoločného súhlasu o niektorých základných hodnotách a zásadách ako východiskovom bode, z ktorého by sa mohlo spoločne pokračovať k plnšiemu poznaniu človeka a jeho problémov. Inými slovami, musíme sa naučiť žiť jednotu v rozdielnosti, k čomu vyzýva aj názov správy: Mnoho rozličných hlasov v jednom svete. Nejde o vytvorenie akéhosi náukového eklekticismu alebo o neprijateľné kompromisy, týkajúce sa základných hodnôt, ale o úsilie dosiahnuť súhlas v tom, čo nás už spája, aby sme robili to, čo už môžeme spolu robiť, aby sa nový poriadok komunikácie a informácie zrodil "čo najspravodlivejší a najúčinnjší".

Preto sa nám zdá, že najväčšia zásluha iniciatívy UNESCO je v tom, že zaradila medzi predmety svetového záujmu problém ľudskej komunikácie v jeho zložitých a navzájom závislých hľadáiskách, a že ukázala, že ich riešenie /nalichavé a nevyhnutné/ môže vzísť iba z úsilia všetkých. Správa teda neposkytuje priamo nové vedecké výsledky, lebo nie je ovocím výskumu vedeckej skupiny. Takisto nemá normatívny charakter na politickej úrovni. Je to jednoducho výzva určená povedomiu tých, čo majú zodpovednosť za komunikácie a politiku, ba povedomiu všetkých občanov sveta. Je to prvý krok, pozvanie pokračovať vo výskume a úsilí.

Avšak správa nie je iba toto. Bez nároku vypracovať pekný a konečný model nového svetového poriadku /také úsilie by nevyhnutne zlyhalo pre rýchle premeny v našom období/ medzinárodnej komisii sa podarilo vyzdvihnúť niektoré oporné línie budúceho projektu: niektoré základné zásady, na ktorých je možné uskutočniť súhlas bez ohľadu na jestvujúce rozdiely a nerovnosti v hospodárskej, kultúrnej, spoločenskej a politickej oblasti. Takéto základné zásady sú: základné právo každého človeka poznať pravdu pomocou objektívnej a slobodnej informácie; právo slobodne sa vyjadriť rečou, písmom, komunikatívnymi prostriedkami; právo každého národa vyvinúť vlastnú komunikačnú sústavu, aby ochránil svoju kultúrnu identitu, aby zabránil cudzím zásahom do svojich vnútorných vecí, aby iným umožnil poznať pôvodné hodnoty, ktorých je nositeľom, aby sa zúčastnil na slobodnej výmene informácií na medzinárodnej úrovni; prvenstvo mravného rozmeru a ľudských hodnôt.

Máme takto ľahko prístupnú obsažnú príručku informácie a komunikácie, pripravenú s vedeckou vážnosťou vypracovanú z originálnych prameňov, jasne podanú. Toto dielo poskytuje veľmi dobrý predpoklad pre každý ďalší výskum.

A náboženský rozmer?

Nemožno povedať, že by v správe chýbal náboženský rozmer, hoci výskum sa ho nikdy priamo nedotýka. Nie náhodou pri konci sám predseda MacBride pokladal za potrebné pripojiť osobnú poznámku, v ktorej hovorí: "Chcem dodať, že kvôli kultúrnemu významu duchovných a náboženských hodnôt, a takisto pre obnovu mravných hodnôt, všetky smernice, ktoré sa vzťahujú na vypracovanie /kultúrnej/ politiky, by mali brať do úvahy náboženskú vieru a tradície" /str.323/. Ak sa veci majú tak, ako uznáva MacBride - a ako sme presvedčení aj my - prečo to správa nebrala do úvahy a nevenovala potrebnú pozornosť aj náboženskému hľadisku ľudskej komunikácie? Nestačí totiž hovoriť o "novej etike", ktorá má inšpirovať ľudské hodnoty. Náboženský rozmer má svoju osobitosť, ktorá nie je menej dôležitá ako sociálna, hospodárska a kultúrna, ktorým správa oprávnenne venovala celý potrebný priestor. Náboženskému hľadisku sa veľmi dobre mohla a mala venovať pozornosť ako podstatnej ľudskej skutočnosti bez toho, že by sa zachádzalo do konfesionalnej debaty, ktorej sa komisia chcela vyhnúť.

Napriek tomuto nedostatku sa však musí uznať mimoriadna zhoda správny nielen s kresťanskými hodnotami, ale aj s učením Cirkvi o spoločenskej komunikácii a hromadných komunikatívnych prostriedkoch. Tak je napr. pozoruhodná zhoda medzi tým, čo hovorí správa a čo učí Cirkev o úzkom vzťahu medzi ľudskou komunikáciou a solidárnosťou; o prvenstve mravných problémov v informácii; o nutnosti a nalichavosti väčšej citlivosti a lepšej formácie tak pracovníkov komunikácie ako aj jej príjemcov; o objektívnosti a pravdivosti informácie; o možných úchvilkách vyplývajúcich z vplyvu moci a monopolu na nástroje spoločenskej komunikácie; o potrebe medzinárodnej spolupráce.

Nadovšetko, a to zaväzi najviac, je ten istý kladný a konštruktívny duch, s ktorým sa spoločne pristupuje /každý zo svojho osobitného hľadiska/ k takým vážnym a rozhodujúcim problémom, aby sa dosiahol cieľ, ktorý všetkým leží na srdci: aby nový svetový poriadok informácie a komunikácie slúžil na udržiavanie vzťahov medzi bratmi a sestrami tej istej ľudskej rodiny v spravodlivosti, láske a pokoji.

KALVÁRIA UKRAJINSKÉHO BISKUPA ALEXANDRA CHIRU

"V mojej pamäti ostal ako svätý muž, jeden z tých, čo mlčky, ponížene a bez akejkoľvek túžby po povesti šíria dobro v tomto strašlivom svete... Chcel by som, aby sa nestratila pamiatka tohto človeka. Azda niekto na Ukrajine bude čítať tieto riadky a pripomenie blahovonnými slovami jedného z najponíženejších a najneznámejších hrdinov. Aby sa o ňom mohlo rozprávať, na to treba mať oveľa väčšie literárne nadanie a oveľa bohatšie jazykové odtienky, ako je moja málo vybrúsená reč učiteľa základnej školy".

Ten, kto písal tieto slová, nie je katolík a neodvoláva sa na fantastické udalosti. Je to učiteľ ľudovej školy, Žid Juchym Wolf, ktorý sa narodil na Ukrajine. V r. 1949 ho Sovietski uväznili a po útrapách väzenia, následkom ktorých takmer oslepol, mu dovolili vyštahovať sa do Izraela. Osoba, ktorej vyjadruje taký bezpodmienečný obdiv, je katolícky kňaz /v skutočnosti biskup/, za istý čas jeho druh vo väzení. Keď tento Žid písal uvedené pokojné a cenné svedectvo, nevedel, či jeho priateľ ešte žije. Išlo o biskupa Alexandra Chiru, ktorý zomrel vo veku 86 rokov 26. mája 1983 v kazachstanskom meste Karagande.

To málo, čo poznáme o jeho živote, o jeho kňazskej činnosti a o jeho povzbudzujúcej smrti, stačí na to, aby sme mu venovali tento krátky profil, a to aj na posilnenie ukrajinských katolíckych bratov a sestier, ktorí - či už doma alebo v zahraničí - udržujú pri živote faklu vernosti svojmu obradu a spojeniu s Petrovou stolicou.

Kto bol biskup Chira?

Biskup Alexander Chira sa narodil 17. januára 1897 v dedinke Vulkivcy v ukrajinských Karpatoch. Pochádzal z početnej rodiny. Bol nadaný a už od chlapčenských rokov prechovával túžbu po kňazstve. Preto po gymnaziálnych štúdiách, ktoré skončil r. 1915 v Marmarošskej Sihoti, vstúpil do eparchiálneho seminára v Užhorode., kde študoval teológiu. Keďže prejavoval mimoriadne rozumové schopnosti, biskup Anton Papp ho poslal na štúdiá do ústredného seminára do Budapešti. Odtiaľ sa vrátil do Užhorodu v r. 1920, keď bolo Zakarpatsko už pripojené k Československu, ktoré vzniklo krátko predtým.

V tom istom roku po rozhodnutí, že ostane v celibáte, prijal na sviatok sv. Mikuláša /6. decembra/ knazskú vysviacku.

Veľmi skoro osvedčil svoju vernosť gréckokatolíckej Cirkvi, keď ho cirkevní predstavení poslali pracovať do kraja, v ktorom pražská vláda využívala protimaďarské cítenie obyvateľstva spojene s odporom proti katolíckej Cirkvi a podporovala medzi karpatskými Ukrajincami hnutie pripojiť sa k pravoslávnej cirkvi.

Od r. 1924 do r.1944 knaz Chira vykonával rozličné delikátne a zodpovedné funkcie špirituála, za istý čas aj rektora /v r.1931-33/, profesora cirkevného práva, cirkevných dejín, morálky a pastoraálnej teológie v užhorodskom seminári. To mu nebránilo venovať sa plodnému apoštolátu medzi chorými, pre ktorých založil tzv. "Apoštolát utrpenia". Okrem toho si našiel čas aj na viaceré cesty do Francúzska a Belgicka, kde ponavštevoval spolurodákov, ktorí tam pracovali ako baníci. Bol aj sudcom na cirkevnom súde eparchie a aktívne sa zúčastňoval na unionistickom apoštoláte sv. Cyrila a Metoda na moravskom Velehrade.

Keď na jeseň r.1944, krátko pred príchodom Sovietov na Podkarpatskú Rus, obsadenú v rokoch 1939-1944 Maďarmi, biskup Teodor Romža prevzal vedenie mukačevskej eparchie, chcel mať pri sebe mons. Chiru ako generálneho vikára. Boli to roky, v ktorých mu jeho rozhodný a smelý postoj pripravoval neskoršiu kalváriu. Zvlášť pri kázňach v katedrále neopomenul ostro odsúdiť nezákonnosť a násilie okupantov a veriaciach vyzýval k stálosti vo viere. Nedal sa zastrašiť hrozbami, rozkazmi a častými nočnými výsluchmi tajnej polície /NKVD/, ani priamymi atentátmi na jeho život. Príbuzným, ktorí mu radili, aby odišiel na Západ prv, ako bude neskoro, odpovedal bez váhania: "Som knaz, a preto moje miesto je tu, pri veriaciach a pri mojom ľude. Nech sa deje Božia vôľa!"

Nechýbali ani lákavé ponuky. Na začiatku júla 1945 si ho predvolali dvaja plukovníci NKVD a navrhli mu, aby prijal biskupské menovanie, lebo biskup Romža bol málo ochotný spolupracovať so Sovietmi. Pohoťovo a rozhodne odpovedal, že aj jeho viažu tie isté zákony a záväzky ako biskupa Romžu; pravá viera je mu milšia ako život a pocty, ktoré mu môžu ponúknuť.

V akom ovzduší sa toto všetko dialo, si možno predstaviť z týchto stručných informácií: Po prvých zdanlivých prejavoch blahosklonnosti Červenej armády voči ukrajinskej katolíckej Cirkvi v karpatskej Ukrajine, obsadenej r.1944 po porážke Nemcov, zakrátko nasledovalo uväzňovanie katolíckych knazov, obsadzovanie katolíckych kostolov pravoslávnyimi, tlačová kampan proti biskupovi a proti východnej katolíckej Cirkvi. To všetko napokon vyústilo do otvorenej výzvy odtrhnúť sa od Ríma a neuvádzať pápežovo meno pri vysluhovaní liturgie, do zákona o slobode zmeniť náboženstvo bez akejkoľvek formality, do konfiškácie farských majetkov, do vyvlastnenia katolíckych výchovných a charitatívnych ústavov, do odstránenia vyučovania náboženstva na školách a napokon aj v kostoloch, do kontroly rozličnej knazskej činnosti všadeprítomnou tajnou políciou, do pohltienia katolíckych mládežníckych združení komunistickými ateistickými atď. Po definitívnom pripojení karpatskej Ukrajiny k sovietskej Ukrajine 29. júna 1945, dňa 22. októbra toho istého roku synoda Ruskej pravoslávnej cirkvi menovala svojho biskupa pre mukačevskú eparchiu. Postupne od februára 1946 do apríla 1947 sa uskutočnila úplná likvidácia katolíckej Cirkvi na karpatskej Ukrajine.

Chýbal ešte posledný akt, ktorým bola tragická smrť biskupa Romžu v noci 1. novembra 1947.

Prvé odsúdenie

Osud mons. Chiru sa takto rysoval stále jasnejšie. V noci 10. februára 1949 ho zatkla tajná polícia. Nik vtedy nevedel, že pri príchode sovietskych vojsk mons. Chira bol zákonite vysvätený za

biskupa. Okolnosti svojho zatknutia vyrozprával Židovi Wolfovi v čase, keď boli spolu na cele č.18 v kyjevskom väzení na Korclenkovskej ulici č.33 pri Ministerstve štátnej bezpečnosti Ukrajinskej sovietskej socialistickej republiky.

"Chira mi povedal, že keď jeho karpatská diecéza ostala bez biskupa, on začal vykonávať biskupské funkcie. Po krátkom čase ho zavolała tajná polícia a navrhla mu, aby prešiel s celou mukačevskou eparchiou k pravoslávnej cirkvi. Chira rozhodne odmietol urobiť to: 'Narodil som sa ako gréckokatolík,' Tak opakoval zakaždým, keď ho navádzali prestúpiť k pravosláviu. Dokazovanie dôstojníka NKVD bolo paradoxné, ak sa berie do úvahy, že pochádzalo z úst neverea: 'Poliaci vnútili Ukrajincom zjednotenie cirkví, aby zničili pravoslávnu cirkev a aby popoľštili ukrajinský národ. Ale teraz, keď je ukrajinský národ zjednotený v sovietskej Ukrajine, nie je už miesta pre uniatskú cirkev a nech si o tom hovorí knaz Chira čo chce, dejinná spravodlivosť zvíťazí a celý ukrajinský ľud sa musí stať pravoslávny.'"

Pri pokračovaní debaty Chira dokazoval dôstojníkovi, že zjednotenie s katolíckou Cirkvou nikdy nebolo jeho ľudu nanútené násilím, kým o pravoslávnej cirkvi sa nedá povedať to isté. Ako je známe z dejín, pravoslávie sa nanucovalo gréckokatolíkom násilím, pod hrozbou smrti. 'Práve tak, ako to robíte teraz vy! A ja sa nikdy, nikdy nepodvolím pomáhať vám vo vašich zlomyselných zámeroch. Radšej odstúpim.'

'Neodstúpiš, ale budeš robiť to, čo ti povieme v záujme ukrajinského ľudu. Zajtra povieš v katedrále kázeň a oznámiš ľuďom, že celá diecéza prešla na pravoslávie. Ak to neurobiš, budeme ťa súdiť za sabotáž a za ohováranie sovietskej vlády. Vieme, že ľud si z celého srdca želá vrátiť sa k viere otcov. Ale ty, len ty prekážaš a dokonca sa odvažuješ luhať, keď mi vravíš, že knverzia na pravoslávie sa nerobí dobrovoľne.'"

Na druhý deň mons. Chira nemal kázeň, akú mu nariadili, ale rozlúčil sa s veriacimi. O niekoľko dní ho aj s ostatnými vedúcimi knazmi eparchie zatkli a obvinili zo sabotáže. Vyšetrovanie a súd sa konali vo Ľvove. Chira bol odsúdený na 25 rokov väzenia v táboroch nútených prác a na stratu občianskych práv. Jeho rozsudok sa začínal takto: "Po mnoho rokov šíril katolicizmus, pričom udržiaval a prehlboval protikomunistické presvedčenie v mysli svojich veriacich, a to aj po zmene režimu."

Deportácia na Sibír

Je pravdepodobné, že pred jeho deportáciou na Sibír sa sovietske úrady dozvedeli o jeho tajnej biskupskej vysviacke. Tak by sa dalo rozumieť, že po ľvovskom procese sa konal proti nemu v Kyjeve ďalší s obvinením, že zradil krajinu udržiavaním "tajných stykov s cudzou mocnosťou, t.j. s Vatikánom" a prijatím niekoľkých "tajných pápežových vyslancov".

Z Kyjeva ho poslali do irkutských baní pri Bajkalskom jazere. Odtiaľ ho premiestnili do jedného pracovného tábora v Kuzbase, v kamerovskom obvode. Napokon spolu s mnohými inými bol určený do iného koncentračného tábora pri rieke Irtyš v omskom obvode. Všetky tieto lokality sa nachádzajú v sovietskej strednej Ázii, kde odsúdenci pracujú v uhoľných baniach.

Kalvária vyznavača viery

Bohužiaľ, odvtedy je väzenský život mons. Chiru zastretý závojom mlčania. Predsa však niečo o jeho správaní sa a o jeho duchu, akým čelil tvrdej skúške, sa dá predstaviť na základe Wolfovho sve-

dectva o období jeho pobytu v Kyjeve.

Veľké utrpenie mu napr. museli spôsobovať výsluchy polície. V kyjevskom väzení ich robil istý kapitán Horiun, ktorý robil dojem zdvorilého, múdreho a vzdelaného človeka. Keď jedného dňa Wolf prejavil uspokojenie nad tým, že ho prestal vyšetrovať hrubý a nevzdelaný Bereza a že ho prevzal Horiun, mons. Chira sa mu zdôveril: "Daj si pozor synku! Horiun ustiela mäkkú posteľ, ale je strašné na nej spať!"

Jeho výsluchy totiž neboli ako iné, ale veľmi krátke, nanajvýš nejaká zdanlivo bezvýznamná otázka, predloženie niektorých výpovedí, ktorými proti vyšetrovanému svedčili jeho dobrí známi, a potom hneď do cely. "Toto tajnostkárstvo spôsobovalo Chirovi veľké utrpenie", svedčí Wolf. Iba po čase pochopil, že chceli od neho dostať priznanie, že zradil vlast' tajnými stykmi s Vatikánom. A vždy odmietol podpísať záznam výsluchu.

"Raz - hovorí ešte Wolf - Chira zmizol na päť dní. K večeru ho vzali na výsluch a nevrátil sa ani tej noci ani na druhý deň. Keď sa napokon objavil, bol bez brady, schradnutý, na pohľad ostarutý o dvadsať rokov, s tvárou znetvorenou od bolesti. Nie, nezbi-li ho. Bolest' pochádzala od žalúdočnej choroby, lebo v izolačnej cele mu odopreli lieky, ktoré normálne bral. Ale najviac ho rozrušilo, že mu ostrihali bradu, ktorú mu predtým dovolili mať ako knazovi.."

Tiež v kyjevskom väzení jedného dňa Chiru a Wlfa premiestnili z cely č. 18 na číslo 57. Medzi väzňami bol istý mladý Nemec, volal sa Pelmann, ktorého správanie sa a tvrdosť vyvolávali u všetkých odpor. "Iba Chira s ním nestrácal trpezlivosť a prihovárал sa mu napriek tomu, že Pelmann ako protestant často úmyselne hovoril zle o katolíckej viere, aby nahneval Otca Chiru. Len vtedy som začal chápať, čo je v skutočnosti pravá ľudská добрôta a pastoračná trpezlivosť."

Inokedy, keď Pelmanna poverili, aby prevzal jedlo pre druhov v cele, podarilo sa mu oklamať dozorcov a dal si vydať aj prídely susednej cely. Keď sa podvod zistil a všetkých vyšetrovali, nik neprezradil skutočného vinníka a ani on nemal odvahu urobiť to napriek veľkému vyhrážaniu a zúreniu vyšetrujúceho dôstojníka, istého Chmaru.

"Vtedy Chmara vybral zo skupiny Otca Chiru, ktorý sa mu zdal byť najslabší zo všetkých, a vyšetroval ho. Ale veľmi sa zmýlil. Keďže nebol naším vyšetrovateľom, nepoznal nás. Z morálneho hľadiska bol Otec Chira najsilnejší z nás všetkých. Keď proti nemu vychrlil prúd urážok a kľatieb, dôstojník odrazu zmenil taktiku a začal sa prívetivo odvolávať na jeho svedomie: 'Ty si knaz; preto by si mal brániť pravdu a spravodlivosť. Povedz mi: je spravodlivé, že dnes dostala vaša cela dva prídely ječľa, kým druhí nedostali nič? Chira bez meškania odpovedal: 'Nie, to nie je spravodlivé.' 'Teda povedz mi, kto prevzal dnes jedlo vo vašej cele? 'Neviem. Vtedy som sa práve modlil obrátený ku stene.' 'Ale čo?! To je taká jezuitská morálka. Kým ľudí zabíjajú, vy sa obrátite iným smerom!'

Chmara rozkázal hodiť Chiru do izolácie, kým my všetci ostatní sme sa mohli vrátiť do cely. Keď dozorcovia odvádzali Chiru, rozzúrený dôstojník za ním kričal: 'Zostaneš v izolácii, kým nepovieš, kto to urobil!'"

Aká tvrdá bola táto izolácia alebo "korekcia", v ktorej bol ochotný mons. Chira ostať neobmedzený čas, keby sa vinník pod tlakom druhov o niekoľko hodín nebol priznal, nám opisuje iný väzeň: "V korekcii sú obloky s mrežami, ale bez skla; steny a betónová dlážka sú pokryté tenkou vrstvou ľadu. Celý deň si po pás vyzlečenný a trasieš sa od zimy. O desiatej večer prinesú "máry", holú prič-

ňu, ktorú o piatej ráno odnesu. O desiatej predpoludním ti dajú kus chleba a štvrt' litra vody. To je všetko."

Wolf videl posledný raz mons. Chiru v lete 1953 v dedine Olzeras v kemerskej oblasti. Dozvedel sa, že niektorých politických väzňov z iného tábora - on bol vtedy v Komišlangu - privedú na rádiologické vyšetrenie. Medzi nimi sa mu podarilo zbadat' mons. Chiru. "Bol veľmi schradnutý, vlasy mu zošediveli, trochu zhrbatel. Zabúchal som na oblok. Zbadal ma, potešil sa a pribehol k obluku. Pozdravili sme sa a povedal mi, že je chorý na pľúca. V tej chvíli nás zbadal dozorca a odohnal ma od obluka."

Čiastočná rehabilitácia

Po Stalinovej smrti mnohým politickým väzňom udelili amnestiu. Jedným z nich bol aj mons. Chira, ktorý sa vtedy nachádzal v Omsku. Zrušili mu rozsudok a vrátili mu občianske práva. 6. septembra 1956 ho prepustili z tábora nútených prác a dovolili mu vrátiť sa do Zakarpatska, do rodnej obce Vulkivcy. Ale neostal tam dlho. Úrady znepokojovala jeho pastoračná činnosť, ktorej sa hneď venoval. Zakázali mu bývať na území sovietskej Ukrajiny a 17. januára 1957 - po novom odsúdení na päť rokov nútených prác na Sibíri - ho poslali do kamenouhoľných baní v Karagande, v Kazachstane. Tento raz musel odpykať celý trest.

V r.1962, keď už mal 65 rokov, bol konečne prepustený a bola mu priznaná aj malá penzia. Keďže sa však nemohol vrátiť domov, rozhodol sa ostať v Karagande, kde bolo asi 15 tisíc katolíkov, väčšinou nemeckého pôvodu. Z listu jedného z nich, ktorý sa v r. 1981 mohol vrátiť do východného Nemecka, sa možno dozvedieť, aký život musel viesť biskup, keď vykonával knazskú službu nielen v mieste, kde býval, ale na veľkom území, kde boli deportovaní katolícki Ukrajinci, Poliaci, Nemci, Litovci, atď. a ich počet dosahoval do troch miliónov.

"Som katolík a Otca Alexandra som poznal v Karagande v r.1958. Žil v ťažkých podmienkach, lebo mu prísne zakázali vykonávať duchovnú službu. Bol pod stálym dozorom miestnej tajnej polície. Preto mohol plniť svoje dušpastierske povinnosti iba v noci a v súkromných domoch, kde konal Božiu službu, spovedal, krstil deti, zastupoval Cirkev pri uzavieraní mladých manželstiev, staral sa o chorých atď.

Ludia za ním chodili zďaleka; neraz cestovali stovky kilometrov, aby mohli z jeho rúk prijať sviatosti. Polícia ho často v noci predvolávala na výsluchy a zakaždým ho trápila celé hodiny, ale on sa nedal odradiť."

Po viac ako dvadsať rokov sa karagandskí katolíci namáhali dostať úradné uznanie ako náboženská skupina a tak dosiahnuť dovolenie mať vlastný bohoslužobný priestor. Konečne v r. 1978 pod vedením biskupa Chiru dostali vytúžené uznanie a mons. Chira dostal dovolenie vykonávať duchovnú službu. Mal už 81 rokov!

Keď dosiahli katolíci tento cieľ, poponáhľali sa vybudovať si kostol, a to v rekordnom čase šiestich mesiacov, lebo sa báli, že polícia im zruší povolenie. Pracovali vo dne v noci, a to všetci, dokonca aj deti. Na Vianoce 1978 sa mons. Chira dožil radosti, že mohol posvätiť kostol. Pri tej príležitosti mu pápež Ján Pavol II. poslal telegram. Biskup ho čítal pri polnočnej sv. omši. Veriaci plakali od radosti a on s nimi, ako to prezradil v liste istému priateľovi.

Svätý otec si na neho spomenul aj na 85. narodeniny. Poslal mu dlhý telegram po latinsky, na ktorý biskup odpovedal takisto dlhým telegramom a v tej istej reči. Medzi iným v nom hovoril: "Tu sa všetci modlíme k všemohúcemu Bohu, aby sa prislúbenie blahosla-

veneĽ Panny Márie vo Fatime splnilo uĽ za slávneho pontifikátu VaĽej svtosti a aby sa obnovila moja drah mukaĽevsk eparchia. V mene jej duchovenstva a veriacich, tak statoĽne primknutch ku katolickej viere, bozkm otcovsk ruku VaĽej svtosti so slzami vĽaĽnosti a radosti vo svojich oĽiach."

StatoĽn rozlĽka

Ku koncu 1982 pod trchou rokov a chorôb sa zdravotn stav mons. Chiru citelne zhorĽil; zdalo sa, ůe jeho organizmus uĽ nebude moĽt znieĽ tvrdosť ĽalĽej sibírskej zimy. V januári 1983 prechladol, z Ľoho sa pravdepodobne vyvinul zápal plc. Krátko po prepusten z nemocnice zaĽal plávať krv. Rntgen prezradil, ůe jeho plca sú pokryt krvácajúcimi kavernami. Krvácanie sa dalo iba tĽko zastaviť. Biskup si uvedomoval, ůe sa blĽi koniec. 3. mája 1983 písal istému priateĽovi dlh list, ktor moĽno pokladať za jeho duchovn testament. Okrem iného v nom hovorí:

"Píšem znovu z nemocnice. UĽ od 18. apríla plvm krv a neda- r sa zastaviť vntorn krvácanie. Jedným slovom: slnko môjho ůi- vota sa sklna k západu a blĽi sa mj koniec. Mj román je doĽt dlh: 86-krát 365 dn, písaných rukou NajvyĽĽieho a s mojimi opra- vami. Zimomriavky mi ohoda po chrbte, keĽ si pomyslím: 'Quid sum miser tunc dicturus, quem patronum rogaturus?' /Ľo ja biĽny t- dy, t.j. pri Boůom súde, poviem, ktorého ochrancu budem vzvať?/ Ako ůroskotanec sa chytm aj malého konárika: 'Som celkom tvoj, zachrn ma!' Azda mi neodpovie ako hlpm pannm a niĽomnmu slu- hovi! O jeho milosrdenstve som uistoval iných, preto ho azda neo- doprie mne...

Je pre mna Ľas rozjímať o slovách Svätého psma: 'Spomni si ĽloveĽe, ůe si prach a na prach sa obrtiĽ!' Ak bude toto mj po- sledn list, vedzte, ůe som veĽmi vĽaĽn svojmu milmu SpasiteĽovi za jeho nespoĽetn dary, ktorými ma zasypal poĽas mojej dlhej ůi- votnej cesty poĽnc Vulkivcov aĽ po Sibír, aby som skonĽil v Ka- ragande. Som veĽmi vĽaĽn vĽemohcemu Bohu, ůe mi pomohol bojovať dobr boj, zachovať vieru a dokonĽit beh. Som veĽmi vĽaĽn svojmu StvoriteĽovi za epitaf, ktor napísali moji nezmieritelni protiv- nci: 'Po mnoho rokov ůiril katolicizmus, priĽom udrůiaval a pre- hlboval protikomunistické presvedĽenie v mysli svojich veriacich... Osobitne som vĽaĽn svojmu Pánovi za milosť, ůe mĽem opakovať pred odchodom z tohto sveta slová veĽkho irskeho ůttnika Daniela O'Connell: 'Telo odovzĽvam zemi, duĽu Bohu a srdce Rmu.' no ..., no!

S poslednm dychom svojho ůivota chcem vyjadriť vĽaĽnosť a vernosť Kristovmu zstupcov na zemi. Modlm sa kaĽd deň s detin- skou nboůnosťou za Jeho svätosť Jána Pavla II., aby mocou kĽĽov, ktor bola zveren Petrovi, mi pomáhal zruĽit vĽetky moje dlhy voĽi Kristovi.

Zbohom, mj drah priateĽ! Do videnia vo veĽnej blaůenosti, po pravici milosrdného JeůiĽa."

Dna 26. mája 1983 hrdinsk vyznavaĽ viery odcvzĽal duĽu Bohu. V nasledujúcich dvoch dnoch bolo jeho telo vystaven v skromnom kostolíku, ktor bol svedkom jeho neúnavnej sluůby. Na jeho pohre- be 30. mája bolo prítomných 15 knazov a veĽké množstvo veriacich. Polícia nerobila nijak tĽkosti. Pochovali ho do jednoduchého hrobu vedĽa kostola. Veriacim ostáva jeho poůehnan pamiatka.

Príklad biskupa Chiru je svetlom pre tých, Ľo trpia pre vie- ru. Vo svojej jednoduchosti a ponůenosti jeho postava pat medzi tie, na ktor neslobodno zabudnúť.

Paul Roth

Preklad z talianskej pôvodiny: Il calvario di un vescovo ucraino - mons. Alessandro Chira, La Civiltà Cattolica, Rím 19.mája 1984, str. 346-355.

Poznámky:

* Pre všeobecné informácie o udalostiach v mukačevskej eparchii por.knihu Primi incatenati ... Libro bianco sulla persecuzione religiosa in Ucraina, Rím 1953, str.49-60. Informácie o mons. Chirovi v publikáciách: A Pekar, Soviet prisoner remembers our confessor of faith, monsignor Alexander Chira, v "Byzantine Catholic World", 19. júna 1983, str.6; ten istý autor: Bishop Alexander Chira dies for the faith, tamže, str.5 a 8; ten istý autor: Vyznavači viery v našom čase /v ukrajinskej reči/, Rím 1982.

** O nejaký čas mons. Romža sa stal obeťou záhadnej nehody. Keď ležal v nemocnici s ťažkými zraneniami po l'stivo pripravenej automobilovej zrážke /podľa hodnoverných svedectiev/, údajne ho otrávil plynom ošetrovatel'ka /por. G. Mojoli, Dietro il sipario di ferro, v "Ecclesia", október 1949, str.534, citované v Primi incatenati, str.57-58.

Msgr. Alfréd Ancel - biskup-robotník

Zomrel v tichosti, v noci z 10. na 11. septembra 1984. Svoj život prežil ako knaz mesta Prado, ako biskup-robotník, ochranca tých najbiednejších. Narodil sa v Lyone r. 1898. Kňazskú vysviacuku prijal 8. júla 1923. Získal doktorát filozofie a teológie. Svoju inteligenciu vložil do služieb študentom teológie na univerzite v Lyon . a do služieb opustených pracujúcich. Je jeden z desiatich knazov, ktorých farár Guerin zhromaždil v 30.-tich rokoch, aby išli do juhovýchodnej časti Francie vypomáhať pri zrode I.O.C. /katolícka organizácia mladých/. Od roku 1936 udržoval kontakt s Inštitútom marxizmu v Paríži. Od roku 1954 sám pracuje na polovičný úväzok ako domáci remeselník. Bol v úzkom spojení s Pavlom VI. a s latinsko-americkými biskupmi študuje otázku chudoby v Cirkvi. Ako 80-ročný zostal spovedníkom I.O.C. Mnoho písal o pastoračnej činnosti. Dialóg medzi kresťanmi a marxistami bol pre neho jednou z najväčších starostí. Napísal knihu "Dialóg v pravde". Sám o nej povedal: Chceme, aby všetci kresťania, nech je ich politické angažovanie akékoľvek, cítili sa solidárni s utláčanými.

7. AQUILEJA

Keďže to bolo pre nich jasné, že sa majú vlastne stať askétmi, Hieronym a Bonózus nevideli žiaden dôvod, prečo by mali dlhšie zostať na dvore Valentiniána v Trieri. Rozhodli sa, že sa vrátia do Stridonu.

Nevieme, ako ich prijali rodičia. Hieronym našiel doma sestru, ktorá mala asi 15 rokov a malého brata, 10 ročného Pauliniána. Pravdepodobne bol Euzébius i so svojou ženou trpkou sklamaný nad rozhodnutím ich najstaršieho. A tak sa Hieronym v Stridone nemohol dobre cítiť. Prestahoval sa do blízkeho mesta Aquileje.

V tomto prístave adriatického pobrežia mal najst' všetko, o čom sníval: pravoverného biskupa, skutočne vzdelaného kňaza, horlivých klerikov a celý krúžok verných priateľov. Kňazi vtedy viedli spoločný život s diakonmi a subdiakonmi v dome samého biskupa. Vytvárali vlastne komunitu, v ktorej si každý zachoval svoje zvláštne dary a záujmy - nezabudnúť: svoje knihy.

Biskup Valérius bol protiariánom. Jeho kňaz Chromatius bol učeným, sčítaným kazateľom, vykladačom sv. Písma. Jeho veľká rodina ho nasledovala na ceste askézy a duchovnej práce. Hieronym tu spoznal archidiakona Jovina, diakona Juliána a subdiakona Niceasa.

Aj Bonózus, Rufín a Heliodor, jeho niekdajší kamaráti zo štúdií, prišli do Aquileje. Sen, ktorý mnoho stáročí neskôr sníval Filip Neri pri zakladaní oratória, bol uskutočnený v tomto malom svete. Hieronym bol nadšený. "Klerici z Aquileje sú ako chór blahoslavených" /Ep.5,2/, napíše jedného dňa vo svojej Kronike. Mnoho čítali, mnoho diskutovali, modlili sa a mnoho aj žartovali.

Hieronym sa v tomto krúžku zoznámil s Pavlom, ktorý pochádzal z Konkordie, ako Rufín. Tento Pavol si vo svojom dlhom živote zadovážil hodnotnú bibliotéku. Bol neúnavným čitateľom, ktorý obdivoval predovšetkým Tertuliána. Možno mu celkom rozumieť. Pretože kto číta Tertuliána, nemôže ináč, len ho obdivovať. Túto oduševnenosť, odvážnosť, neúprosnú logiku a jasné formulácie. Pavol z Konkordie rád rozprával, že Cyprián, keď prosil o nejaké Tertuliánovo dielo, hovorieval: "Daj mi toho majstra!"

V Pavlovej bibliotéke mal Hieronym možnosť čítať celý rad autorov: Cypriána a Tertuliána, Hipolyta, Euzébia a Hilária. Počul o Origenovi, snáď prvýkrát. Tušil obrovskú teologickú prácu, ktorú urobili Gréci. Priam horel túžbou za to, aby poznal Východ. Keď počul rozprávať Pavla, bolo mu tak, ako keby sám bol žil s tými veľkými kresťanskými spisovateľmi, s tými "viri illustres" - vynikajúcimi mužmi. Keď chcel neskôr dostať jeho rukopisy, vedel tomuto starému mužovi s láskavou iróniou zalichotiť: "Už sa rozvíja po stý raz kolobeh tvojich rokov... a predsa tvoje oko je bystré, tvoj krok istý, tvoje zuby biele, tvoj hlas ľubozvučný a tvoje telo odolné a svieže. Tvoje červené líca sa vysmievajú bielym vlasom, tvoja životná sila protirečí tvojim rokom. Tvoja pamäť vôbec nestratila na svojej ostrosti v dôsledku vysokého veku, ako sa to často stáva, životnosť tvojho horiaceho ducha vôbec nezoslabla chladnejšou krvou. Žiadne vrásky na tvári, nebaďať, že by sa tvoja ruka triasla a písala krivé riadky, keď píše rydlom do voskovej tabuľky... Pán nám ukazuje v tebe prekypujúcu silu budúceho vzkriesenia... Učenie Gréci, o ktorých hovorí Tullius tak výstižne, že majú vrodenu ľahkomyselnosť a výchovou vštepenú samolúbosť, dávali si svoje chváloreči na kráľov a vodcov zaplatiť... ja ich chcem napodobniť a za svoju pochvalnú reč žiadať primeranú odmenu. A nemysli si, že moja požiadavka bude skromná... Chcel by som od teba komentáre Fortunaciána, ďalej... historické dielo Aurélieho Viktora a listy Novaciána..." /Ep.10,2 n./

Tento list veľmi pekne odzrkadľuje atmosféru veselého posmeškárstva, ktorá vládla pri stole aquilejského biskupa. Často tu boli významní hostia. Mnísi podávali správu, čo je nového na Východe. Tam, na druhej strane, na strane Bosporu ležal Ježišov rodný kraj, tiež najstaršie Cirkvi - Antiochia, Efez, Smyrna, Solún. V Sýrskej púšti, v Palestíne a v Egypte prekvitalo mníšstvo. Tam sa žilo ako v hrdinských, už dávno zašlých časoch, keď sa evanjélium po prvýkrát hlásalo. Keď mladí ľudia z Aquileje počuli rozprávať o neúveriteľných skutkoch pokánia veľkých askétov, ktorí opradení leskom dialľavy pôsobili skoro ako legendárne postavy, znova sa rozpalovalo ich oduševnenie.

A títo intelektuáli, títo klerici a mnísi nezostávali sami. Boli tam aj ženy, ktoré s nimi závodili. Tak okolo matky Chromatiovej sa zoskupovali jej početné dcéry. Neďaleko Aquileje, v Haemone, bola skutočná komunita panien. Hieronym ich tam navštívil a týmto mníškam bez pravidiel a reholného šatu držal prednášky. Poznával tam mladé ženy, ktoré sa celkom venovali duchovnej práci a v ktorých živote bol dosiahnutý vytúžený súzvuk filozofie s evanjéliom. Jedli skromne, mali množstvo kníh a boli samá zhoda a láska. Hieronym si z Haemony navždy odniesol víziu radosti, milosti a pokoja. Cez celý život zostane veľmi citlivý pre opravdivé ženské priateľstvo. Tento vznetlivý agresívny muž, ktorý vedel byť tak jemne ostrý a trpký, ktorý sa tak náruživivo zahrabával do nevdačnej práce - u žien nachádza klud a uvoľnenie. Samotné šťastie mladosti je krátke! Raj z Aquileje sa mal čoskoro skončiť.

V jednom liste, ktorý Hieronym o rok neskoršie píše svojmu priateľovi Rufínovi, poznamenáva: "Nečakaný cyklón ma svojím vírom od teba odtrhol; zlobe sa podarilo roztrhnúť ten zväzok lásky, ktorým som bol s tebou spojený. Tu sa mi zamračilo nad hlavou a povstala hrozná čierna búrka a všade nebolo nič vidieť, len nebo a voda..." /Ep. 3, 3/ Aby vylíčil túto víchricu, ktorá roztrhala toto spoločenstvo z Aquileje, cituje, ako obyčajne, Vergila.

Čo sa vlastne stalo? Sme odkázaní vlastne len na domnienky. Monceaux zastáva názor, že nielen sám Hieronym odišiel, ale že sa rozbil celý krúžok. /Monceaux, c.d. 90/ Myslí, že spoločenstvo vzľudilo nedôveru vrchnosti, ktorá dokonca úplne /keď si pomyslíme na postoj cisárovnej Faustiny/ podporovala arianizmus. Je predsa veľmi dobre možné, že Hieronymove návštevy u panien v Haemone dali úradom zámienku k zákroku. Jedenásty Hieronymov list je nanajvýš zvláštny. Bol napísaný tej komunite a zneje takto záhadne: "Píšem vám s pocitom že som urazený, píšem vám so slzami v očiach a plný hnevu. Viem, že nemôže byť žiadne spoločenstvo medzi svetlom a tmou a Božie služobnice sa nemôžu pridružiť k hriešnikom. Predsa však hriešnica umývala nohy Pánove a psi žrali odrobinky svojich pánov. Sám Spasiteľ neprišiel nato, aby volal spravodlivých, ale hriešnikov. Nie zdraví potrebujú lekára. Boh chce radšej obrátenie hriešnika, než jeho smrť. Zabľúdenú ovečku nesie na svojich pleciach domov a domov sa vracajúceho márnotravného syna prijíma otec s radosťou. A ešte viac, apoštol hovorí: Nesúďte predčasne! Kto si ty, ktorý súdiš služobníka druhého pána? On stojí alebo padá len svojmu vlastnému pánovi. A ďalej: Kto stojí, nech si dáva pozor, aby nepadol. Tiež: Neste si nuzázom svoje bremená. Milé sestry, úsudok ľudskej závidi nie je úsudkom Kristovým. Jeho súdny výrok zneje ináč, než syčanie udavačov. V očiach ľudí sú niektoré cesty správne, ktoré sa neskôr ukážu nesprávnymi a často je poklad skrytý v hlinených nádobách. Peter svojho Pána zaprel trikrát, ale jeho slzy ľútosti mu prinavrátili jeho dôstojnosť. Komu bolo viac odpustené, viac miluje. O celom stáde nepočujeme ani slova, keď sa však nejaká jediná chorá oveca uzdraví, potom sa tešia anjeli v nebi. A keď sa niekto na to hnevá, nech počuje Pána: Priateľu, prečo je tvoje oko závistlivé, keď som dobry?" /Ep. 11./

Netreba brať doslova silné výrazy tohto bolesťou a trpkosťou naplneného listu: v každom prípade z toho vyplýva, že proti Hieronymovi boli vznesené ťažké obvinenia. Asi mu vyčítali, že je bezohľadný, že je vo svojich urážkach bez zábran. A bolo to skutočne tak. Dovolil si veľmi tvrdé slová. A tak si to s biskupom a s ľuďmi zo Stridonu celkom rozhádzal. A určite vyjadril svoje city aj pred inými, ako to neskôršie urobí v jednom liste svojmu priateľovi: "V mojej vlasti ľudia nepoznajú žiadne vyššie záujmy, ich bohom je brucho... Kto je bohatý, pokladá sa za zbožného. Ako hovorí porekadlo, na túto dieru sa našla vhodná záplata, biskup Lupicinus. Mohol by som tu citovať aj tie slová, ktoré podľa Lucilia, jediný raz v živote priviedli Crassa k smiechu, že totiž každý omieľa, čo vie, a somár bodľačia. Jasnejšie povedané: neschopný kormidelník vedie prederavenú loď, slepý slepého vedie do jamy a vodca je takých hodný, ktorí majú byť vedení." /Ep.7,5/

I keď Hieronym opustil Aquileju a Stridon, pretože sa tam vlastne znemožnil a pretože skupina jeho priateľov bola zle zapísaná na políciu a v istých ariánskych /alebo katolíckych?/ kruhoch, a hoci aj bol odtiaľ vyhnaný zlými ohovárkami, ku ktorým dali podnet jeho priateľstvá so ženami, predsa musel byť v základe veľmi šťastný, že sa mu týmto spôsobom ponúkla možnosť zmiznúť na Východ. Tam ho už oddávna vábila jeho nenásytná túžba po novom, jeho nadšenie pre askézu a jeho záľuba pre ďaleké cesty. A to bolo tam, kde sa malo rozvinúť jeho životné povolanie. Keď nastúpil na loď do Grécka, pravdaže ešte nevedel, ako bude vyzerať jeho blízka budúcnosť. Bol odhodlaný zasvätiť svoj život Kristovi. Ale akým spôsobom? V Aquileji mu svitlo, že by to mohla byť kresťanská literatúra. Mal byť apologétom ako Tertulián, zberateľ a čitateľ ako Pavol z Konkrdie, biskupom ako Cyprián z Kartága alebo askétom v púšti ako Anton? V hĺbke svojho srdca sa ešte nijako nezriekol literatúry a rétoriky. V svojej cestovnej batožine mal ukrytého svojho Plauta, Vergila a spisy Cicera. Bol rétorom, ktorý sa vystrojil hľadať mníšsky život.

8. Z AQUILEJE DO ANTIOCHIE

Je to podivuhodné, má 26 rokov, vo vrecku Vergila a vydá sa na cestu na Východ. Hieronym cestuje rád, keď sa jedná o jeho život. Čože mu to bolo, opustiť svoj domov - ba dokonca aj milovaných priateľov? On chcel spoznať neznáme kraje. Vybral si loď do Atén. Plavba pozdĺž adriatického pobrežia trvala celé dni, Peloponéz oboplávali. Hieronym nemohol o sebe tvrdiť ako Julián Apostata, že Grécko je jeho pravou vlasťou, ale ono bolo ešte vždy duchovným stredom sveta. Myšlienka, že uvidí Parthenon a že sa poprechádza medzi stĺpovými sienami arory, to mu skutočne nebolo ľahostajné. /agorá = námestie v gréckych mestách/. Vedel, čo toto Grécko raz znamenalo pre Vergila. Mohutné stavby starých Atén žiarili vo všetkej svojej prenikavej, skoro barbarskej farebnej nádhere. Kde sa dnes na holom vršku dvíhajú ako od mora vyblednuté kostry mohutných stavieb Feidia /Feidiás = staroveký sochár 5. stor. pred n.l./, ponúkala sa očiam mladého latinského rétora spleť múrov a striech, z ktorých vynikala pozlátená kopija Pallas Athény /Parthenos, Pallas Athéna - grécka bohynia/ a kolosálna socha Heroda Attika. Ešte vždy na úpäti tohto vršku predvádzali herci vo svojich maskách tragédie Sofoklea, ešte vždy odriekali dvojzmyselné verše Aristofana. Avšak Hieronym sa už teraz pokladal za mnícha a tieto lákadlá Atén ho mohli už len preto menej vábiť, lebo sotva vedel grécky. Išiel s otvorenými očami dookola. Videl jeden pohanský oltár, akých je všade dosť, ktorého nápis ho dojal:

- bohom Ázie, Európy a Afriky
- neznámym bohom putujúcim sem a tam -

mimovoľne mu prišla na myseľ reč sv. Pavla v areopágu. /Comm. in Ep, ad Tit. 1,12 - Patrologia Latina XXVI/. Neďaleko tej sochy Pallas Athény sa pokúsil vyskúšať svoju silu na jednej pre atlétov určenej železnej guli, ale bol tak slabý, ako to rozpráva, že ju nemohol ani z miesta pohnúť.

Keď mal Atény za sebou, pokračoval cestou, ktorá viedla cez Thrákiu do Konstantinopolu. Uzrel vrch Olympu a otvorený prístav Solúna, putoval dedinami makedónskej vrchoviny, ktorej jednoduchých obyvateľov sv. Pavol tak zvlášť miloval. V liste Rufínovi, ktorý nás zbežne informuje o jeho ceste sa nezmieni, že prešiel aj cez Konstantinopol. Ale on išiel cez Marmarské more a potom uprostred leťa sa pustil smerom na Ancyru, dnešnú Ankaru. V Galátskych mestách, neďaleko od nového hlavného mesta Východnej ríše si mohol Hieronym vo svojich predstavách sprítomniť tie veľké medzníky, ktorými boli poznačené dejiny Cirkvi poslednej doby. V Nicei sa bol konal 1. všeobecný koncil, v Nikodémii zomrel Konštantín. V Ancyre našiel ešte živú spomienku na biskupa Marcella, Atanázoého priateľa, ktorý bol ako heretik odsúdený a poslaný do vyhnanstva. Bol to živý, bohatý a rušný svet, ktorý sa otváral mladému Rimanovi. Hieronym priveľmi málo poznal intelektuálnu obratnosť a dôvtipnosť orientálcov, než aby sa ho zmocnila nejaká nedôvera voči týmto chytráckym biskupom, už teraz byzantským biskupom a voči týmto ustavičnými nepokojmi naplneným mestám. Slnko nemilosrdne páliť keď pokračoval vo svojej ceste južným smerom a prechádzal cez Kapadóciu. Aby sa dostal z Ancyry do Cezareje, musel ísť jednou cestou, ktorá viedla najpodivnejšími krajinami sveta. Žltkastá pôda je tam prederavená početnými kanónmi, v ktorých bývali tisíce úbohých obyvateľov jaskýn. /kanón = úzke údolie s ostro skonenými, až zvislými svahmi/. Ale v tejto strašnej horúčave tieto fantastické útvary nepôso- bili na pocestného žiadnym dojmom.

Strel sa Hieronym v Cezareji s biskupom, so slávnym Basiliom? V mestách Kapadócie zastávali vtedy biskupský úrad ešte iní neobyčajní mužovia: Gregor v Nysse, iný Gregor v Sasime, Amphilocheus v Ikoniu, v biskupstve, ktoré pochádzalo od apoštola Pavla. Títo biskupi boli všetci učení, boli veľkými spisovateľmi; mali sa stať slávou svojej epochy a svojho kraja.

Hieronym podľa všetkého mal pred očami len jediný cieľ, čo najrýchlejšie sa dostať do Sýrie. Bol akoby nejaký utečenec a svoju cestu menuje "blúdením v neistote" /Ep.3,3/. Pravdepodobne putoval peši. Svoju ťažkú batožinu sa zaiste pokúšal pridať kuriérom. Prišiel do Cilície. Tu bola vlast' sv. Pavla, ktorého osobnosť si stále predstavoval. Spoznal krajinu, ktorá zažila prvé rozšírenie kresťanstva mimo Palestíny. Kým sa ešte konečne dostal do kresťanského hlavného mesta Východu, do veľkej metropole v ktorej po prvýkrát zaznelo meno "kresťan", musel v poslednej unavujúcej námahe prekročiť pohorie Taurus. Obrovské horské pásmo mu uzavrelo horizont, na druhej strane ktorého sa rozprestierali krajiny biblie.

Bolo to v jeden jesenný deň, keď Hieronym, majúci Cilicijskú bránu za chrbátom, unavený a vysilený v diaľke zazrel veľké mesto. "Bol som na konci so svojimi silami", napíše neskôr Rufínovi. "Sýria bola pre mňa ako istý prístav pre strokotanca" /Ep.3,3/. Antiochia bola vznikajúcim mestom. "Veľmi zaľudnené hlavné mesto - píše Monceaux - vkusné, pútavé a veselé, so širokými ulicami, s chrámovými hájmi, s veľkolepými stavbami a sochami, s freskami v rozsiahlych stĺpových sienach, s umeleckými zbierkami, bibliotékami a slávnymi školami. Život tu bol neobyčajne čulý, ba dokonca až hlučný: v zmiešanom obyvateľstve a predovšetkým v nižších vrstvách to stále vrelo, vzbury boli na dennom poriadku. Antiochia bola v celej Sýrii strediskom úradníkov a dôstojníkov, finančníkov a obchodníkov, dobrodruhov, kurtizán a zaháľáčov, umelcov a literátov. Bol to akoby Pantheon, zberná nádrž naj-

rozmanitejších náboženstiev, pevnosť helenistického pohanstva, bitevné pole heréz a kresťanských siekt". /P. Monceaux, Saint Jérôme, sa jeunesse, Paris 1932, s.104/.

Hieronym vyhládal v Antiochii vilu kňaza Evagria, kde bol už práve očakávaný.

9. VILA EVAGRIA

Evagrius pochádzal od toho rímskeho generála Pompejana, ktorý mal barbarké prímenie Francus a ktorý v treťom storočí premohol kráľovnú Zenobiu. Pravdepodobne bol v príbuzenstve s nejakým dôverným poradcom cisára Konštantína. Hovoril grécky ako svojou materskou rečou a býval v Antiochii. Tu sa stal kňazom, potom ho však vzal biskup Euzébius z Vercelli, ktorý za vlády arianizmu žil vo vyhnanstve, so sebou na západ. V Itálii využil Evagrius vážnosť, ktorú požíval u cisára, aby podporoval pápeža Damasusa. Potom sa vrátil späť do Antiochie a síce s jedným prípisom, ktorý veľmi urážal Basilia z Cezareje a kepadóckych biskupov. Vďaka jeho moci a jeho politickému vplyvu hral vtedy na Východe akoby polouhradného zástupcu rímskej Cirkvi.

Hieronym sa s ním spoznal v Aquileji. Je možné, že Evagrius bol zakladateľom tamojšieho "Mníšskeho" spoločenstva. Bez toho, že by sa bol sám zriekol svetského života, stal sa horlivým priekopníkom pustovníkov, obrancom nicejského vyznania. Biskupské sídla v Antiochii a v Ríme udržiavali, ako je známe, úzke spojenie s askétmi. Vonkajším znakom tohto trojčlenného spolku sa stalo, že Evagrius preložil do latinčiny Aténazom napísaný Život sv. Antona, ktorému priatelia Ponticiána v Trieri dakujú za podnet k ich obráteniu.

Evagrius vlastnil nádherný veľkostatok v Maronii a pravdepodobne aj dom v Antiochii. Hieronym tu našiel bohatú bibliotéku, luxusne zariadené miestnosti, ktoré sa mu veľmi páčili, otrokov pre svoju obsluhu a veľmi dobrú kuchynu. Veľké univerzitné mesto so svojim zdravým podnebíom a so svojou výhodnou polohou blízko pobrežia a v nádhernom prostredí, všetko to bolo príhodné k tomu, že ho to nadchýnalo. Svoje dni trávil rozhovormi v tieni stromov. Mohol sa poprechádzať po horách alebo na pobreží Stredozemného mora. Predovšetkým však pracoval. Navštevoval grécke prednášky, odpisoval nové rukopisy a čítal svoje obľúbené miesta z Plauta, Cicera a Vergila, aj bibliu tak často, že ju vedel naspamäť.

Ale sa neoslobodil od neviditeľného ostňa. Tento bezstarostný, štúdiám venovaný život, nebol to vlastne vzor pohanského vzdelanca, ideál Epikura a v žiadnom prípade vzor jedného mnícha, učeníka Ježiša Krista? Tak totiž napísal Teodóziovi, jednému askétovi, ktorého spoznal na svojej ceste v jednom koinobitskom kláštore. Dramatizoval situáciu a líčil sa v najčiernejších farbách. Kedy len bude môcť nájsť odvahu odtrhnúť sa od vábení Antiochie, aby mohol zobrať na seba riziko púšte a samoty? "Ako rád, ach, ako rád by som chcel byť vo vašom kruhu a s radosťou objasť vaše obdivuhodné spoločenstvo, hoci by moje biedne oči neboli hodné sa na vás pozerieť. Chcel by som vidieť púšť, ktorá je krajšia, než všetky mestá..."

Teodózius by mu mohol odpovedať, že to len od neho závisí, obrátiť sa k Antiochii chrbátom. Ale Hieronym tuší túto námietku zdravého ľudského rozumu a predstavuje sa úmyselne horším, ako je: "Moje hriechy sú tou prekážkou, ktorá všetkou možnou vinou zataženému zabranuje prístup do spoločenstva blažených".

Akú vinu to vlastne mal na sebe? On nemal rád svoju tetu Kastorinu. A mal príliš rád len gréčtinu, pekné rukopisy a knihy. A takto pokračuje: "Preto vás prosím, oslobdte ma svojou modlitbou z temnoty tohto sveta. Už som vám to povedal, keď som bol u vás, teraz to opakujem písomne, že môj duch je úžasnou túžbou tiahnutý k tomu povolaniu.

A od vás závisí, či sa toto odhodlanie uskutoční. To chcenie je mojou vecou, ale od vašich modlitieb závisí, či moje chcenie bude završené. Ja som totiž ako nejaké choré ovca, ktorá zablúdila od stáda..." /Ep.2/

Ako tolčí iní, tento mladý muž sa cíti priamo priťahovaný životom, ktorý pokladá za dokonalý, hoci sa tento život všetkému tomu protiví, čo on vrúcne miluje. Svoje opravdivé povolanie ešte nepozná. S úprimnosťou; ktorá je oveľa dôslednejšia, než by opravdivá úprimnosť mala byť, sa stále ponosuje: že totiž jeho vôľa je rozdvojená medzi túžbou po tomto mníšskom živote, ktorý pokladá za dokonalý a medzi túžbami svojej duše, ktorých nie je schopný sa zrieknuť. Všetky listy, ktoré píše z Antiochie, akoby spievali tú istú pieseň. Hieronym je žalobca i obhajca seba samého v jednej osobe. A keď sa pred askétmi priznal ako hriešnik a svetské dieťa, ponáhľa sa s odľahčeným srdcom na grécke prednášky, na ktorých priamo visí jeho srdce.

U Evagria znova stretol jedného starého priateľa, kňaza Innocencia. Tento sa nenechal myliť ohľadne opravdivého povolania Hieronyma. Môže tento mladík snívať o askéze koľko chce, Innocencius mu bude bez presťania odpovedať: Ty si a zostaneš rétorom! Ukáž nám nejakú skúšku tvojho talentu, lebo to je to, k čomu ťa Boh stvoril!

Hieronym sa vzdáva a sadá si k práci. Počul rozprávať jednu príhodu, tak dramatickú, ako nejaká novela Apuleia. Istá žena z Vercelli bola obžalovaná z manželskej nevery. Potom ju s jej údajným milým dovoliekli pred súd a mučili. Aby sa skrátilo mučenie, mladý muž sa ihneď priznal. Bolo to asi falošné priznanie. Avšak zo ženy nemohli dostať žiadneho slova. Sedemkrát sa kat zahnal mečom, aby jej odsekol hlavu. Pretože ju pokladali za mŕtvu, odovzdali ju klerikom, ktorí sa mali postarať o pochovanie tejto obety. Títo potom videli, že táto chudera ešte žije. Postarali sa o ňu a skryli ju a namiesto nej vložili do hrobu inú mŕtvolu. Žena opäť ozdravela, avšak i potom, ako predtým, podliehala rozsudku súdu. Keď sa Evagrius dopočul o priebehu tejto udalosti, vymohol jej u cisára udelenie milosti.

Hieronym sa podujal vyrozprávať túto strašnú a zároveň dojímavú príhodu. Opisuje jednotlivé osoby. Sudcu: "Zástupca konzula, oči opité ukrutnosťou, podobný dravému zveru, ktorý zlízal krv a baží po ďalšej, rozkazuje zopakovať tie muky... krvilačne škripe zubami..." Potom obeť: "Vlasy jej priväzujú na kôl, celé telo je natiahnuté na škripec, prikladajú jej k bokom oheň, nešetiac ani prsia... vytrhávajú jej údy z kĺbov... ona usmerňuje svoje oči k nebu..." Napokon dav: "Len čo bol rozsudok oznámený, vedie ju kat na popravu. Všetok ľud sa hrnie von, aby videl túto scénu; mohli by sme si myslieť, že celé mesto sa dalo na pochod, tak sa tisne dav pred bránami". Potom líči Hieronym, ako sa kat zbytočne namáha ženu usmrtiť. A je pozoruhodné, že táto si zachová i pod údermi svoj pokoj. Dav sa stáva zlostným a zastáva sa jej. Zasaňujú liktori kohorty. Jeden z nich sa zdráha nešťastnicu zabiť. Konečne jej dávajú úder z milosti a potom prichádza k tomu zdanlivému pohrebu.

Fantázia budúceho autora sa mohla na tomto príbehu, na tejto poviedke, ktorá bola tak dlhá, ako i srdcelomná, rozplývať podľa Rubovôle. A túto strašnú baladu končí prejavom úcty Evagriovi: "A teraz uvádzame meno nášho drahého Evagria. Keby som mal dokazovať, mohol by som všetko vymenovať, čo urobil pre Krista a pritom by som bol celkom bez seba; avšak keby som chcel úplne mlčať, môj hlas by samočinne prepukol v radostnú chválu. Veď kto by mohol byť hodný, aby vyspieval jeho chválu?" /Ep.1.15/

Takéto boli rétorické cvičenia, ktorým sa Hieronym venoval cez voľný čas svojich antiochijských dní. Týmto spôsobom sa pripravoval, aby raz mohol prekladať tie strany veľkých hebrejských prorokov, ktoré zvestujú o inakších krvavých udalostiach... Avšak zostávalo nebezpečenstvo, že sa stratí v blahobytnom živote Antiochie. Odkiaľ len prišiel ten úder bičom, ktorý znova prebudil jeho odvahu a vzbudil silu k rozhodnutiu?

Hieronyma zachvátila nejaká horúčka, ktorá ho priviedla až na okraj smrti.

TÍ, KTORÍ MAJÚ NAJVÄČŠIU ZODPOVEDNOSŤ V CIRKVI

Mladá Cirkev prvého storočia bola ešte úplne ovládaná činmi Ducha Božieho a blízkosťou Ježiša Krista. Práve preto v nej panovala sloboda, mnohorakosť názorov a úloh. Ale mladá Cirkev už od samotných začiatkov vedela, že potrebuje nielen slobodu, ale aj poriadok. Tak teda od začiatku boli ľudia, ktorí mali dohliadať na poriadok v spoločenstve. Volali ich podľa príkladu Starého zákona "starejšími". Mali na starosti poriadok, jednotu a pokoj v komunite. Ale čoskoro sa ukázalo, že ne-jeden "starejší" nevie si poradiť s niektorými problémami. Daktorí kresťania totiž interpretovali svoje zážitky Ducha Božieho veľmi svojvoľne a opačne. Taký je osud človeka. Rozmnožil sa počet falošných pro-rockov a falošných učiteľov, o ktorých často hovorí sv. Písmo. Spoločen-stvá sa začínali rozkladať a nevedeli už, čo je správne a kde je sku-točná cesta Kristova. Vznikali skupiny, roztržky, hrozilo nebezpečen-stvo rozkladu. Pravda, v jednotlivých prípadoch usmernili ich slová apoštolov a prvých Kristových žiakov, ale postupom času vznikali problé-my, ktoré prekračovali možnosť posúdenia jedného apoštola: tu dokonca on sám nevedel, čo si má o probléme myslieť. Ukázalo sa to predovšetkým pri jednej otázke, ktorá vznikla v mladej Cirkvi: či slobodno krstiť pohanov bez toho, aby sa predtým boli stali židmi? V tejto otázke do-konca apoštoli mali rôzne názory. Preto si spolu zasadli, privolali starejších z komunity /por. Sk 15,6/, aby spoločne rokovali. Az potom došli k uzáveru: áno, pohana možno pokrstiť bez toho, že by sa musel stať židom, zachovajúc všetky židovské zákony. Toto stretnutie bolo prvým cirkevným koncilom /por. Sk 15/. Ale nebolo to obyčajné stretnutie rady, ktoré potvrdilo názor väčšinou hlasov. Počas rokovania zažili, že Pán bol prítomný uprostred nich a že jeho Duch ich priviedol k spo-ločnému názoru: "Duch svätý a my sme sa totiž rozhodli neklásť na vás nijaké ďalšie bremeno, okrem toho potrebného" /Sk 15,28/. Konečná zod-povednosť nie je samozodpovednosťou. Vedomie viery Cirkvi je stvárno-vané náboženskými skúsenosťami viery celého kresťanstva.

Mladá Cirkev bolo vďačná za to, že niesla konečnú zodpovednosť za vieru, rozhodovalo v sporných otázkach, bola učiteľkou viery, ktorej Boží Duch pomáhal, ale nielen učiteľkou. Viera chce totiž ukazovať ces-tu, udávať smer činnosti a životu. Skutočný učiteľ viery je teda záro-ven vodcom veriacich, dáva rady a smernice, ukazuje cestu. Je v Cirkvi pastierom, ako povedal Ježiš. Táto definitívne zodpovedná inštančia Cirkvi je nielen učiteľkou, ale zároveň z určitého pohľadu vodkyňou a vedúcou silou Cirkvi.

Tí, ktorí majú najväčšiu zodpovednosť v Cirkvi majú o túto Cirkev dbať: o vzrast spoločenstva, o vzdelanie spolupracovníkov, o narasta-nie kresťanov v Božom Duchu, o poriadok v komunitách, o jednotu v Cir-kvi, o riešenie sporných otázok, o život Cirkvi...

Tiež pri eucharistických sláveniach, v tomto srdci Cirkvi, dochá-dzalo na mnohých miestach k rôznym roztržkám. Apoštol Pavol o tom pí-še zvlášť vo svojom liste Korinťanom /1 Kor 11-14/. Pre túto eucha-ristickú slávnosť mali byť určení ľudia, ktorí s plnou zodpovednosťou mohli toto tajemstvo Pána strážiť a udržiavať poriadok. Tí, ktorí sú v Cirkvi najviac zodpovední, sú zodpovední zároveň za slávenie eucha-ristie.

KOLEGIÁLNA ŠTRUKTÚRA PRVOTNEJ CIRKVI

Akí ľudia niesli veľkú a konečnú zodpovednosť v Cirkvi? Neboli to jednotlivci, ktorí z vlastnej iniciatívy mohli rozhodovať o sporných otázkach, ale bolo to celé kolégium; kolégium apoštolov spolu so sta-rejšími, ktorí niesli zodpovednosť v jednotlivých komunitách. Apoštol-ské kolégium pochádzalo ešte z časov pred Kristovou smrťou: bol to On,

ktorý povolal Dvanástich, ako nám hovoria o tom evanjeliá. Azda chcel takto symbolicky poukázať na istú zvláštnosť: dvanásti apoštoli mali byť dvanástimi otcami rodu nového božieho ľudu, podobne ako v Starom zákone ľud boží mal dvanásť otcov rodu. Títo dvanásti cítili, iže sú zvláštnym spôsobom zodpovední za to, aby Kristovo slovo, Kristov duch a jeho láska boli prinesené všetkým ľuďom. Cítili zodpovednosť za vydávanie svedectva, hlásanie radostnej zvesti a privádzanie ľudí do Božieho kráľovstva. Ale neniesli túto zodpovednosť osamele, ale práve ako "dvanásti", ako kolégium, ako spoločenstvo, ktoré Ježiš už povolal. A keď jeden z nich sklamal a stal sa zradcom, vedeli, že niekto iný má zaujať jeho miesto. /Sk 1,15-26/.

PODSTATA ÚRADU

Prečo apoštoli chápali účasť v tomto kolégiu ako úrad? Pretože vedeli, že práve spoločne, ako kolégium, sú povolaní k najväčšej zodpovednosti v Cirkvi. Čo to je úrad, skúsme si vysvetliť na nasledujúcom prirovnaní: ak policajt na ulici vidí bitku, zakročuje, pretože má také nariadenie. Nerobí to, ako pán Meier, či Schulze, ale preto, že patrí k polícii, lebo celej polícii je zverené starostlivosť o poriadok v meste. Tento policajt má "úrad". Podobne je to s kolégiom, ktoré nesie najvyššiu zodpovednosť v Cirkvi; ako jednotlivci majú v Cirkvi rovnaký význam ako ostatní. Ale ako kolégium, ako spoločenstvo majú takú úlohu, ako nikto: konečnú zodpovednosť za život Cirkvi.

TRI SKUPINY JEDNÉHO ÚRADU

Už v prvých desaťročiach existencie Cirkvi sa vo vtedajšom kolégiu zodpovedných združila určitá skupina z praktických dôvodov, lebo apoštoli nemohli zvládnuť prácu, ktorá bola potrebná. Nemohli dbať všade na poriadok, riešiť spory, vyučovať všade tam, kde to bolo potrebné, diskutovať s ľuďmi. Preto hľadali pomocníkov, "mužov, ktorí sa tešili dobrej povesti, plných Ducha a múdrosti /Sk 6,3/. Takíto mali byť ich pomocníkmi v práci. Mali ako Pán Ježiš a apoštoli pomáhať ľuďom a slúžiť, spĺňať službu. Preto ich nazvali diakonmi. Patrili do kolektívu ľudí zodpovedných, ktorí spĺňajú pomocnú službu, ale mimoriadne schopní ľudia, ohniví proroci, hlásatelia Božieho slova. Kratili, boli kazateľmi, vytvárali cirkevné dejiny.

Nakoľko sa zväčšil počet spoločenstiev, kontakt s jednotlivými sa stal ťažším. Čoraz viac vzrastal počet zodpovedných za komunitu /starejších/. Bolo preto potrebné, aby niektorí z nich dbali o jednotu spoločenstiev. V opačnom prípade jednotlivé komunity by postupne šli svojou vlastnou cestou. To by bol býval koniec jednoty v Cirkvi. Takúto skupinu najvyššej zodpovednosti volali vtedy gréckym slovom "episkopi". Znamená to toľko ako prehľad, dozor. Boli to tí, ktorí mali plniť dozor, pretože mali prehľad o mnohých skupinách. Mali dbať o pokoj medzi komunitami, o jednotu viery, o riešenie problémov, ktoré jednotlivé starejšie komunity nemohol už sám rozriešiť. Z gréckeho slova "episkopos" /ten, ktorý má prehľad a dozor/ pochádza slovo biskup.

"Starejší" každej jednotlivéj komunity sa po grécky volali "presbyteroi". Z tohoto gréckeho slova pochádza nemecké slovo "priester". Ale toto slovo niekedy nás môže pomýliť. Môžeme si myslieť, že biskup je čosi iné, ako obyčajný knaz, alebo tiež, že diakon je čosi iné ako knaz jednotlivéj komunity. V skutočnosti všetky tri stupne ľudí najviac zodpovedných, tvoria celok. Všetci tvoria spoločne jedno kolégium, ľudí konečne zodpovedných, jeden "úrad" v Cirkvi.

NA ČELE KOLÉGIA STOJÍ PÁPEŽ

Pre mladú Cirkev nebolo vecou ľahkou rozlíšiť kde sa stotožňujú s Kristovým myslením a kde sa vlúdili fanatici, falošní proroci, hlásatelia bludov, zvodcovia. Jestvovalo aj vtedy mnoho komunít, ktoré kráčali svojvoľnou cestou viery, hoci to bolo cesta bludná. S takýmito komunitami nechceli udržiavať spoločenstvo /communio/. Členov takýchto spoločenstiev nepripúšťali k eucharistii, slávanej vo svojej komunite. Jestvovali vtedy mnohé spoločenstvá, ktorých členovia mohli prijímať aj v cudzej komunite. Ale aj inoverci si tvorili takéto komunity, ale iných do nich nevypustili. Teda aj vtedy jestvovalo množstvo "církví", od seba oddelených a vylučujúcich sa navzájom od Pánovho stola. Kde potom bola skutočná viera? Odkiaľ teda jednotlivá komunita sa mala dozvedieť ku ktorému "communio" sa má pridať? Všeobecnou sa už aj v tej dobe chápala zásada: s takou komunitou, ktorá je v komunitárnom spoločenstve s Rímom môžeš aj ty udržiavať eucharistické spoločenstvo. Kto pristupuje ku sv. prijímaniu v rímskej komunite, ten má Kristovu vieru, Kristov život, ten je v Kristovej Cirkvi. Vtedy panoval tento názor. Rímska komunita bola považovaná za smerodajnú hlavne preto, že v nej pracovali apoštoli Peter a Pavol a oni ju stvárňovali. Pápež je biskupom rímskej komunity. Kto súhlasí s vierou tejto komunity, ten zostáva vo veľkom spoločenstve Cirkvi. Rímsky biskup so svojou komunitou je zároveň meradlom viery a garantom viery.

Pápež je tiež pre biskupov základom jednoty ich viery a ich spoločenstiev. Bez tejto jednotiacej zásady by sa rozpadlo spoločenstvo viery. Ako apoštol Peter bol pre mladú Cirkev skalou, nositeľom kľúčov, pastierom celého stáda, tak aj dnes pápež je viditeľnou zásadou a základom jednoty viery a spoločenstva /Koncilové texty o Cirkvi 18/. Pre túto skalú Cirkvi potrebné sú samotné prísľuby, ktoré dal Kristus Petrovi: "A ja ti hovorím: "Ty si Peter, čiže Skala a na tejto Skale postavím svoju Cirkev a brány pekelné ju nepremôžu. Tebe dám kľúče od kráľovstva nebeského: čokoľvek zviažeš na zemi, bude zviazané aj na nebi, a čokoľvek rozviažeš na zemi, bude rozviazané aj na nebi" /Mat 16, 18-19/. Táto obrazná reč dáva výraz konečnej zodpovednosti v Cirkvi. Evanjelium sv. Jána zvyrazňuje to isté v inom podobenstve: "Pas baránky moje" /Jn 21,15/. Tu je odovzdaný Petrovi - pápežovi najvyšší pastiersky úrad v Cirkvi.

Tento Peter má v dejinných búrkach podopierať a posilňovať svojich bratov: "Šimon, Šimon, hľa Satan si vás vyžiadal, aby vás preosial ako pšenicu. Ale ja som prosil za teba, aby neprestala tvoja viera, a ty, keď sa raz obrátiš, utvrdzuj svojich bratov" /Lk 22,31 n/.

Franz kard. König

FARSKÉ SPOLOČENSTVO

Druhý vatikánský koncil si vytýčil za cieľ obnovu Cirkvi. Mierou tejto obnovy je obnova farnosti. Rozhodnutia koncilu sa vtedy uvedú do života, keď sa farnosti pretvoria v jeho duchu. Prv však, než by sme začali hľadať v čom spočíva obnova farnosti, musíme si objasniť jej pojem. Začneme etymológiou.

1. Etymológia slova "farnosť"

Slovenský výraz "farnosť" má spoločný koreň s gréckym "paroikia" /far - par/. Prevzala ho aj latinčina /parocia/ a z nej sa dostal aj do cirkevnej slovenčiny.

Grécke sloveso "paroikeo" má v civilnom živote dva významy:

- a/ bývať a žiť niekde v blízkosti, v susedstve niečoho;
- b/ bývať niekde dočasne ako cudzinec.

Sväté písmo si osvojuje tento druhý význam. Vzťahuje ho napr. na Ježiša /Lk 24, 18: sumonos paroikes en Ierousalém = ty si variš jediný cudzinec v Jeruzaleme /i Abrahám/ Hebr 11, 9: pistei parokésen eis tén gén tés epangelias - s vierou žil v zaľúbenej zemi ako cudzinec/.

V Svätom písme dostáva tento výraz aj isté eschatologické zafarbenie. Boží ľud je tu na zemi iba prechodne, ako pútnik, cudzinec. Z tohto slovesa pochádza podstatné meno "paroikia" a označuje to spoločenstvo Božieho ľudu, ktoré žije prechodne na nejakom území. V Starom zákone tak žil napríklad vyvolaný národ v Egypte /Gn 15, 13: hoti paroikon estai to spérma sou en gé idea: tvoje potomstvo bude czdzincem v krajine, ktorá mu nepatrí; porov. Sk 7, 6/, v Novom zákone zase napríklad v Ponte, Galácie, Kapadócie atď. /1 Pt 1, 17: an fobótón tés paraokias umén chronon anastraféte - žite bohobojne v čase svojho pozemského putovania/. Ako prídavné meno ho v tom istom zmysle používajú Skutky Apoštolské /7, 6.29/, sv. Peter v prvom liste /2, 11/ a hlavne list Efezanom, kde je dôležité miesto /2, 19/, ktoré teologicky zdôvodňuje život farnosti: "Už nie ste cudzinci ani prílelci /xeni kai paroikoi/, ale spoluobčania svätých a členovia Božej rodiny".

Farnosť podľa modelu biblického "paroikia" nie je jednoducho akýmsi spoločenským "susedstvom", ešte menej právnický spravovaný spolkom, ale spoločenstvo pútnikov, ktorí na zemi nenachádzajú pravý domov a preto sa snažia dostať do domu nebeského Otca.

2. Význam slova "parochus"

Grécke sloveso "parechó" znamená udržiavať, poskytovať, odovzdať, podať do rúk, postarať sa o niečo alebo o niekoho. V profánom význame "parochus" je ten, čo sa vezie na tom istom bojovom voze, spolubojovník, ktorý verne bojuje na život a na smrť. "Parochos" je teda spolucestujúci čo všetko obstará, čo poskytuje do boja potrebné zbrane, potravu, oblečenie, ktorý sa v prípade choroby postará o lieky a opateru.

Sv. Pavol sa v tomto zmysle vyjadruje o Bohu: "Tým, čo sú bohatí v tomto svete prikazuje, aby neboli namyslení a nemali nádej v neistotom bohatstve, ale v Bohu, ktorý nám hojne dáva všetko /tó paréchontí hémin pánta /1 Tim 6, 17/. Boh je teda "parochus", ten, čo sa o nás stará, všetko zaobstaráva poskytuje.

Na inom mieste podmetom slovesa "paréchó" je sám Kristus. Napr. keď sa starší prihoverali u Ježiša vo veci kafarnaumského stotníka: "Zaslúži si, aby si mu v tom vyhovel /hó paréxei touto/" /Lk 7, 4/.

Užíva ho aj sv. Pavol, keď vyzýva Títa, aby bol vzorom v dobrých skutkoch: "Vo všetkom im buď ty sám príkladom dobrých skutkov" /parechomenos/ /Tít 2, 7/. Inde píše, že aj kresťan má byť vzorom: "Vy však, páni dávajte /paréxesthe/ sluhom, čo je spravodlivé a slušné" /Kol 4, 1/.

3. Teológia farnosti

3.1. Historický pohľad

Farnosť sa vždy rodila v krstnom prameni. Preto bola sviatostným spoločenstvom veriacich, ktorí v krstnom prameni dostali život a usilujú sa dosiahnuť spásu. Krstný pramen sprítomňuje Krista a všetci, čo sa okolo Krista zhromažďujú, aby mali na ňom účasť a podľa neho pretvorili svoj život, tvoria spoločenstvo lásky. Toto pozemské "spoločenstvo svätých", ako ho nazýva sv. Pavol, je vždy miestnym, teritoriálnym spoločenstvom, zviazaným s miestom a to s krstným pramenom. Tento rys v ponímaní farnosti, že je totiž územnou jednotkou, časťou diecézy a tak celej Cirkvi, dominoval až do súčasnej doby. Prvý významný pokus prelomiť teritoriálne hranice farnosti vznikol vo Francúzsku v rokoch 1944 až 1946. Na čele tohto pokusu stojí kardinál Suhard a abbé Henri Godin, ktorých mená sa spájajú so vznikom "Mission de Paris" a "Mission de France". Veľkú rolu tu zohralo aj hnutie kňazov-robotníkov. Táto snaha, aj keď sa nerealizovala v pôvodnom pláne, predsa vo veľkej miere prispela k pretvoreniu vnútorných štruktúr farnosti, čo vlastne prebieha ešte aj v dnešných časoch.

Druhý silný popud k prebúraniu strnulých teritoriálnych hraníc farnosti, alebo aspoň snaha urobiť ich pružnejšími, vznikol pred niekoľkými rokmi na tých miestach, kde najviac zápasia s nedostatkom kňazských povolání. Ide zvlášť o Latinskú Ameriku a krajiny tretieho sveta, kde populácia rýchle narastá. Na mnohých miestach vedenie farnosti preberajú na to schopní laici a spontánne vytvorené spoločenstvá. Spočiatku sa na tieto malé spoločenstvá v treťom svete dívali s podozrením, no neskôr si získali sympatie cirkevnej hierarchie a nakoniec aj cirkevné schválenie. Najaktuálnejšie stanovisko bolo v tejto otázke zaujaté na tretej biskupskej synode a vyjadrené v apoštolskej exhortácii Pavla VI. Evangelii nuntiandi, kde priamo odporúča-takto alebo podobným spôsobom pretvorenie štruktúr farností. A že to nie je bez úspechu, dokazuje to príklad cirkví v Brazílii a na Filipínach.

3.2. II. vatikánsky koncil a farnosť

Koncil priniesol nový pohľad na farnosť. Aj pred koncilom bola farnosť spoločenstvom, ale príliš zdôraznené a zvýraznené bolo cirkevno-právne hľadisko. Na jednej strane bol farár a na strane druhej veriaci, o ktorých sa bolo treba starať. Farnosť bola najmenšia cirkevno-právna jednotka. Túto predstavu napomáhá aj Kódex v kán. 216, kde § 1. hovorí, že územie diecézy sa má rozdeliť na odlišné územné časti, z ktorých každá má mať svoj kostol a ľud, a svojho správcu. V § 4. sa spomínajú síce tzv. "osobné" farnosti /podľa jazyka, národnosti/; ale tie sa nesmú zriaďovať bez povolenia Sv. Stolice.

Koncil prichádza s novým pohľadom na farnosť. Nedíva sa naň z cirkevno-právneho hľadiska, ale zo strany tajomstva. Cirkev je tajomstvo. Konštitúcia o Cirkvi Lumen Gentium venuje tomuto problému celú prvú kapitolu pod názvom "Tajomstvo Cirkvi". A to čo platí o všeobecnej Cirkvi platí aj o cirkvi partikulárnej. V prvom rade o diecéze ale aj o farnosti. Farnosť je Cirkev v malom. Miestna Cirkev je utvorená na obraz všeobecnej Cirkvi /porov. Lumen gentium 23/. Dekrét o pastorálnej službe biskupov učí, že diecéza je partikulárna cirkev, v ktorej je skutočne prítomná a činná jedna, svätá, katolícka a apoštolská cirkev Kristova /porov. Christus Dominus 11/. Konštitúcia o Cirkvi nazýva cirkvou aj miestne cirkvi: "Táto Kristova Cirkev skutočne jestvuje vo všetkých zákonitých miestnych zhromaždeniach veriacich, ktoré sa tiež nazývajú v Novom zákone cirkvami, pokiaľ sa pridržajú svojich pastierov, lebo ony sú na svojom mieste novým ľudom, ktorý povolal Boh v Duchu Svätom a vo všetkej istote /porov. 1 Sol 1,5/. V miestnych cirkvách sa hlásaním Kristovho eva-

nejšia zoskupujú veriaci a slávi sa tajomstvo Pánovej večere... V týchto spoločenstvách, i keď sú neraz maličké a chudobné alebo roztratené, je prítomný Kristus, ktorého mocou sa združuje jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev" /Lumen gentium 26/.

Samozrejme, že tu nejde o úplne nové učenie a objav Koncilu. Už pre prvotnú Cirkev a sv. Pavla bolo samozrejmé, že Cirkev nie je ničím nepostihnuteľným, abstraktným, ale že sa realizuje v miestnych cirkvách. Cirkev ako celok sa vyvíjala v malých kresťanských spoločenstvách rozptýlených po rímskej ríši. V týchto malých cirkevných spoločenstvách sa hlásalo evanjelium, vysluhovali sa sviatosti, tu sa kresťania cítili ako doma, boli soľou zeme, pohnútkou k obráteniu pre ostatných. Prv, než by sa bola Cirkev stala svetovou, bola najskôr korintskou, efezskou alebo galatskou cirkvou.

3.3. Nový cirkevný zákonník

Učenie koncilu našlo svoje právnické vyjadrenie v novom cirkevnom zákonníku. Tam sa farnosť definuje takto v kán. 515: "Farnosť je isté spoločenstvo veriacich v Krista, pevne zriadené v partikulárnej cirkvi, o ktoré pastoračná starostlivosť je pod autoritou diecézneho biskupa zverená farárovi, ako jeho vlastnému pastierovi" /§ 1/.

Farnosť je teda v prvom rade spoločenstvo. Hoci nový kódex zdôrazňuje na prvom mieste práve toto hľadisko, zostáva aj naďalej farnosť viazaná na územie, pretože spoločenstvo žije na vymedzenom území. Preto ďalší kán. 518 hovorí, že "farnosť je podľa všeobecného pravidla územná a zahrnuje všetkých veriacich istého územia". Dodáva však, že "ak je to potrebné, môžu sa zriadiť osobné farnosti z hľadiska obradu, jazyka, národnosti veriacich nejakého územia". Takéto farnosti sú dnes už známe po celom svete.

3.4. Teologické základy farskej pastorácie

Čo je hlavným cieľom farskej pastorácie? Oprava kostola, vyučovanie náboženstva, kázanie alebo vysluhovanie sviatostí? Starosť o veriacich? Samozrejme aj to sú ciele farskej pastorácie. Lenže ciele, ktoré sú súčasne prostriedkami k dosiahnutiu vyššieho cieľa a tým je privádzanie ľudí k spásu. Aby sa mohol dosiahnuť tento posledný a konečný cieľ, treba sledovať bližšie ciele, ktoré k tomu vedú:

- 1/ pozývať a viesť ľudí k zjednoteniu s Kristom a
- 2/ z ľudí zjednotených s Kristom vytvárať vzájomnú bratskú jednotu a tá aby bola kvasom v tomto svete /porov. Jn 17, 20-24; Lumen gentium 1/.

3.4.1. Cieľom farskej pastorácie nie je odovzdávanie náboženských práv, ba ani vysluhovanie sviatostí.

Odobzďavanie náboženských vedomostí i vysluhovanie sviatostí slúži iba k tomu, aby privádzali ľudí k osobnému spojeniu s Kristom a toto spojenie prehľbovali. K. Rahner vidí ako prvú podmienku obnovy súčasnej farskej pastorácie v prehĺbení viery a osobného spojenia s Bohom samotných knazov, aby nezostali na úrovni funkcionára, ktorý len učí a vysluhuje sviatosti.

Súčasná sekularizovaná doba kladie veľké nároky na kresťana. Rahner sa pýta: Bude schopný zostať verný Kristovi? A odpovedá: Budúci kresťan bude alebo mystický, čiže človek žijúci v hlbokom osobnom spojení s Bohom, alebo prestane byť kresťanom. Pastorácia je teda iba vtedy účinná, keď dokáže privádzať ľudí k tomuto osobnému spojeniu s Bohom. A takúto pastoráciu dokáže rozvinúť iba ten, kto sám žije v Bohu. Tieto a budúce roky, hovorí Rahner, preosejú kresťanov i knazov. Samotu v prežívaní viery v sekularizovanom svete, neúspe-

chy, rúcanie sa starých tradičných pastoračných štruktúr nedokážu ani laici, ani knazi prežiť inak, ako v osobnom spojení s Bohom. Je takmer isté, že počet veriacich i knazov sa bude stále znižovať. Kto však zostane, ten - v samote prežívanej s Bohom - sa stane dost silným, životaschopným pre nový život podľa evanjelia a pastoráciu.

3.4.2. Pastorácia má viesť ľudí k osobnému spojeniu s Kristom.

Pre mnohých je ešte stále novota učenia koncilu i biskupských synód, že hlavným cieľom farskej pastorácie je vytváranie bratského spoločenstva v Kristovi. Koncil v dekréte o kňazskom účinkovaní a službe to vyjadril takto: "Úloha duchovného pastiera sa neobmedzuje iba na starosť o jednotlivých veriacich, ale sa osobitným spôsobom rozprestiera aj na utváranie ozaisteného kresťanského spoločenstva" /Presbyterorum ordinis 6/.

Na základe čoho môžeme tvrdiť, že podstatným cieľom pastorácie je budovanie bratského spoločenstva a že hlásanie slova a vysluhovanie sviatostí v istom zmysle slúžia na budovanie Kristovho spoločenstva? Možno to tvrdiť preto, lebo

1/ Kristov život možno prežívať iba vo vzájomnej láske, v bratskom spoločenstve. Tam, kde prežívajú Kristovo učenie, nutne vzniká spoločenstvo. Veď podstatou Kristovho učenia je láska, ktorá sa stará, obetuje a dáva život za iných /porov. Jn 15,13/;

2/ veriaci iba v Kristovom spoločenstve nachádzajú prirodzený a nadprirodzený domov /porov. Presbyterorum ordinis 6,8/;

3/ v misionárskom poslaní Cirkvi čiže farnosti, má prvoradú úlohu jednota spoločenstva. Kristus povolal svojich, aby boli jedno a prisľúbil, že svet spozná Boha podľa tejto jednoty /porov. Jn 17, 21/. To znamená, že Cirkev a v nej farnosť pre svet bude výzvou iba ako bratské spoločenstvo a iba tak bude znakom a sprostredkovateľom Božej lásky a iba tak splní svoje poslanie /Lumen gentium 1; Apostolicam actuositatem 17,18; Ad gentes 15; Evangelii nuntiandi 13, 21, 77/.

3.5. Farská pastorácia a nové cirkevné predpisy

Predkoncilové cirkevné predpisy dávali sa na pastoráciu takmer výlučne z hľadiska hierarchie, vedenia farnosti. Keď koncil hovoril o Cirkvi, tak najprv pojednával o Božom ľude /kresťanskom spoločenstve/ a až potom o klerikoch a ich zvláštnych povinnostiach a úlohách, službách v rámci spoločenstva. Z tohto učenia koncilu nové cirkevné predpisy stiahli dôsledky. Vysvitá z nich presvedčenie, že prvým nositeľom pastorácie je Boží ľud, čiže miestne spoločenstvo. Boží ľud žijúci vo farskom spoločenstve má takto dve úlohy: jednu "smerom von" /misijské poslanie, svedectvo pred neveriacimi/ a druhé poslanie "smerom dovnútra" /duchovná starostlivosť o údy spoločenstva/. Obe tieto úlohy vyplývajú z nových cirkevných predpisov.

3.5.1. Poslanie farského spoločenstva "smerom von"

Koncil v dekréte o misijskej činnosti Cirkvi hovorí: "Boží ľud žije v spoločenstvách - najmä diecéznych a farských - a tieto spoločenstvá majú vydávať svedectvo o Kristovi pred národmi /Ad gentes, 37/. Biskupská synoda zaoberajúca sa evanjelizáciou často zdôrazňuje, že prvým a najdôležitejším nositeľom evanjelizácie je Boží ľud. Veriaci vytvárajú spoločenstvo a "ono samo tiež sa stáva ohlasovateľom evanjelia" /EN 13/. Inde píše, že práve život veriacich ako svedectvo pohýňa neveriacich smerom k viere. Pýtajú sa: prečo tak žijú? Prečo sú takí a čo im dáva silu? /porov. EN 21,41/.

Nový dôraz na pastoračné poslanie a zodpovednosť farských spoločností kladú aj nariadenia Posv. kongregácie pre sviatosti a Boží kult. Z pomedzi nich sa vyníma Ordo initiationis christianorum adultorum /OICA/, ktorý pojednáva o obrátení, birmovaní a prijímaní dospelých. Jeho vydaniu predchádzal prieskum po celom svete. Hľadalo sa, kde je najviac obrátení, kde kresťanstvo žije. A výsledok? Tam, kde farnosti sú živými bratskými spoločenstvami. N.B. tu nie je reč o nejakom ideáli. Napr. v Kórei bolo v roku 1981 1,5 milióna katolíkov a mali pritom 87 200 krstov dospelých. V tom istom čase na celom svete bolo 1 300 000 krstov dospelých. OICA teda zdôrazňuje, že pri obrátení dospelého, pri jeho privádzaní k viere hlavnú rolu hrá kresťanské spoločenstvo. Presne tak, ako to bolo u prvých kresťanov.

3.5.2. Poslanie farského spoločenstva "smerom dovnútra"

Farské spoločenstvo a jeho členovia majú pastoračnú úlohu aj smerom k ostatným údom spoločenstva. Dospelým, podľa OICA, iba vtedy možno vyslúžiť sviatosti ak sa už predtým stal údom, ak sa dostal do spojenia s kresťanským spoločenstvom /porov. OICA 19,38,39,41/. O úlohe spoločenstva v tomto smere píše aj inštrukcia o krste detí:

"Boží ľud, ktorý predstavuje miestne spoločenstvo, má takú istú úlohu pri krste detí ako aj pri krste dospelých. Dieťa má právo na lásku a pomoc spoločenstva". Podobne aj dokument o birmovke: "V prvom rade úlohou spoločenstva je pripraviť pokrsteného na prijatie birmovania". V spojení s celým spoločenstvom a s jednotlivými veriacimi /obirmovaní/ dostávajú potrebnú pomoc, aby sa dopracovali k vydávaniu svedectva a aby pocitovali potrebu prijímať eucharistiu".

V tomto duchu znejú aj najnovšie predpisy CIC o birmovaní a sv. prijímaní /kán. 890 a 914/.

4. Záver

Dá sa toto všetko uskutočniť? Nejde o príliš vysoký ideál? Dejiny cirkvi, zvlášť prvotnej, dokazujú, že je to možné. Prax dokazuje, že tie farnosti, ktoré nežili ako spoločenstvá sa pomaly rozpadli.

Najdôležitejšou podmienkou vzniku farského spoločenstva je, aby sa všetci členovia farnosti usilovali o nadprirodzenú jednotu, aby sa schádzali v mene Ježišovom, aby pre nich nebolo nič dôležitejšie než prítomnosť Ježiša medzi nimi. Bez neho nemožno nič urobiť, teda ani farské spoločenstvo vytvoriť. Farnosť nie vtedy je dobrým spoločenstvom, keď je perfektne zorganizovaná, riadená, ale vtedy, keď je v nej prítomný sám Ježiš.

Veľkú rolu pri vzniku farského spoločenstva hrá sám kňaz. Kňaz nie vtedy dá podnet k jeho vzniku, ak bude dobrým organizátorom, ale ak svoj život odcvzdá Kristovi a dovolí, aby on formoval farnosť na svoje Telo, na farské spoločenstvo.

A nesmie sa zabúdať, že centrom farnosti nie je farská budova a v nej kancelária, ale oltár a okolo neho zhromaždené farské spoločenstvo.

A D V E N T

Mária, Jozef,
je pre vás miesta stále menej;
už ani do maštali
vám zootechnici nedovolia vojsť
a pastieri sa hanbia
sledovať hviezdy na nebi,
lebo im kovové pripínajú na hrud',
s fujarami sa musia hlásiť do súborov
a s ovečkami družstvá šafária.

A naše srdcia,
naše príbytky?
- Prečistá Panna,
tam sa už dávno
nezmestí ani obrázok
Božského Srdca Ježišovho,
pretože srdcia sú zvnútra i zvonka
skrz-naskrz obrastené
akademickými
aj celkom falošnými titulmi,
hrubočiznou vrstvou pretváranky,
poriadnou hrošou kožou
proti výčitkám svedomia
aj tenkou blanou strachu
o veľmi ťažko získanú
protekciu;
v príbytkoch zase sa sotva hneme
pre tmoliacich sa psov,
vitríny plné brúsneho skla,
televízory,
hracie skrine
a hluché gauče,
pre rokokové tanečnice
a orientálne haraburáky,
pre tiché akvária
a lomoziace roboty,
pre vyrezávanú detskú kolísku,
v ktorej sa lenivo rozveľuje
angorská mačka
či prestarnutý foxteriér.

Nie, nemýľme sa!
Od čias Herodesa
nič sa tu nezmenilo:
krčmy sú plné pracháčov i zúfalcov,
ulicami sa vlečú zástupy tupých pútnikov,
každý by chcel byť niekde zapísaný,
všade je plno falošných hráčov
a jarmočniská sú v bársktorej škole,
v každom úrade
i v nejednom tiež chráme.
Kupčíme,
žobreme,
udávame,
okiadzame cisárov,
tancujeme pred cisárikmi,
žalárujeme nevinných,
smelším odsekávame hlavy

alebo ich zatvárame
do blázincov.

Och, svätá Panna,
ak sme však predsa v niečom pokročili,
tak rozhodne nie v svätosti,
v chudobe ducha,
v čistote mysle,
v tichosti,
pokore srdca,
v prostote duše priamo detinskej;
zato sa rúhame už s úplnou samozrejmosťou,
klameme vytrvalo a bez hanby,
v mučení sme prefíkanejší,
v ukrižovaní dôslednejší,
zabíjame sa už nie tak horkokrvne
ako skôr chladnokrvne
a zabíjame už nie tak divoko,
rozhodne ale rýchlejšie,
v rozsahu oveľa väčšom
a neviniatka kántrime
radšej už pred ich narodením.

Najhoršie je to s láskou:
lásku ako slovo sme sprznili,
lásku ako cit ľudský zdegeneroval vinou rodičov
a Láskou ako jednou z božských cností
sme opovrhli,
strátili sme ju s Nádejou i Vierou
v onej chvíli,
keď sme zapreli Boha
a zabudli,
že "Boh je láska
a kto zostáva v láske,
zostáva v Bohu a Boh v ňom".

Ó, Matka Lásky,
na naše veľké šťastie
predsa len podaktorí vieme,
že Boh je aj nekonečne milosrdný
a že si Tá On vyvolil
a dal nám ako Prostrednicu milostí.
Ó, dobrotivá,
ó, láskavá,
sprostredkuj nám u svojho Syna,
aby nehľadel na našu úbohosť,
na našu hriešnosť,
lež odpustil nám v tej chvíli,
keď v dokonalej poslušnosti k Otcovi
a z nekonečnej lásky k nám
sa rozhoduje
znovuzrodiť
v srdci človeka.

Mária,
pomôž človeku
pripraviť v srdci sklamanom
jasličky z dobrej vôle,
pokory, vďaky
a pevných predsavzatí!

O B S A H

	str.
1. Ján Pavol II. Eucharistia: základný prvok Cirkvi	1
2. Ján Pavol II. Zachovať zmysel pre sakrálnu	4
3. Ján Pavol II. Poníženosť sa snaží po vyšších hodnotách	7
4. Ján Pavol II. Zomrieť znamená oveľa viac	10
5. Ján Pavol II. Vy ste srdce, ktoré má súčiť	12
6. Ján Pavol II. A svet čaká	14
7. Biskup Július Gábriš Kázen pri udeľovaní diakonátu 12. dec. 1984	17
8. Meditácia - Boh je náš Otec	18
9. Komunikatívne prostriedky v našom svete	20
10. V ústrety novému svetovému poriadku informácií ...	29
11. Kalvária ukarjinského biskupa Alexandra Chiru	35
12. Msgr. Ancel - biskup-robotník zomrel	41
13. Hieronym	42
14. Kardinál König: Tí, ktorí majú najväčšiu zodpovednosť v Cirkvi	48
15. Farské spoločenstvo	51
16. Ján Klen: Advent	56